

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	1
* ΙΑΤΡΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΤΟΥ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Μιχ. Θ. Μηλίγκος)	3
* ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (Δημ. Λ. Βαλληνδρά)	10
* Ο ΓΑΜΟΣ (Άλ. ΄Αλεξάνδρου)	18
* ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΙΩΝΑ μ.Χ. (Σπ. Β. Παπασπυροπούλου)	21
* ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Η ΤΡΙΤΗ ΧΙΛΙΕΤΙΑ (Πανορμίτη)	28
* ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.)	29
* ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομέως Μέσων Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.)	32
* ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	35
* 2000 ΜΕΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ (Ποίημα Α. Στανούτη)	37
* Ο ΤΥΧΗΡΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ (Διήγημα Πρωτοπρ. ΄Γγν. Ι. Παπασηλιοπούλου)	38

ΕΤΟΣ 63ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΑΡΙΘ. 607

ΔΡΧ. 200

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαιρῶς τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2000.

Παρὰ τὴν αὐξηση τῶν ἐξόδων ἐκδόσεως καὶ κυκλοφορίας τοῦ Περιδικοῦ καὶ ἰδίως τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ἀπεφασίσθη ἡ συνδρομὴ τῶν «Ἀκτίνων» νὰ παραμείνῃ ἡ ἴδια καὶ διὰ τὸ ἔτος 2000, ἦτοι δρχ. 2000, ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ, ἐκ λόγων οἰκονομικῶν, ὁ πνευματικὸς δεσμός τῶν συνδρομητῶν μας μὲ τὴν πνευματικὴν προσπάθειαν τοῦ Περιδικοῦ.

Ἄλλὰ τὰ ἔξοδα εἶναι δύσκολον νὰ καλυφθοῦν μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν 2000 δρχ. Δι' αὐτὸ τὸ Περιδικόν, ἀπευθυνόμενον εἰς τὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως τῶν συνδρομητῶν μας πρὸς τὸ ἔργον ποὺ τὸ Περιδικόν ἐπιτελεῖ, θὰ ἤθελε νὰ ζητήσῃ ὅποιος θέλει νὰ καταβάλλῃ προαιρετικὴ συνδρομὴ, πέραν τῆς κανονικῆς τῶν δρχ. 2000, ἐπιπλέον δραχμᾶς 1000.

Μὲ τὴν μικρὰν αὐτὴν οἰκονομικὴν συμβολὴν καὶ ἐγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς θὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2000

Ἑσωτερικοῦ: Δρχ. 2000 - Κύπρου: £ 8 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 20

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 63ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

Άριθ. 607

ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ

Τὴν στιγμήν ποῦ συντάσσονται οἱ γραμμὲς αὐτὲς ἐν ὄψει τῆς ὑποδοχῆς τοῦ νέου ἔτους 2000 ἐξαγγέλλονται φαντασμαγορικὲς τελετές, ποῦ ὀργανώνονται στίς σύγχρονες μεγαλουπόλεις, συναγωνιζόμενες μάλιστα μεταξύ των γιὰ τὴν μεγαλοπρέπεια αὐτῶν, ἐνῶ ἓνα κλίμα εὐφορίας γεννιέται καὶ στοὺς πολίτες αὐτῶν, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπότοκο τῶν ποικίλων αἰσιοδόξων διακηρύξεων γιὰ τὴν προοπτικὴν τοῦ 21ου αἰῶνα.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ θυμίζει τὸ χωρίον τοῦ Ἀγαθοῦλη τοῦ Βολταίρου: *«Ὅλα εἶναι γιὰ τὸ καλύτερο, στὸν καλύτερον τῶν δυνατῶν κόσμων»*. Ἡ ἴσως τὴν πεποίθησιν τοῦ Διαφωτισμοῦ ὅτι ὅλα τὰ προβλήματα μποροῦν νὰ λυθοῦν μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀτενίζει νέους ὀρίζοντες. Μήπως ὁμως πρόκειται γιὰ μίαν μονόπλευρην ἄποψιν ἑνὸς εὐνοημένου μέλους τῆς Δυτικῆς ἐλίτ, ποῦ παραβλέπει μὲ ἀυθαίρετες γενικεύσεις τὰ τεράστια προβλήματα καὶ τὴν ἔνδεια, ποῦ ἀντιμετωπίζουσιν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ προπάντων τὴν πνευματικὴν ἔνδεια τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν;

Οἱ ἑορτὲς βέβαια παρέρχονται μαζί μὲ τὶς εὐχετήριες διακηρύξεις καὶ οἱ κοινωνίαι θὰ ἔχουν τὴν ἐπομένη τῆς λήξεως αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν σύγχρονη σκληρὴ πραγματικότητα.

Χωρὶς τὴν διάθεσιν νὰ διαταραχθεῖ τὸ ἑορταστικὸν κλίμα τῶν ἡμερῶν σὲ μίαν σύντομην ἀπαρίθμησιν τῶν ἐκκρεμοτήτων ποῦ κληροδοτεῖ ὁ 20ὸς αἰῶνας στὸν διάδοχόν του, θὰ ἀναφέρουμε τὶς πολυαίμακτες βάρβαρες συγκρούσεις μεταξύ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς, τὴν μάστιγα τοῦ AIDS, τὴν διάδοσιν τῶν ναρκωτικῶν, τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἐγκλήματος, τὸν φόβον γιὰ μίαν παγκόσμιαν μεταβολὴν τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν στὸν πλανήτη μας, τὴν ὑφιστάμενην καὶ συνεχιζόμενην φτώχεια στίς χῶρας τῆς Ἀφρικῆς, τὶς Ἰνδίες καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι σκόπιμον νὰ ὑπενθυμίσει κανεὶς ὅτι ἓνα παρόμοιον κλίμα αἰσιοδοξίας εἶχε ἐπικρατήσει πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, μὲ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἀπερχομένου αἰῶνα, ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ὁποίου στὴν λήξιν του, παρὰ τὶς τεράστιαι ἀναμφισβήτητες τεχνολογικὲς προόδους, δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὶς τότε προβλέψεις.

Τί θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ οἰκοδομήσῃ ὁ 21ος αἰῶνας μὲ βάση ἔστω μίαν αἰσιοδόξην ὀπτικὴν γωνίαν; Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ ἐρώτημα ποῦ ἀνακύπτει ἀβίαστα. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει καμιά ἐγγύησιν γιὰ τὶς ἀπαντήσεις ποῦ δίδονται. Εἶναι τόσες πολλῆς οἱ ἀβεβαιότητες καὶ οἱ πολυπλοκότητες, ὥστε μίαν μακροχρόνια πρόβλεψιν ἐλάχιστες πιθανότητες ἔχει νὰ ἐπαληθευθεῖ.

Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς εἰκόνας *«ἄς μὴ νο-*

μίζουμε -θα είναι μία μεγάλη πλάνη να νομίζουμε- ότι ο Χριστιανός είναι αισιόδοξος και έμεις τώρα σαν αισιόδοξοι πρέπει να λέμε ότι ώραία πάνε τα πράγματα και να μην επιτρέπουμε στον εαυτό μας να βλέπει τις δυσκολίες και την κατάπτωση που χαρακτηρίζουν τις ημέρες μας, τις πονηρές ημέρες μας. Άλλά ο Χριστιανός είναι πιστός. Δεν είναι στρουθοκάμηλος να κρύβεται για να μη βλέπει τις δυσκολίες. Βλέπει τις δυσκολίες, βλέπει τα μαύρα σύννεφα που συγκεντρώνονται. Άλλά με την πίστη του βλέπει επάνω από τα σύννεφα τον ήλιο που όμως λάμπει, με όλη την υπέροχη καλλονή του που έχει πάντοτε όταν λάμπει»¹.

Κάτω από ανάλογες συνθήκες την εποχή των αποστολικών χρόνων ο απόστολος Παῦλος έγραψε προς Έφεισίους: «Έξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν» (Έφεσ. ε' 16).

Αὐτὸ εἶναι μία διαπίστωση κοινῆς ἀποδοχῆς ὅτι οἱ ἡμέρες εἶναι πονηρές, ὄχι μόνον λόγω τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ λόγω τῆς ἐσωτερικῆς ἀποδυναμώσεως.

Τὰ ἐξωτερικὰ αἷτια πού συνιστοῦν τὴν κρίση τῶν καιρῶν μας εἶναι κατὰ κανόνα ἐκτὸς ἐλέγχου γιὰ τὸν πιστό. Γιὰ ἐνδεχόμενη ὅμως ἐσωτερικὴ ἀποδυναμώση εἶναι ὀπωδῆποτε ὑπεύθυνος.

Ἔτσι λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐσωτερικοὶ διαταγμοὶ καὶ φόβοι μᾶς καλοῦν σὲ ἀγώνα πνευματικὸ γιὰ τὴν δική μας ἐνδυνάμωση, ἀπὸ τὴν ὁποία ὅμως θὰ προκύψει ὡς καρπὸς τοῦ

ἀγώνα αὐτοῦ, ἢ πρὸς τὰ ἔξω μαρτυρία γιὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι μετὰ τὴν θεμελίωση τῆς ζωῆς τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν στὴν Καινὴ Διδαχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχουν ἀδιέξοδα.

«Μὴ μᾶς φοβίζουν οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι. Οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ὑπάρχουν ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίζουν. Μὴ μᾶς καταπιάνει ἀπογοήτευση. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἀπογοήτευση ἔχει πολλὰς δικαιολογίας καὶ μολονότι πολλὰς φορὰς λὲς καὶ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ αὐξάνονται οἱ ἀπογοητεύσεις. Άλλά «μείζον ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ». Ἐμεῖς λοιπὸν ἕνα μόνον χρειαζόμαστε. Τὸν ἀγώνα νὰ μὴν ἐγκαταλείψουμε. Καὶ προσοχή! Λέμε τὸν ἀγώνα καὶ ὄχι τὴν νίκη. Δὲν μᾶς ζητάει τὴν νίκη ὁ Θεός, ἀφοῦ Αὐτὸς μᾶς τὴν δίνει. Αὐτὸς μᾶς ζητάει τὸν ἀγώνα, τὴν μάχη. Ἡ νίκη εἶναι δικό Του δῶρο»².

Ἡ ἱστορία τῶν «Ἀκτίνων» εἶναι ἱστορία ἀγῶνων, στὴν ὁποία ἔχουν ἀνεκαθεν συμμετοχὴ καὶ οἱ ἀναγνώστες των. Μετὰ τὴν εὐκαιρία λοιπὸν τοῦ νέους ἔτους ἀνανεῶνεται καὶ πάλιν τὸ ἀγωνιστικὸ προσκλητήριον γιὰ ὅλους ἐμᾶς, χωρὶς καθυστερήσεις καὶ χρονοτριβές «ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Ἀλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἡ Πίστις ὡς βίωμα», Τόμος Η', σελ. 59, Ἐκδόσεις «Συζητήσις» 1949.
2. Αὐτόθι σελ. 60.

ΙΑΤΡΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Χθές - Σήμερα - Αύριο)

*«Πᾶσι τοῖς τὴν ἰατρικὴν μειου-
σι, φιλανθρωπία τὸ ἐπιτήδευμα».*

Μ. Βασίλειος

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἔχουν ἀναγνωριστεῖ, ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὡς προστάτες τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἰδιαίτερα. Εἶναι οἱ μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ στοχασμὸ καὶ τὸ λόγος τους *«ἐξέφρασαν τὴν συνάντησιν καὶ ἀλληλοκατανόησιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πνεύματος»*. Μὲ τὴ σύνθεσι αὐτῆ διαμόρφωσαν τὴν Θεολογία καὶ φιλοσοφία τους, προπάντων δέ, μὲ τὴν πίστι τους στὴ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐρεῦνησαν καὶ ἐμβάθυσαν στὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Καὶ κατέληξαν στὸ συμπέρασμα, ὅτι *«διὰ Πνεύματος καρδιῶν ἀνάβασις, χειραγωγία τῶν ἀσθενούντων, τῶν προκοπτόντων τελείωσις»*.

Τὸ κείμενο, ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀναφέρεται στὴν προσωπικότητα τοῦ Μ. Βασιλείου καί, εἰδικώτερα, σ' ἐκεῖνο τὸ τμῆμα τῆς πορείας τοῦ πνεύματός του, τὸ ὁποῖο ἀφορᾶ στὴν ἰατροφιλοσοφικὴ του σκέψη. Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ρητορικὴ καὶ τὴ φιλοσοφία, σπούδασε ἀκόμη ἀστρονομία, μαθηματικὰ καὶ ἰατρικὴ (ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς πανεπιστήμων). Ἡ ἰατρικὴ σίγουρα τὸν εὐαισθητοποίησε ἔντονα καὶ τὸν ἔκανε νὰ αισθάνεται καὶ νὰ ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπο *«ὡς ἐνεργοῦσαν καὶ πάσχουσαν ὑπαρξιν»*.

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ βίου τοῦ Μ. Βασιλείου ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ὅτι, σπουδάζοντας στὴ «χρυσὴ Ἀθήνα» μαζί μὲ τὸν ἐπιστήθιο φίλο του Γρηγόριο, συγκρότησαν, οἱ δύο τους, μιὰ συντροφιά ἀπὸ σοβαροῦς συμφοιτητές τους καὶ δημιούργησαν *«τὸν πρῶτο στὸν κόσμον χριστιανικὸ φοιτητικὸ σύλλογον»*.

Ὁ Μ. Βασίλειος, μὲ τὶς ἰατρικὲς του σπουδὲς καὶ τὴν κατοπινὴ νοσοκομειακὴ ἐμπειρία του, πρόσφερε μηνύματα διαχρονικῆς ἀξίας, σχετικὰ μὲ τὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἐργατῶν τῆς. Τὰ μηνύματα αὐτὰ ἐνδιαφέρουν ὁλοῦς-μας, ἀφοῦ ὅλοι εἴμαστε *«ἀποδέκτες ὑγείας»*, εἰδικὰ δὲ γιὰ τοὺς *«λειτουργοὺς ὑγείας»* ἀποτελοῦν *«βασικοὺς δρομοδείχτες, ποὺ τοὺς προφυλάσσουν ἀπὸ τὶς ἐπικίνδυνες ἀλλοδρομίες»*.

Ὁ Μ. Βασίλειος δὲν διακρίθηκε σὲ ἐπιστημονικὰ πεδία τῆς ἰατρικῆς τέχνης, οὔτε συνέγραψε *«περὶ ἰατρικῆς»* ὅπως ἐννοοῦμε, σήμερα, τὶς ἐργασίες ἐξειδικευμένης ἐπιστήμης, ὅμως ἀπὸ τὰ διάφορα κείμενά του φαίνεται ἡ βαθιὰ ἰατρικὴ του γνώση, ἀπὸ τὴν ὁποία βγαίνουν σημαντικώτατες ἀποψεις. Ἀπὸ τὸν τρόπο δὲ τῆς ζωῆς, τῆς νοσοκομειακῆς καὶ προνοιακῆς ἐνασχολήσεώς του, προκύπτουν ὑψηλὲς ἰδέες γιὰ τὴ ἀπο-

στολή και τὸ ἔργο τῶν λειτουργῶν ὑγείας. Λόγος και πράξη τοῦ Μ. Βασιλείου δείχνουν, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἦταν ἕνας ἀπλοῦς φιλάτρος. "Ὅπως γράφει ὁ καθηγητῆς χειρουργός κ. Βασ. Κέκης, «Ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε θαυρῶς σπουδαστῆς τῆς ἰατρικῆς, ἀκόμη και τῆς βιολογίας... και μὲ μιὰ εὐρύτερη σημασία τῆς ἐπιστήμης τοῦ Ἰπποκράτους, δὲν ὑπερβάλλει κανεὶς ἂν τὸν θεωρήσει ὡς ἕνα μεγάλο σκαπανέας της».

Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὴν ἰατρική, ὁ ἀγαπημένος του φίλος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός (ὁ ἐπιλεγόμενος και Θεολόγος) λέει στὸν ἐπικείμενο λόγο του γιὰ τὸν Βασίλειο: «Τὴν ἰατρικὴν, ἣ ὁποία εἶναι καρπὸς φιλοσοφίας και ἐπιμελοῦς ἀσκήσεως, τὴν κατέστησαν ἀναγκαίαν εἰς αὐτὸν ἡ ἀρρωστία τοῦ σώματος και ἡ νοσοκομία τούτου...». Αὐτὴ ἡ ἀποστροφή τοῦ Γρηγορίου δείχνει, καθαρά, ὅτι ὁ Βασίλειος ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία ἦταν ἀσθενικός και, ὡς γνωστόν, ἡ ἀσθενικότητα τῆς κρᾶσεώς του τὸν συνόδευσε σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ. Συχνὰ παραπονιότανε γιὰ τὴν ἀσθενικότητά του και τὴ δυσκολία του νὰ ἀντέχει στὶς βαρυχειμωνιῆς και τὶς κακοκαιριῆς τῆς Καππαδοκίας. Προφανῶς, ὁ Βασίλειος ἐνδιαφέρθηκε γιὰ ἰατρικὲς σπουδὲς και λόγω τῆς κακῆς του ὑγείας. Κάθε γνώση ἰατρικὴ θὰ ἀποτελοῦσε μιὰ συνδρομὴ στὴν προσωπικὴ κλονισμένη ὑγεία του.

Μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του, οἱ μελετητῆς τοῦ βίου του ξεχώρισαν τριάντα παραγράφους, ὅπου κάνει λόγο γιὰ τὴ σοβαρότητα τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του, γεγονὸς τὸ ὁποῖο διαφαίνεται και ἀπὸ τὴ χαρακτηριστικὴ φράση του: «ὥστε μηδὲ ἀπὸ τῆς κλίνης δύνασθαί μοι καταβαίνειν». Δὲν γνωρίζουμε, ἀκριβῶς, τὴ μορφή τῆς χρόνιας ἀρρωστίας του, οὔτε τὶς ἐπιπλοκές της. Ξέρουμε, ὅμως, ὅτι μὲ αὐτὴ ἔφτασε στὸ θάνατο, σὲ ἡλικία 49 ἐτῶν.

Ἡ Ἰατρικὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἐσω-

τερικὴ διάθεση και τὸ χρέος τοῦ ἀνθρώπου νὰ προσφέρει ὑπηρεσία στὸ συνάνθρωπο, ὁ ὁποῖος βρίσκεται μὲ προβλήματα ὑγείας. Μιὰ τέτοια «ὑπηρεσία» ἀπαιτεῖ προϋποθέσεις, κυριώτερη ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι, κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο. «Πᾶσι τοῖς τὴν ἰατρικὴν μετιοῦσι, φιλανθρωπία τὸ ἐπιτήδευμα», μᾶς λέει. Καὶ ξέρουμε, ὅτι στὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης ταυτιζότανε μὲ τὴ φιλανθρωπία και αὐτὴ ἦταν ἀπόρροια τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἐφαρμοζότανε σὲ ὅλες τὶς πρακτικὲς διαστάσεις της.

Ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς λειτουργοὺς ὑγείας (ὄχι γιὰ τοὺς... «παραγωγοὺς ὑπηρεσιῶν ὑγείας») ἀποτελεῖ βασικὸ συστατικὸ τῆς ζωῆς και τοῦ ἐπαγγέλματός τους. Χωρὶς ἀγάπη, ἔμφυτη ἢ διδακτὴ, ὁ λειτουργὸς ὑγείας δὲν μπορεῖ νὰ «ἀγκαλιάσει» τὸν πάσχοντα. Χωρὶς ἀγάπη, ἐπίσης, δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς ιδιότητος στὴν ἀσκηση ἰατρικῆς πράξεως, θεραπευτικῆς ἢ ἐρευνητικῆς. Ἡ ἀπόδοση τῆς ἰατρικῆς ἔλεγε και ὁ ἀείμνηστος ἰατρός, καθηγητῆς και ἀκαδημαϊκός, Γ. Μερικας, θὰ ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὸν παράγοντα ἀγάπη, τὴν ἀρετὴ πού ἐδραῖωσε ὁ χριστιανισμός. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ἀγάπη ἀποτέλεσε «σῆμα κατατεθέν» στὴν ἀσκηση τῆς ἰατρικῆς και τῆς νοσηλευτικῆς. Μέσα στὸ χριστιανισμό ἡ ἀγάπη βρίσκει τὴν ἀληθινὴν σημασία της, πού εἶναι «πράξη προσφορᾶς, διακονία, θυσία γιὰ τὸν πλησίον». Ἡ ἀγάπη τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου εἶχε ἄλλη ἔννοια και σήμερα στὸ μὴ συνειδητὸ χριστιανὸ παίρνει ἄλλες διαστάσεις.

Γεμᾶτος ἀπὸ χριστιανικὴ ἀγάπη, ὁ Μ. Βασίλειος δὲν διστάζει νὰ ἀγκαλιάζει και νὰ ἀσπάζεται ἀκόμη και τοὺς λεπρούς, ἀναλαμβάνοντας, ὁ ἴδιος, τὴν ἰατρικὴ περιποίησή τους, «πλένοντας τὶς πληγές τους μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια, γεγονός τὸ ὁποῖο προκαλοῦσε τὸ θαυμασμό τῶν συγχρόνων του».

Φιλάνθρωπος και φιλόστοργος πρὸς ὅλους, ὁ Μ. Βασίλειος «ἔπεισε ἀνθρώπους

όντας, *άνθρώπων μή καταφρονείν*», μάλιστα δέ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι πάσχουν καί υποφέρουν.

Ἐξ ἄλλου γιά τοὺς χριστιανούς, ἡ φροντίδα τῶν ἀρρώστων ἀποτελοῦσε, πάντοτε, μέρος τῶν θρησκευτικῶν τους ὑποχρεώσεων (αὐτὸ πρέπει νά ἰσχύει καί σήμερα). Φροντίδα γιά τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι καί ἡ προσευχή μας γι' αὐτούς. Στὴν κοινὴ λατρεία περιλαμβάνονται, ἀπαραιτήτως, αἰτήματα πρὸς τὸν Θεόν *«ὑπὲρ ἰάσεως καὶ ἀναρρώσεως τῶν ἀσθενούντων»* (Λειτουργία Μ. Βασιλείου). Στὶς ΗΠΑ, γιατροὶ συνιστοῦν στοὺς συναδέλφους τους νά προσεύχονται, συγκεκριμένα καί ἐπώνυμα, γιά τοὺς ἀσθενεῖς τους. Θεωροῦν τὴν προσευχὴ τους συμπλήρωμα στὴν ὅλη θεραπευτικὴ ἀγωγή, μὲ θετικὰ ἀποτελέσματα (Medical Tribune, Ἰαν. 1986).

Ἄν οἱ σημερινοὶ ἄρρωστοὶ παραπονοῦνται γιά τὴν ποιότητα τῆς ἱατρικῆς περιθάλψεως ἢ ἐκφράζουν φόβους καί ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἱατρικῆς προσφορᾶς, δὲν εἶναι πὼς δὲν ὑπάρχουν καινούργιες ἀνακαλύψεις καί θεραπευτικὲς μέθοδοι. Εἶναι διότι οἱ γιατροὶ προσφέρουν αὐτὲς τὶς δυνατότητές τους κατὰ τρόπον *«ποῦ ἀποδίδουν μὲν ὡς ἐπιστήμη, ὄχι ὁμῶς ὡς ὑπηρεσία πρὸς τὸν ἄνθρωπο»*.

Ἄν ἦταν, σήμερα, κοντά μας ὁ Μ. Βασίλειος, θὰ ἐπανελάμβανε ὅ,τι ἔλεγε στὴν ἐποχὴ του, γιά τὴν ἱατρικὴ καί τοὺς γιατρούς: *«Ποιὸ κακὸ θὰ καταλόγιζε κανεῖς στὴ φύση τῆς ἱατρικῆς. Δὲν περιέχει καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀρετὴ. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προαίρεση αὐτοῦ ὁ ὅποιος τὴν ἐπαγγέλλεται, ἂν θὰ ἀποκλίνει στὸ καλὸ ἢ στὸ κακὸ»*. Κανεῖς δὲν ἀμφιβάλλει γιά τὸ ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ γιατροῦ καθορίζει τὴν καλοῦ ποιότητα καί ἀποτελεσματικότητά τῆς ἱατρικῆς προσφορᾶς.

Μεταξὺ τῶν πιστῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπῆρχε καί ἀμφισβήτηση ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα ἢ μὴ τῶν γιατρῶν. Ὅμως

καί σήμερα ἐξακολουθεῖ νά συζητεῖται αὐτὴ ἡ ἄποψη. Ὁ καθηγητὴς καρδιολόγος κ. Ε. Βορίδης δημοσίευσε (Νοέ - 1998) ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο *«Χρειάζονται γιατροί;»*, σχολιάζει δέ, κριτικὰ καί φιλοσοφικὰ, τὸ ρόλο τῶν γιατρῶν καί τοὺς θριάμβους τῆς ἱατρικῆς, παλιὰ καί σήμερα. Πάνω στὸ θέμα αὐτό, ὁ Μ. Βασίλειος ὑπεραμύνεται τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος καί τῆς χρησιμότητος τῆς ἱατρικῆς. Πιστεύει, ὅτι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Παράδεισο καί τὴν τιμωρία του νά *«πονάει»* στὴ ζωὴ του, *«παρεσχέθη ἢ ἐκ τῆς ἱατρικῆς προσαγομένη τοῖς κάμινουσι ἐπικουρία»*. Καί συμπληρώνει: *«Οὐ τοίνυν, ἐπειδὴ οὐ καλῶς χρῶνται τῇ τέχνῃ τῇ ἱατρικῇ, φευκτέον ἡμῖν πᾶσαν τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν»*. Ἡ ἱατρικὴ προσφέρει στὸν ἄνθρωπο καί τοῦ διευκολύνει τὴ ζωὴ.

Κανεῖς δὲν πρέπει νά ἀμφιβάλλει γιά τὴν χρησιμότητα τῆς ἱατρικῆς. Εἶναι γεγονός ὅμως, τὸ ὅτι ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς -αὐτὸ σήμερα γίνεται πολὺ φανερό- στοὺς ἀνθρώπους -ἐξαρτᾶται καί ἀπὸ τὴ γνησιότητα καί τὸ ἦθος τῆς σχέσεως ἱατροῦ-ἀσθενοῦς. Σχέσεως ἢ ὅποια ὀφείλει νά εἶναι μιὰ μορφὴ *«ψυχοσυναλλαγῆς»*, μιὰ σχέση *«κυριολεκτικὰ πνευματικῆς»*, μεταξὺ δύο Προσώπων (δηλαδὴ μεταξὺ δύο *«εἰκόνων Θεοῦ»*). Κατὰ τὸν καθηγητὴ νεφρολόγο κ. Δ. Ὁραιοπούλου, μιὰ τέτοια σχέση, ἢ ὅποια εἶναι ἀποτέλεσμα ἀγάπης τοῦ γιατροῦ πρὸς τὸν ἄρρωστο, παίρνει καί ιδιότητα *«θεραπευτικῆς δυνάμεως»*. Καί ἡ ἀγάπη τοῦ γιατροῦ, ἐν προκειμένῳ, δὲν νοεῖται ὡς κάποια ἀπλὴ ψυχικὴ στάση ἢ ἔκφραση συναισθηματικῆ, νοεῖται ὡς πνευματικὴ ἐνέργεια *«χειροπιαστή»*, ἐνέργεια συνεχοῦς καί χωρὶς ὄρια προσφορᾶς πρὸς τὸν *«πλησίον»*.

Στὶς μέρες μας, δυστυχῶς, ἔχει ξεχαστεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ψυχικὴ ταύτιση γιατροῦ-ἀσθενοῦς, ἢ ὑπομονὴ καί ἡ πίστη, ἀποτελοῦν συντελεστὲς εὐδωσέως τῆς θεραπευτικῆς προσπάθειάς. Σήμερα, γράφει ὁ κ. Βορίδης, *«ἐπεκράτησεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ὅτι τὸ*

θεραπευτικὸν ἀποτέλεσμα δὲν ἀπαιτεῖ προσωπικὴν σχέσιν, Ὁ ἰατρός μετεμορφώθη εἰς τεχνικόν, ἐπιστήμονα ἢ ἐπόπτην ὑγείας, πού συνδικαλιζέται καὶ ἀπεργεῖ».

Ἡ ἀρρώστια, μάλιστα δὲ ἡ χρόνια καὶ χωρὶς καμιά ἐλπίδα ἰάσεως, ἀποτελεῖ θαθὺ ἀνθρώπινο πόνο, φυσικὸ καὶ ψυχικόν. Μόνον ἐκεῖνος πού βιώνει ἢ ἐβίωσε τὴν νόσο καὶ τὸν πόνο, ἄμεσα ἢ ἕμμεσα, γιὰ μεγάλο ἢ μικρὸ χρονικὸ διάστημα, ἐκεῖνος μόνον μπορεῖ νὰ συλλάβει τὰ δυσάρεστα συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, πού ζεῖ ἢ ἔζησε «ὀριακές» στιγμὲς στὴ ζωὴ του.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τῆς ὑπερναπτύξεως, τῆς πλημονῆς τῶν ἀγαθῶν, τοῦ ποικίλου εὐδαιμονισμοῦ καὶ ἡδονισμοῦ, προσπαθεῖ, μὲ κάθε τρόπο, νὰ ἀποσεισει τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀρρώστιας καὶ τοῦ πόνου, μῖς πραγματικότητος μὲ τὴν ὁποία θὰ συναντηθεῖ, κάποια μέρα, καὶ δὲν θὰ εἶναι προετομασμένος νὰ τὰ ἀντιμετωπίσει σωστὰ καὶ θαρρετά.

Πόνος καὶ ἀρρώστια «κυκλοφοροῦν» καὶ ὅταν προσβάλλουν τὸν ἄνθρωπο, «ἐκφράζουσιν ἓνα μήνυμα σημαδιακόν, ὃχι μόνον γιὰ τὸν προσβεβλημένον, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς γύρω του» (Paul Tournier). Πρόκειται, ἀκριβῶς, γιὰ ἓνα «σῆμα», τὸ ὁποῖο πρέπει καθέννας νὰ ξέρει νὰ «πιάνει» μὲ τοὺς δεῖκτες του. Στὴν παρουσία τῆς ἀρρώστιας καὶ τοῦ πόνου ὑπάρχει κάποια σκοπιμότητα («τελεολογία» μὲ τὴ φιλοσοφικὴ γλῶσσα).

Ἡ Ἐκκλησία μας «φιλοσοφεῖ» πάνω σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητά τῆς νόσου καὶ τοῦ πόνου, προβάλλοντας τὴ σωτηριολογικὴ σημασία τους καὶ προσδίδοντας στὸ στεφάνι, πού θὰ κερδίσει ὁ ἀγωνιστὴς τῆς γαλήνιας ὑπομονῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς καρτεροψυχίας. Γράφει ὁ Μ. Βασίλειος: «Υγεία καὶ ἀρρώστια, πλοῦτος καὶ πενία, δόξα καὶ ταπείνωση, μὴ καὶ δὲν κάνουν ἀγαθοὺς αὐτοὺς πού τὰ ἔχουν, δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους ἀγαθὰ. Μόνον ἐπειδὴ τὰ πρῶτα παρέχουν στὸ δίον κάποια ἄνεση, τὰ προ-

τιμάει κανεὶς ἀπὸ τὰ δεύτερα. Ὅσο δὲ γιὰ τὴν ἀρρώστια, οἱ δίκαιοι τὴ δέχονται ὡς ἄβληση, ἀναμένοντας μεγάλους στεφάνους γιὰ τὴν ὑπομονή τους. Εἶναι μεγάλη ἄσκησις νὰ ὑπομένουμε καρτερικὰ τὴν ἀρρώστια καὶ τὸν πόνο καὶ νὰ καταφεύγουμε τότε στὸν Θεόν».

Δέκα ἕξι αἰῶνες ὕστερα ἀπὸ τὴν σκέψιν αὐτῆς τοῦ Μ. Βασιλείου, ἔρχεται ἡ σύγχρονη ἰατρικὴ καὶ κάνει λόγο γιὰ τὴ δύναμιν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς πίστεως, στὴ διαδικασίαν ἀποθεραπείας τῶν ἀσθενῶν. Ἐπιστημονικὲς μελέτες στὴς ΗΠΑ μιλοῦν γιὰ τὴ θρησκευτικὴ πίστιν, τὴν ὁποία θεωροῦν «ἀναπόσπαστο τμήμα τοῦ παραδοσιακοῦ θεραπευτικοῦ σχήματος» (H. Benson, Βοστώνη, 1996).

Σῶμα καὶ ψυχὴ κρατοῦν, καλύτερα, τὴν ἀκμὴ τους μὲ τὴ βοήθεια τῶν καλῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. «Υγεία σημαίνει κατάστασις πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας» (Ὁρισμὸς τῆς Παγκοσμίου Ὁργανώσεως Ὑγείας, 1948). Ὁ Μ. Βασίλειος εἶχε ἐμβαθύνει στὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, δεχόμενος, ὅτι «οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ χρῆζειν ἀλλήλων καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον». Οἱ ἐπιστολές του «εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις ὅχι ἀπλῶς τοῦ ἐνδιαφέροντός του γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἀλλὰ καὶ τῆς προσωπικῆς μετοχῆς του σ' αὐτά». Πονάει γιὰ κείνους πού ὑποφέρουν καὶ μοχθεῖ, ποικιλοτρόπως, γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ὄρων τῆς διαβιώσεώς τους.

Κατὰ τὸν καθηγητὴ, πρωτοπρεσβύτερο π. Δημήτριο Κωνσταντέλο, ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος, πού ἔκανε τὴν Ἐκκλησία ἓναν ὄργανισμὸ ἐπιρροῆς μερικῶν τομῶν τῆς κοινωνίας, ὅπως ἡ ἀγωγή, ἡ εὐημερία, ἡ ὑγεία, οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Εἶναι κοινὸς τόπος γιὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴν ἐπιστήμην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος βιώνει ὡς ἄ τ ο μ ο μὲ ἰδιαίτε-

ρη προσωπική οντότητα, τελει ὅμως κάτω ἀπὸ ἓνα σύνδεσμο μὲ τὴν ὁμάδα (κοινωνία), ἔχοντας στενή σχέση πρὸς τὸ γύρω του κόσμο. Ἐπίσης, ὁ ἄνθρωπος αισθάνεται ὅτι ὑπάρχει, ἐφ' ὅσον βιώνει μέσα σὲ κοινωνικὸ σύνολο. Πολὺ ὥραϊα ὁ Μ. Βασιλείος μᾶς λέει: «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν κοινωνικὸ καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ ἔτερον (δηλ. ὁ πλησίον), δὲν θὰ μπορούσε οὔτε τὸν ἑαυτὸ του νὰ γνωρίσει, οὔτε νὰ ἀσκήσει ἀρετές, ὅπως ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ εὐσπλαχνία, ἡ μακροθυμία». Στὴν κοινωνική του σχέση, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχει, ὡς θεμέλιο, τὴν ιδιότητα τῆς φιλάνθρωπης διαθέσεως, ὅπως ἐπισημάνθηκε σὲ προηγούμενη παράγραφο.

Καρπὸς τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς φιλάνθρωπης διαθέσεως τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπῆρξε ἡ ἴδρυση μιᾶς «εἰστίας ἀγάπης» γιὰ κάθε εἶδους ὑποφέροντες. Ἦταν ἡ «νέα πόλις», ἡ ὁποία κατοικήθηκε ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ πόνου καὶ ἡ πόλη αὐτὴ πῆρε τὸ ὄνομα «Βασιλείας». Ἡ Βασιλειάδα, ἀρχικά, ἀπετέλεσε τὸ πρῶτο «δημόσιο νοσοκομεῖο» στὰ περὶχωρα τῆς Καισάρειας, πρωτοποριακὰ ὀργανωμένο γιὰ τὴν ἐποχὴ του, καὶ εἶχε ἀποκλειστικὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ Μοναχοὺς. Κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο, κύριο καθῆκον τῶν Μοναχῶν εἶναι ἀσκηση φιλανθρωπίας καὶ βίος μέσα σὲ κοινότητα.

Ἡ Βασιλειάδα ἰδρύθηκε μὲ τὴν προσωπική (ἀπὸ πατέρα καὶ μάνα) παρουσία τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ μὲ δωρεὰς φίλων του. Ἐκτὸς ἀπὸ νοσοκομεῖο, ἡ Βασιλειάδα εἶχε καὶ γηροκομεῖο, ὄρφανοτροφεῖο, πτωχοκομεῖο, ξενοδοχεῖο. Δεχότανε ἀνθρώπους ταλαιπωρημένους, ἀδιακρίτως φυλῆς, πίστεως, ἰδεολογίας. Στὸ φιλάνθρωπικὸ αὐτὸ ἴδρυμα τοῦ Μ. Βασιλείου, «ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπιζότανε φιλοσοφικά, ἡ συμπάθεια ἐφαρμοζότανε πρὸς ὅλους, ἡ συμφορὰ γινότανε ἀντικείμενο μακαρισμοῦ» (Γρηγόριος Θεολόγος).

Ὁ Μ. Βασίλειος θεωρεῖται, στὴν Ἱστορία, ὁ πρῶτος δημιουργὸς φιλάνθρωπικῶν

ἰδρυμάτων, καθαρὰ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῆς Πολιτείας. Μὲ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνο, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τῶν χριστιανῶν, γιὰ τὴν ἐξάσκηση τῆς ἀγάπης, κάποτε ὑπερέβαλλε σὲ ἴδρυση φιλάνθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ὥστε νὰ σχολιάζεται, ὅτι «ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ἐστήκασιν».

Τὸ σημερινὸ ἔργο ὀργανωμένων ἰατροκοινωνικῶν ὁμάδων, οἱ ὁποῖες προσφέρουν ὑπηρεσία, ὅπου γῆς, σίγουρα πῆραν τὴν ἔμπνευση ἀπὸ τὸν πρῶτο διδάξαντα, τὸν φιλάνθρωπο, ἐπίσκοπο Καισαρείας, Βασίλειο. Ἀνάλογες δραστηριότητες στὴν κοινωνία, παγκοσμίως, ἀποδεικνύουν, ὅτι «πηγὴ τῶν πλείστων ἀπὸ τὰ κάλλιστα τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος θρίσκειται στὶς χριστιανικὲς ἀντιλήψεις» (Brit. Med. Journal, 1964). Στὶς δραστηριότητες τῶν γιατρῶν τῆς θυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς, διαπιστώνει κανεὶς τὴν πραγματοποίηση ἑνὸς ονείρου τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ «τὸν ἱατρὸ πού διαπνέεται ἀπὸ τίς παλιὲς ἠθικὲς ἀξίες, ἀλλὰ καὶ πού θὰ ἔχει ἀφομοιώσει τίς πιὸ πρόσφατες τεχνικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς γνώσεις, τόσο ἐιδικές, ὅσον καὶ γενικὲς φιλοσοφικὲς, καλλιτεχνικὲς, οἰκονομικὲς».

Στὴν ἱατρικὴ φιλοσοφία, τὴν ἠθικὴ καὶ δεοντολογία, τὴν ἀγωγή ὑγείας τοῦ Μ. Βασιλείου, διαπιστώνει κανεὶς «θέσεις» οἱ ὁποῖες, καίτοι εἶναι τοῦ χθές, ἰσχύουν καὶ σήμερα καὶ θὰ στέκονται καὶ αὔριο. Ἐνδεικτικὰ θὰ ἀναφερθοῦν κάποια συγκεκριμένα παραδείγματα.

1. Ὁ Μ. Βασίλειος πιστεύει, ὅτι δὲν δίνει ὁ Θεὸς τὸ κακὸ τῆς ἀρρώστιας, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι ἀρρωσταίνουν ἐπειδὴ παραβαίνουν τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Δηλαδή ἡ νοσηρότητα τοῦ ἀτόμου ἔχει σχέση μὲ τὸν «τρόπο ζωῆς» του (lifestyle). Ἀκριβῶς αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἀποψη τῆς σύγχρονης ἱατρικῆς, ἡ ὁποία δέχεται, ὅτι πάρα πολλὰ νοσήματα εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθυγιεινοῦ καὶ ἀφύσι-

κου τρόπου ζωής του ατόμου, το οποίο είναι απόλυτως υπεύθυνο για την κατάσταση της υγείας του. Την ιατρική άποψη αυτή, πολύ εύστοχα εκφράζει και η ελληνική λαϊκή θυμοσοφία: «Όσα τραβάει το κορμί, τὰ φταιεί το κεφάλι»! Πρίν, λοιπόν, καθένας μας θεωρήσει την αρρώστια του ως «τιμωρία Θεού» ή «λαχείο», ἄς κριτικάρει, αὐστηρότερα, τὴν ποικίλη συμπεριφορά τοῦ βίου του. Ὅμως δὲν ἀποκλείεται νὰ δοκιμάσουν τὸν πόνο τῆς ἀρρώστιας καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν παραβαίνουν τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τηροῦν τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ. Τὸ «γιατί», στὶς περιπτώσεις αὐτές, γνωρίζει, μόνον, ὁ Θεός.

2. Σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάγκη νὰ ξέρει ὁ ἀσθενὴς ὅλη τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴ νόσο καὶ τὴ σοβαρότητά της, ἡ θέση τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι ρητὴ. Πιστεύει, ὅτι ὁ ἀσθενὴς πού γνωρίζει «**πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν**», θὰ ἐνδιαφερθεῖ περισσότερο γιὰ τὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή του. Μέχρι σήμερα τὸ θέμα συζητεῖται καὶ «**δίχα αἱ γνώμαι κεῖνται**». Κάθε πλευρὰ ἔχει μιὰ ἐπιχειρηματολογία. Σήμερα ἡ ἱατρικὴ κλίνει πρὸς τὴν ἄποψη τοῦ Μ. Βασιλείου. Μερικοὶ ὅμως πιστεύουν, ὅτι ὁ γιατρός, ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀσθενοῦς του, κατὰ βάθος, θὰ σταθμίσει τὰ πράγματα καὶ μὲ τὴ «**διακριτικὴ του ἰκανότητα**» θὰ ἀποφασίσει **τί, πόσο καὶ πῶς** θὰ πεῖ τὴν «ἀλήθεια». Οἱ ἀντιδράσεις τῶν διαφόρων ἀσθενῶν, κατὰ τὴ στιγμή τῆς ἀποκαλύψεως, κυμαίνονται ἀπὸ τὸ πολὺ θετικό, μέχρι τὸ τρομακτικὰ ἀρνητικό. Καὶ οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς ἔχουν σχέση μὲ τὴν ψυχοσύνθεση τοῦ ἀσθενοῦς, τὴ μόρφωση, τὴν ψυχικὴ καλλιέργεια, τὴν πνευματικότητα, τὴν ὅλη προσωπικότητά του.

3. Πολὺ ἐντυπωσιακὲς εἶναι οἱ θέσεις τοῦ Μ. Βασιλείου γύρω ἀπὸ τὴν ὅλη ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τοῦ ατόμου, τὸν τρόπο ντυσίματος καὶ τὶς διατροφικὲς συνήθειές του. Μὲ πολὺ ἀπλὸ καὶ γλαφυρὸ ὕφος συμβουλεύει σὲ κάποια ἐπιστολή του: «**Χιτώνας μὲ ζῶνι συμμαζεμένους στὸ σῶμα. Καὶ τὸ ζῶ-**

σιμο μῆτε πάνω ἀπὸ τὶς λαγόνες, πράγμα θηλυπρεπές, μῆτε χαλαρό, πὺν ν' ἀφήνει τὸ χιτῶνα νὰ γλιστρᾷ, πράγμα πὺν δείχνει μαλθακότητα. Καὶ τὸ βάδισμα μῆτε νοηλικό, ὅποτε θὰ ἔκανε νὰ ὑποθέσει κανεὶς ψυχὴ ἔκλυτη, οὔτε πάλι ἀγέρωχο καὶ βιαστικό, ὑποδηλώνοντας ὅαν ἀχαλίνωτες τὶς ὀρμές της. Σκοπὸς τοῦ ρούχου εἶναι ἕνας: Νὰ σκεπάζει τὴ σάρκα ὅσο τῆς χρειάζεται τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι. Ὅσο γιὰ τὸ χρῶμα, νὰ μὴν ἐπιδιώκεται τὸ ζωηρό. Κι οὔτε ἡ ὕφανση νὰ εἶναι μαλακὴ. Γιατὶ τὸ νὰ λογαριάζει κανεὶς στὴν ἐνδυμασίᾳ τὸ ἐντυπωσιακό, θυμίζει τὸ γυναικεῖο καλλωπισμό. Οἱ γυναῖκες, πράγματι, βάφουν ἀδίσταχτα μ' ἄλλο χρῶμα μάγουλα καὶ μαλλιὰ. Ἀλλὰ καὶ στὸ πάχος ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι ὁ χιτῶνας, ὥστε μόλις νὰ θάλπει αὐτὸν πὺν τὸν φορᾷ. Τὸ ὑπόδημα, φθινὸ μὲν, ἀλλὰ κι ὄχι ἐλαττωματικὰ ἐξυπηρετικό. Καὶ γενικὰ. Ὅπως στὴν ἐνδυμασίᾳ ἀρμόζει τὸ βασικὰ χρῆσιμο, ἔτσι καὶ στὴ διατροφή. Τὸ ψωμί πὺν ἀρκεῖ καὶ τὸ νερὸ πὺν φθάνει γιὰ νὰ σῆνει τὴ δίψα σὲ γερὸ ὄργανισμὸ κι ὅσα φυτικὰ προϊόντα μαγειρευτά, πὺν ἔχει τὸ σῶμα ἀνάγκη γιὰ νὰ διατηρεῖ τὴ δύναμὴ του. Καὶ νὰ τρῶμε χωρὶς βουλμῖα ξέφρενη, ἀλλὰ πάντα νὰ φυλάμε συμπεριφορὰ στὸ φαγητὸ σταθερὴ κι ἡμερὴ κι ἐγκράτεια στὶς νοστιμιές. Κι οὔτε τότε νὰ μένει ὁ νοῦς ἀργὸς στὶς γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ σκέψεις, ἀλλὰ νὰ παίρνομε ἀφορμὴ δοξολογίας Του κι ἀπὸ τὴ φύση τῶν ἐδεσμάτων κι ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τοῦ σώματος πὺν τὰ ὑποδέχεται».

Καὶ χθὲς καὶ σήμερα οἱ ἴδιες ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Ὅχι «**τὸ βασικὰ χρῆσιμο πὺν ἀρμόζει**», ἀλλὰ ἡ ὑπερβολή. Ἡ διατροφικὴ ἀνάγκη σὲ ἡδονιστικὴ ἀπόλαυση, τὸ ντύσιμο σὲ «**σύμβολο**» ἐπαναστατικότητας ἢ σέξ, φαινόμενα πὺν ἐπηρεάζουν, δυσμενῶς, ἄτομο καὶ κοινωνικὸ σύνολο. Ἔχω τὴν πεποίθησι, πῶς καὶ σήμερα ὁ Μ. Βασίλειος θὰ συμβούλευε, ἀκριβῶς, τὰ ἴδια. Μόνον πὺν θὰ χρησιμοποιοῦσε τὴ γλῶσσα καὶ τὶς δομὲς τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ πνευματικοῦ κλίματος τῆς ἐποχῆς μας, ὥστε νὰ γίνεται κατανοη-

τός, από τους ανθρώπους του 20ου αιώνας.

Ὁ Μ. Βασιλείος πόνεσε βαθιά τὸν ἄνθρωπο «τὸν ἐν ποικίλαις ἀνάγκαις ὄντα», καὶ τὸν ὑπερέτησε ὀλόκληρο: σάρκα καὶ ψυχὴ, «αὐτὰ τὰ δύο τ' ἀχώριστα». Ὁ ἄνθρωπος, κι ὁ ἄσημος κι ὁ φτωχὸς κι ὁ ἀσθενικός, εἶναι ἀμέτρητη ἀξία καὶ ἡ ζωὴ του ἀξίζει. Ἡ φροντίδα τῆς ὑγείας καὶ ἡ θεραπεία τῆς ἀρρώστιας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σοβαρὸ χρέος, διότι τοῦ δίνουν τὴν εὐκαιρία καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἐκπληρώσει τὸν προορισμὸ τοῦ πάνω στὴ Γῆ, δηλαδή «νὰ θεωθεῖ ὀλόκληρος, πνεῦμα καὶ σῶμα».

Φροντίζοντας τὴν βελτίωση τῆς ὑγείας καὶ τὴ διατήρηση τῆς ζωῆς, δὲν πρέπει ὁ πιστὸς νὰ αισθάνεται ὅτι σύρεται ὡς ἕνας «καταναλωτῆς ὑγείας», σκέτος ὀπαδὸς «ιατρικοῦ ἰδεαλισμοῦ». Ὁ πιστὸς φροντίζει τὴν ὑγεία του μὲ τὴ συναίσθηση τοῦ καθήκοντος ἀπέναντι ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ὡς «ὑπαρξὴ χριστιανική» δέχεται, ὅτι μέσα στὸν κόσμο, πὺν βιώνει, ὅλες οἱ δυνατότητες τῆς ζωῆς ἔχουν τὴ θέση τους, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ. Ἐξ ἄλλου, ὁ πιστὸς γνωρίζει, ὅτι, χάριν ὑψηλῶν ἰδανικῶν, μπορεῖ καί, πρέπει, νὰ θυσιάζει τὴν ὑγεία καὶ τὴ ζωὴ του.

Τὶς παραπάνω ἀλήθειες ἀπέδειξε, μὲ τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ, ὁ σωματικὰ ἀσθενικώτα-

τός, ἀλλὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ σθεναρώτατος, ἐπίσκοπος Καισαρείας Βασιλείος. «Ἐξύμωσε τὸ στοχασμὸ τοῦ μὲ τίς ἐμπειρίες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐρήμου, τοῦ σπουδαστηρίου καὶ τοῦ ἡσυχαστηρίου, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀγιότητος» καὶ κατῶρθωσε τὰ μεγάλα καὶ τὰ ἐνδοξα στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Δικαιοῦται τὸν τίτλο τοῦ ἀληθινοῦ ἱατροφιλοσόφου, τοῦ γνήσιου ἀνθρωπιστοῦ, τοῦ θερμοῦ κοινωνικοῦ ἐργάτου.

ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΕΚΗΣ Β. (1959): Ὁ Μ. Βασιλείος καὶ ἡ Ἱατρικὴ («Ἀκτίνες» σελ. 13-17).
2. Ἀρχ/της ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Η. (1966): Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Ἄνθρωπος (Ἐκδ. ΖΩΗΣ, Ἀθήναι).
3. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ. (1980): Μ. Βασιλείου ἐπιστολὲς καὶ ἄλλα κείμενα (Ἐκδ. «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ», Ἀθήναι).
4. ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ. (1986): Ἱατρικὴ καὶ προσευχὴ («Ἀκτίνες», σελ. 125-128).
5. ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ. (1988): Ἡ «τελεολογία» τοῦ ἀνθρώπινου πόνου. («Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», σελ. 230-231).
6. Πρωτοπρεσβύτερος ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ Δ. (1990): Βυζαντινὴ κληρονομία (ἐκδ. «ΔΑΜΑΣΚΟΣ», Ἀθήναι).
7. Ἀρχ/της ΑΛΕΞΙΟΥ Ι. (1998): Ἀστέρες Πολύφωτοι (Ἐκδ. ΖΩΗΣ, 4η ἐκδ., Ἀθήναι).
8. ΒΟΡΙΔΗΣ Ε. (1998): Χρειαζονται γιατροί; («Στοὺς Ρυθμοὺς τῆς Καρδιάς», σελ. 161-162, σελ. 168).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΚΤΡΟΠΕΣ - ΕΙΔΩΛΑ

Ι. Η θεωρία τῶν Ἀξιῶν

1. Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ πρῶτος πού εἰσήγαγε τὸν ὄρο «Ἀξία» στὴν Φιλοσοφία εἶναι ὁ γερμανὸς φιλόσοφος καὶ φυσιολόγος Edmond Lotze (1817-1881). Κατ' αὐτόν «Ἀξία εἶναι καθεὶ πού ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ὡς τὸ ὑπερκείμενο, πρὸς τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἔλθει σὲ συναισθηματικὴ σχέση διὰ τῆς ἐκτιμῆσεως καὶ τῆς ἐπιποθήσεως».

Ἀπὸ τὸν ὄρισμὸ αὐτὸν προκύπτει σαφῶς ὅτι οἱ Ἀξίες εἶναι τὰ ἔσχατα κίνητρα τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς. Ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τὶς Ἀξίες διὰ τοῦ ἀξιολογικοῦ βιώματος. Τὸ βίωμα αὐτὸ ἐμφανίζεται στὶς περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες βλέπουμε μὲ ἐνδιαφέρον τὰ πράγματα, προτιμῶντας τὸ ἓνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου καὶ τοποθετῶντας τὸ ἓνα σὲ θέση ὑπέρτερη ἢ κατώτερη ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Τὸ ἀξιολογικὸ βίωμα εἶναι σύνθετο ψυχολογικὸ ἐνέργημα πού ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν συνεργασία τῆς βουλήσεως, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς «κατὰ συνείδηση» ἐκτιμῆσεως ἐνὸς ἀντικειμένου ἢ προσώπου ὡς ἀνώτερου ἢ κατώτερου καὶ ὡς ἄξιου τῆς ἀγάπης μας ἢ τῆς ἀποστροφῆς μας.

Οἱ Ἀξίες, κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας θεμελιωτὲς τῆς Φιλοσοφίας, μέχρι τοὺς ἐκπροσώπους τῆς νεώτερης Φιλοσοφίας Καντιανούς καὶ Μετακαντιανούς (ὅπως τὸν Max Scheler καὶ τὸν Ugo Muensterberg) καὶ κυρίως κατὰ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Σχολῆς τῆς Βάδης (τὸν ἰδρυτὴ τῆς W. Windelband καὶ τὸν διάδοχό του Erik Rickert), θεωροῦνται ὅτι ἀπαρτίζουν «ἓνα νοητὸ κόσμον, πέρα ἀπὸ τὸν αἰσθητὸ καὶ τὴν ἀνθρώπινη βούληση»

(ὄντολογικὴ ἄποψη). Εἶναι ἐπομένως «αὐτοτελεεῖς, ἱεραρχούμενες, ἀμετάθετες καὶ μὴ τροποποιούμενες ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ κρίση τοῦ ἀνθρώπου».

Ἡ ἄποψη ὅτι οἱ Ἀξίες ἀποτελοῦν ἀπλὲς σχέσεις πού καθορίζονται ἀπὸ τὸν ἀξιολογούμενον ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἐκτιμᾷ τὰ δεδομένα τῆς πραγματικότητος μὲ βάση ἓνα «κατὰ βούληση ἐπιλεγόμενον κριτήριον», δὲν γίνεται δεκτὴ, ἀφοῦ ἡ ὑιοθέτησή τῆς ἀδυνατεῖ οὐσιαστικὰ νὰ ἐξηγήσει τὸ ἀντικειμενικὸ κῦρος πού ἔχουν οἱ Ἀξίες γιὰ τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση.

Ἡ ἱεράρχηση τῶν Ἀξιῶν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, κατὰ τὸν M. Scheler, ἀκολουθεῖ τὴν ἐξῆς κλίμακα:

α) Ἀξία τοῦ εὐάρεστου σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ δυσάρεστο.

β) Ἀξίες βιολογικῆς, στὶς ὁποῖες ὑπάγονται οἱ Ἀξίες πού διακρίνουν τὸ εὐγενὲς ἀπὸ τὸ χυδαῖο, καὶ οἱ οἰκονομικῆς Ἀξίες.

γ) Ἀξίες πνευματικῆς, οἱ ὁποῖες ὑποδιαιροῦνται σὲ αἰσθητικῆς, Ἀξία τοῦ Δικαίου καὶ Ἀξία τῆς Ἀλήθειας.

δ) Ἀξίες θρησκευτικῆς πού τοποθετοῦνται στὴν ἀνώτατη ἱεραρχικὴ βαθμίδα καὶ ἐμφανίζονται ὑπὸ τὴν ἀντίθεση "Ἀγιον - βέβηλον.

Ὁ Ugo Muensterberg (1863-1916), ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς «Ἀξιολογικῆς Φιλοσοφίας», κατατάσσει τὶς Ἀξίες σὲ δύο βασικῆς κατηγορίες, τὶς «ζωικῆς» καὶ τὶς «πολιτιστικῆς», καὶ τὶς ὑποδιαιρεῖ σὲ τέσσερις ὑποκατηγορίες ἀνάλογα μὲ τὸν προορισμὸ τους:

- Τίς «λογικές» 'Αξίες, πού αποσκοπούν στην αυτοσυντήρηση του κόσμου.

- Τίς «αισθητικές», πού υπηρετούν την «πρὸς ἑαυτὸν» συμφωνία του κόσμου.

- Τίς «ἠθικές» 'Αξίες, πού ὠθοῦν στην αὐτενέργεια, καὶ

- τίς «μεταφυσικές», πού ὀδηγοῦν στην αὐτοτελείωση.

2. Καὶ ἡ μὲν θεωρία τῶν 'Αξιῶν διαμορφώθηκε καὶ διατυπώθηκε στους δύο προηγούμενους αἰῶνες, τὸν ΙΗ' καὶ τὸν ΙΘ', ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς νεώτερης Φιλοσοφίας, κυρίως μετὰ τὸν Emmanuel Kant (1724-1809) ἀπὸ τοὺς Μετακαντιανούς καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Σχολῆς τῆς Βάδης. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι στους προηγούμενους αἰῶνες ἡ ἀνθρωπότητα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐξελίχθηκαν ἐρήμην τῶν 'Αξιῶν.

Ἰδιαίτερα ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, ἥδη ἀπὸ τὴν προχριστιανικὴ ἐποχὴ, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τῶν Ποιητῶν καὶ τῶν Φιλοσόφων, εἶχε συνειδητοποιήσει ὅτι τόσο ἡ κοινωνικὴ ὅσο καὶ ἡ ἀτομικὴ ζωὴ ὀφείλει νὰ πειθαρχεῖ σὲ ὠρισμένες καθολικὰ παραδεκτὲς 'Αξίες, ὅπως εἶναι τὸ Θεῖον, τὸ Ἀληθές καὶ τὸ Δίκαιον, νὰ ἀπολαμβάνει δὲ καὶ νὰ καλλιεργεῖ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία πού υπηρετεῖ τὴν Ἀξία τοῦ Κάλλου.

Στὴ μεταχριστιανικὴ ἐποχὴ, ἥδη ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνες στὸν Ἑλληνικὸ ἀλλὰ καὶ μετέπειτα στὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμὸ, ὁ ὁποῖος βασικὰ ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ Πνεῦμα, οἱ πολιτιστικὲς 'Αξίες ἀπετέλεσαν τὰ θεμέλια καὶ ἐτύγχαναν γενικῆς καὶ αὐτονόητης παραδοχῆς.

Ἡ καθολικὴ ἀναγνώριση τῆς «λειτουργίας» τῶν 'Αξιῶν στὸν κοινωνικὸ βίον ἀλλὰ καὶ στὸν ἐσωτερικὸ ψυχικὸ κόσμον κάθε συνειδητοῦ μέλους, σὲ μία κοινωνία πού θέλει νὰ θεωρεῖται πολιτισμένη, ἀποτελεῖ παραδοχὴ τῆς Ἀρχῆς πού τόσο ἐπιγραμματικὰ προσδιορίζεται στὴν Καινὴ Διαθήκη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ πειθαρχοῦν στὰ κελεύσματα ἐν ὄσιν

μου «γραπτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις» αὐτῶν, πού δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Κώδικα τῶν 'Αξιῶν, ὑπὸ τὴν ἰσχὺ τοῦ ὁποῖου διαμορφώνεται ἡ κοινωνικὴ καὶ ἀτομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

II. Ἡ ἀμφισβήτηση τῶν 'Αξιῶν στὴν ἐποχὴ μας

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας παρατηρεῖται μία καθολικὴ ἀμφισβήτηση τῶν πολιτιστικῶν καὶ ἠθικῶν 'Αξιῶν πού ἀνέκαθεν ἀποτελοῦσαν τὰ θεμέλια τοῦ Πολιτισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πού ἐφθασε στὸ φεγγάρι καὶ ἐξερεύνησε ἄλλους πλανῆτες, κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἐπαρση γιὰ τὰ ἐπιτεύγματά του καὶ παραζαλισμένος ἀπὸ τὴν μέθη τῶν ἐπιτυχιῶν του, ἀρχισὲ νὰ αἰσθάνεται αὐτοδύναμος, νὰ ἀμφισβητεῖ προαιώνιες 'Αξίες καὶ τέλος νὰ πιστεῦει ὅτι δὲν τοῦ χρειάζονται, ὅτι μπορεῖ νὰ ζήσει καὶ νὰ προκόψει χωρὶς αὐτές. Καὶ τὸ χειρότερο, στὴν θέση τῶν 'Αξιῶν τοποθέτησε ὑποκατάστατα, «εἰδωλα», γιὰ νὰ καλύψει τὸ κενὸ πού δημιουργεῖ ἡ ἔλλειψή τους.

Ἄς δοῦμε τὸ φαινόμενο τῆς ἀμφισβήτησης ὠρισμένων ἀπὸ τίς πολιτιστικὲς 'Αξίες, ἰδιαίτερα κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια στὴν χώρα μας, ὅπου ἐμφανίζεται ὡς ἐκτροπὴ ἀπὸ τίς Ἑλληνοχριστιανικὲς Παραδόσεις, τίς ὁποῖες σεβάσθηκε στὴν πλειοψηφία του ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀκόμη καὶ μέχρι τὴν γενεὰ τῶν πατέρων μας.

III. Τὸ φαινόμενο καὶ οἱ συνέπειές του (ἐκτροπές).

1. Οἰκονομικὲς 'Αξίες

Οἱ «οἰκονομικὲς Ἀξίες», οἱ ὁποῖες κατὰ τὸν Max Scheler ἐντάσσονται στίς «βιολογικὲς» καὶ κατὰ τὸν Ugo Muensterberg στίς «ζωικὲς», εἶναι προφανές ὅτι, ὅταν λειτουργοῦν σωστά, ἐξασφαλίζουν στὰ ἄτομα καὶ τίς κοινωνίες τὴν αὐτοσυντήρησή τους, καὶ ὅτι κάθε ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ κύρους τους καὶ ἀπὸ τὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων λειτουργίας τους ὀδηγεῖ στὴν οἰκονομικὴ ἀναρχία μὲ ἐπακόλουθο τὴν

ἐκ μετ' ἄλλευση τῶν πολλῶν οἰκονομικῶν ἀδυνατῶν ἀπὸ τοὺς ὀλίγους οἰκονομικῶν ἰσχυροῦς, δηλαδή τὴν κυριαρχία τοῦ «ὄς μὲν πεινᾷ, ὄς δὲ μεθύει» πού τόσο ἐπιγραμματικῶς ἐπισημαίνεται στὴν Α' Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους (κεφ. ια' στίχ. 21).

Ἐξ ἴσου χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀμφισβήτησης τῶν οἰκονομικῶν Ἀξιῶν εἶναι ὁ ὑπερκαταναλωτισμὸς καὶ ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ ὑλικοῦ παράγοντος πού κυριαρχοῦν στὴν κοινωνική μας ζωὴ. "Ὅταν ἡ δύναμη τοῦ χρήματος γίνεται ἡ μοναδικὴ ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἱκανοποίηση ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀξανάμενων μὴ πραγματικῶν ἀναγκῶν καθίσταται ἀκόρεστη ἐπιθυμία του, τότε ὀδηγούμεθα στὶς σημαντικότερες ἐκτροπές πού χαρακτηρίζουν τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ συναλλακτικὴ πραγματικότητα, τὴν παραοικονομία καὶ τὰ οἰκονομικὰ ἐγκλήματα.

Δὲν χρειάζεται, δυστυχῶς, καμμία διευκρίνιση γιὰ τὴν ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενο αὐτῶν τῶν δύο συγχρόνων «πληγῶν» τῆς κοινωνίας μας, ἀφοῦ ὅλοι βιώνουμε τίς ἐπιπτώσεις τους. Τόσο ἡ παραοικονομία ὅσο καὶ τὰ οἰκονομικὰ ἐγκλήματα ἔχουν γίνει καθημερινὴ «τροφή» στὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας, ἡ δὲ καταπολέμησή τους, παρὰ τίς ἐπίσημες διαβεβαιώσεις τῶν ἀρμοδίων, καρκινοδοτεῖ. Καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερο εἶναι ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἔχουν γίνει καθεστῶς, ἔτσι ὥστε οἰγά-οἰγά δημιουργεῖται μία ἀτμόσφαιρα σιωπῆς ἀποδοχῆς τους μὲ ἓνα πνεῦμα μοιρολατρίας, πού ἐξασθενίζει βαθμηδὸν τὴν ἀντίδρασή μας καὶ φυσικὰ τὴν ἐνεργὸν καταπολέμησή τους.

Ἐδῶ ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει, πέρα ἀπὸ τὴν διαπίστωση, ἡ κοινωνιολογικὴ ἐρμηνεία τῶν δύο αὐτῶν ἀρνητικῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα κλονίζουν τὰ θεμέλια τοῦ οἰκονομικοῦ οἰκοδομήματος τῆς χώρας μας. Καὶ ἡ ἐρμηνεία, χωρὶς καμμία τάση ἀπλοποίησης τοῦ μεγάλου προβλήματος, εἶναι μία:

"Ὅσο καὶ ἂν ἡ ἔλλειψη ὀργανώσεως τῶν Οἰκονομικῶν καὶ λοιπῶν Ὑπηρεσιῶν «διευκολύνει» ἄτομα καὶ ὁμάδες στὸν μὴ ἐντοπισμὸ καὶ τὴν μὴ καταπολέμησή τους, θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμε ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐκδήλωση τῆς ὑποβάθμισης τῶν συναλλακτικῶν ἡθῶν.

Ἰδιαιτέρα, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἔξαρση τῶν οἰκονομικῶν ἐγκλημάτων καὶ τὸ καθημερινὸ ἐλεύθερο «ἀλώνισμα» στὶς πόλεις καὶ τὴν ὑπαιθρο τῶν «ἐξ ἐπαγγέλματος» ληστῶν, πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε τὴν κραυγαλέα ἀδυναμία ὄχι μόνο τῶν ληστευομένων Πιστωτικῶν Ὄργανισμῶν ἀλλὰ καὶ τῶν Διωκτικῶν Ἀρχῶν γιὰ τὴν σύλληψη τῶν πολυάριθμων καὶ ποικίλης προελεύσεως ληστῶν, κυρίως δὲ γιὰ τὴν πρόληψη τῶν ληστειῶν, πού ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀφαιμάξη ἀλλότριας περιουσίας, δημόσιας ἢ ἰδιωτικῆς, θέτουν σὲ μεγάλο κίνδυνο τὴν σωματικὴ ἀκεραιότητα ἢ τὴν ζωὴ ἀθῶων ὑπαλλήλων καὶ πολιτῶν.

Μήπως ὅμως δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ ἀδυναμία τῶν «διωκτῶν τοῦ ἐγκλήματος» ὀφειλόμενη σὲ ἀνεπάρκειά τους, ἀλλὰ γιὰ ὑποβάθμιση τῆς ὑπευθυνότητος καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας καὶ τῶν θυγομένων Οἰκονομικῶν Ὄργανισμῶν, πού προκαλεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα ἀνοχῆς ἀπέναντι στοῦ ἐγκλήματος λόγῳ ἀποδυναμώσεως τοῦ κύρους τῶν Οἰκονομικῶν Ἀξιῶν, οἱ ὁποῖες ἀνυψώνουν τὰ συναλλακτικὰ ἥθη καὶ θωρακίζουν τὴν ὁμαλότητα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἀπέναντι σ' αὐτὲς τίς ἐκτροπές;

2. Ἡ Ἀξία τοῦ Δικαίου

Θεωρητικὰ, βέβαια, κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν Ἀξία τοῦ Δικαίου, τὴν ὁποία ὁ Max Scheler κατατάσσει στὶς «πνευματικὲς Ἀξίες».

Κάθε ἄνθρωπος διψᾷ γιὰ Δικαιοσύνη, γι' αὐτὸ καὶ κάθε κοινωνία θεσμοθετεῖ Νόμους, πού πραγματώνουν τὸ Δίκαιο καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ὀρθὴ ἀπονομή του. Τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι ἂν στὶς ἡμέρες μας λειτουργεῖ ἡ ἀξία τοῦ Δικαίου, ἔτσι ὥστε μέσα μας

νά αναγνωρίζεται τὸ κῦρος του, καὶ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ πάντοτε ἀπὸ τὸ ἐπίσημο Κράτος ἀφ' ἑνὸς νὰ θεσμοθετεῖται τοῦτο καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀπονέμεται, νὰ «*βρίσκει τὸ δίκιο του*» κάθε πολίτης ὅταν ἀδικεῖται ἀπὸ τὸν συμπολίτη του ἢ ἀπὸ τὰ Κρατικὰ ὄργανα.

Δὲν θὰ ἰσχυρισθοῦμε, βέβαια, οὔτε ἄλλωστε εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀποδείξουμε, ἂν σὲ ἄλλες χώρες θεσμοθετεῖται καὶ ἀπονέμεται πάντοτε καὶ σωστὰ τὸ Δίκαιο καὶ γενικώτερα ἢ ἡ Ἀξία τοῦ Δικαίου εἶναι καθολικὰ σεβαστὴ. Ἐδῶ ὅμως στὴν Ἑλλάδα, ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε ἀντικειμενικοί, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι σήμερα ἔχει σημαντικὰ ὑποβαθμισθῆ καὶ μέσα μας ἀλλὰ καὶ στὸ κοινὸ αἶσθημα καὶ στὴν κρατοῦσα Ἐξουσία, Νομοθετικὴ καὶ Ἐκτελεστικὴ, ἡ Ἀξία τοῦ Δικαίου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κυριαρχοῦν στὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα δύο φαινόμενα, πού στὴν ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου ἦταν ἀπὸ παλαιότερα, ὡς ἐξαιρεση βέβαια, γνωστὰ μὲ τις ἔννοιες τοῦ «*Ἀδύναμου Δικαίου*» καὶ τοῦ «*Νόμιμου Ἀδίκου*».

α) Καὶ τὸ μὲν «*Ἀδύναμο Δίκαιο*» ἐκδηλώνεται στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ κοινωνία μὲ πολλαπλὲς καθημερινὲς καὶ σημαντικὲς παραβάσεις τῆς «*κειμένης νομοθεσίας*». Χτυπητὰ παραδείγματα εἶναι οἱ παραβάσεις οὐσιωδῶν διατάξεων τόσο τοῦ Κώδικα Ὀδικῆς Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.), ὅσο καὶ τοῦ Γενικοῦ Οἰκοδομικοῦ Κανονισμοῦ (Γ.Ο.Κ.), μὲ ἀποτέλεσμα ἀντίστοιχα τὴν κατακόρυφη αὔξηση τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων καὶ τὸν πολλαπλασιασμό τῶν αὐθαιρέτων οἰκοδομικῶν κατασκευῶν ἢ παραβιάσεων βασικῶν οἰκοδομικῶν διατάξεων, μὲ ὀλέθριες συνέπειες.

β) Τὸ δὲ «*Νόμιμο Ἀδικο*» ἀποτελεῖ σήμερα στὴν κοινωνία μας ἕνα φαινόμενο ἐντονώτερα ἀρνητικὸ ἀπὸ τὸ «*ἀδύναμο Δίκαιο*», ἀφοῦ κατ' οὐσίαν καταλύει τὸ νομικὸ Καθεστῶς τῆς Πολιτείας μὲ δράστη τὴν Νομοθετικὴ Ἐξουσία, ἡ ὁποία θεσμοθετεῖ παράνομες καὶ κραυγαλέα ἀδικίες ρυ-

θμίσεις οὐσιωδῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἐξυπηρετώντας διάφορες σκοπιμότητες.

Ἀσφαλῶς ἡ πρώτη περίπτωση περιλαμβάνει σαφεῖς παραβάσεις θετεμένων Κανόνων Δικαίου πού κολάζονται ὡς ποινικὰ ἀδικήματα ἀπὸ τὴν ἰσχύουσα Ποινικὴ Νομοθεσία, ὅταν ἐντοπίζονται. Πόσες ὅμως ἀπὸ τις παραβάσεις αὐτὲς ἐντοπίζονται ἀπὸ τις Διοικητικὲς Ἀρχὲς καὶ ὀδηγοῦνται ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων;

Ἐντονώτερο φυσικὰ εἶναι τὸ πρόβλημα πού δημιουργεῖται ὅταν ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία, τὰ θεσμοθετοῦντα ὄργανά της πραγματώνουν τὸ «*νόμιμο Ἀδικο*» καὶ ποδοπατοῦν τὴν Ἀξία τοῦ Δικαίου.

3. Ἠθικὲς Ἀξίες

Οἱ «*ἠθικὲς Ἀξίες*», οἱ ὁποῖες κατὰ τὸν Ugo Muensterberg ἀποσκοποῦν στὴν «*αὐτενέργεια τοῦ ἀτόμου*», ἀποτελοῦν τὸ ἐνσυνείδητο ἀξιολογικὸ κριτήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, πού χαρακτηρίζονται ὡς «*ἠθικὲς*» ἢ «*ἀνήθικες*» ἀνάλογα μὲ τὴν ἀποδοχὴ ἢ τὴν ἀπόρριψη αὐτῶν τῶν Ἀξιῶν.

Ἡ ἀξιολόγησή τους, εἴτε μὲ κριτήριον τὴν ὑγιὴ φιλοσοφικὴ διάκρισή τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες Φιλοσόφους καὶ Ποιητὲς καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς νεώτερης Φιλοσοφίας τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, εἴτε μὲ κριτήριον τὸν Χριστιανικὸ Ἠθικὸ Κώδικα πού περιλαμβάνεται στὴν «*Ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὀμιλία*» τοῦ Θεανθρώπου (κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, κεφ. Ε'), εἶναι ἀσφαλῆς. Ἡ δυσκολία στὴν πραγμάτωση τοῦ «*ἠθικοῦ*» καὶ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ «*ἀνήθικου*» ἐγκτεται, κατὰ τὸν Πασκάλ, στὴν ἐπίτευξη καὶ ὄχι στὴν ἐπίγνωση.

Ἡ ἀποδυνάμωση καὶ ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ κριτηρίου γιὰ τὴν διάκριση μεταξὺ «*ἠθικοῦ*» καὶ «*ἀνήθικου*» τέθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἐποχὴ μας, ἀφότου φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ τέθηκε ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὸ κῦρος τῶν Ἠθικῶν Ἀξιῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, οἱ Ἑλληνες στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς στὴν τρισημιετὴ πορεία του μέχρι καὶ τὴν

πρόσφατη προπολεμική περίοδο, αλλά και όλοι οι λαοί που έζησαν υπό την επίδραση των νεότερων φιλοσοφικών ιδεών και του Χριστιανικού Πνεύματος, δὲν ἀμφιταλαντεύθηκαν μπροστά στο συνειδησιακό δίλημμα «ἠθικό - ἀνήθικο». Ἡ ἀλάθητη αὐτή συνειδησιακή λειτουργία αὐτονόητα ἀφορᾷ τοὺς διολογικά και ψυχικά ἰσορροπημένους ἀνθρώπους κάθε ἐποχῆς.

Ἰπὸ νομική ἔννοια οἱ Ἡθικὲς Ἀξίες χαρακτηρίζονται ὡς «χρηστὰ ἤθη». Κατὰ τὴν νομική Θεωρία περιλαμβάνουν τὶς ιδέες πού ἰσχύουν κατὰ τὴν γενική ἀντίληψη τοῦ «χρηστῶς και ἐμφρόνως σκεπτομένου κοινωνικοῦ ἀνθρώπου» (Νομικὸ Βῆμα, τόμ. 21, σελ. 30).

Εἰδικώτερα:

1) Ἡ ἔννοια τῶν «χρηστῶν ἡθῶν» στο Ἀστικό Δίκαιο προβλέπεται ἀπὸ τὰ ἄρθρα 178-180 τοῦ Α. Κ., σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα «Δικαιοπραξία πού ἀντίκειται στὰ χρηστὰ ἤθη εἶναι ἀκυρη», ὡς τοιαύτη δὲ «λογίζεται ὡς μὴ γενομένη». Θεωρεῖται δὲ ὡς ἀντικειμένη στὰ χρηστὰ ἤθη κάθε δικαιοπραξία μὲ τὴν ὁποῖα «δεσμεύεται ὑπέρμετρα ἢ ἐλευθερία τοῦ προσώπου ἢ ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας κάποιος πού ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀνάγκη, κοφότητα ἢ ἀπειρία τοῦ ἄλλου, συνομολογεῖ ἢ λαμβάνει ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ τρίτου» ὡς ἀντάλλαγμα «γιά τὴν παροχή του περιουσιακά ὠφελήματα τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων τελοῦν σὲ προφανῆ δυσαναλογία πρὸς τὴν παροχή».

Ἐπίσης θεωροῦνται ὡς ἀντικείμενες στὰ χρηστὰ ἤθη:

α) οἱ ἐπιδιώκουσες ἀνήθικο ἀποτέλεσμα ἢ δεσμεύουσες ὑπέρμετρα τὸν ἀντισυμβαλλόμενο,

β) οἱ ἀντικείμενες στὶς ἐλευθερίες τοῦ ἀτόμου και οἱ ρητῶς ἀποδοκιμαζόμενες ἀπὸ τὸν νόμο,

γ) οἱ ὑποσχόμενες παροχή προσκρούουσα σὲ ἀπαγορευτική διάταξη τοῦ νόμου.

δ) Τέλος, ἡ γενική διάταξη τοῦ ἄρθρου 919 Α.Κ. προβλέπει ὅτι ὁποῖος ἐκ προθέσεως ζημιώσει ἄλλον κατὰ τρόπο ἀντιβαί-

νοντα στὰ χρηστὰ ἤθη ὑποχρεοῦται σὲ ἀποζημίωση.

Ὅπως βλέπουμε στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, πού ρυθμίζει τὶς καθημερινὲς συναλλακτικὲς σχέσεις τῶν συμβαλλομένων, ἡ ἔννοια τῶν «χρηστῶν ἡθῶν» διέπει ἐνέργειες πού ἔχουν βασικά οἰκονομικὲς συνέπειες.

2) Στὴν περιοχὴ ὁμως τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἡ ἔννοια τῶν «χρηστῶν ἡθῶν» ἔχει ἐντονώτερο κοινωνικό χαρακτήρα, γι' αὐτὸ και γίνεται λόγος γιά «ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἡθῶν» και «ἐγκλήματα περὶ τὸν γάμο και τὴν οἰκογένεια» (Κεφάλαια ΙΘ' και Κ' τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα).

Πρόκειται γιά ἀξιόποινες πράξεις πού προσβάλλουν εἴτε τὴν γενετήσια σχέση τῶν φύλων («κατὰ φύσιν» ἢ «παρὰ φύσιν»), εἴτε τοὺς θεσμοὺς τοῦ Γάμου και τῆς Οἰκογένειας.

Και ὁ μὲν Ποινικὸς μας Κώδικας, ὅπως ἄλλωστε ὅλοι οἱ Ποινικοὶ Κώδικες τῶν συγχρόνων Κρατῶν, προέβλεπε και τιμωροῦσε μὲ ποινὲς κατὰ κανόνα στερητικὲς τῆς ἐλευθερίας ὅλες τὶς συμπεριφορὲς πού συνιστοῦν «ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἡθῶν» ἢ «ἐγκλήματα περὶ τὸν γάμο και τὴν οἰκογένεια».

Στὰ τελευταῖα ὁμως χρόνια, και διεθνῶς ἀλλὰ και στὴ χώρα μας, μὲ δειλὰ ἀρχικά βήματα και μᾶλλον ὑπὸ μορφὴ «γενικῶν δοκιμῶν» γίνεται ἀπὸ Νομικοὺς Κύκλους συστηματικὴ προσπάθεια ἀμφισβήτησης βασικῶν ἠθικῶν Ἀξιῶν και ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς ἔννοιας τῶν «χρηστῶν ἡθῶν» στὴν περιοχὴ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀποδοχῆς και νομιμοποίησης ὑπαρκτῶν προβλημάτων. Τοῦτο εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας και τῶν ἀμβλώσεων και τὴν ἐπιδίωξη γιά τὸ προσεχὲς μέλλον τῆς νομιμοποίησης τῆς ὁμοφυλοφιλίας και τῆς χρήσεως, ἐπομένως και τῆς διακινήσεως, τῶν λεγομένων «ἐλαφρῶν ναρκωτικῶν».

Κατὰ πόσον, βέβαια, αὐτὲς οἱ «ἐκφυλοχρονιστικὲς» ρυθμίσεις δοήθησαν στὴν θε-

ραπεία ή έστω την περιστολή τής φθοράς που προκαλεί στην κοινωνία αυτή ή «*ήθική άπελευθέρωση*» του σύγχρονου Έλληνα, και μάλιστα των νέων μας, με την μέθοδο τής άμφισβήτησης του κύρους των ήθικων κανόνων και του έπαναπροσδιορισμού τής έννοιας των «χρηστών ήθών», είμαστε όλοι σε θέση να διαπισώσουμε από τα όχι πια σπάνια φαινόμενα ήθικου έκτροχιασμού μεγάλου μέρους τής νεολαίας μας, που προδιαγράφουν ένα όχι και τόσο ευόιωνο μέλλον για την χώρα μας.

Είναί άμεση ή ανάγκη να αντιδράσουμε έντονα, συντονισμένα και προπάντων έγκαιρα όλοι όσοι άνήκουμε στην παλαιότερη γενιά, διαφωτίζοντας, ένθαρρύνοντας και άξιοποιώντας τους νέους που άποτελούν εύτυχώς σημαντικές σε αριθμό φωτεινές νησίδες αντίστασης στο καταστρεπτικό ρεύμα τής έποχής μας, που τους άπειλεί και με την δική τους θυματοποίηση.

4. Θρησκευτικές και Μεταφυσικές Άξιες

Στην ανώτατη ιεραρχική βαθμίδα των Άξιων τοποθετείται ή Άξία «*Άγιον*» που άποτελεί το περιεχόμενο τής Θρησκείας και τής Μεταφυσικής.

Άσφαλώς δέν χρειάζεται να τονισθ ή άναγκαιότητα τής παραδοχής τής Θρησκείας και τής Μεταφυσικής ως του μόνου μέσου και τής μόνης «*Όδοϋ*» που μπορεί να όδηγήσει κάθε ύγιως σκεπτόμενο σύγχρονο άνθρωπο στην τελείωσή του. Αυτό για όλους όσοι εύτύχησαν να γαλουχηθούν με τις Έλληνοχριστιανικές Παραδόσεις τής Φυλής μας θεωρείται αυτόνοητο.

Όμως στην έποχή μας, έποχή καθολικής άμφισβήτησης, συναντάται, όχι ως εξαίρεση αλλά σε μεγάλη έκταση, και αυτό άκόμη το παράδοξο: Να άμφισβητείται το κύρος των θρησκευτικών και μεταφυσικών Άξιων από πολλούς συμπατριώτες μας, που κολακεύονται να άυτοχαρακτηρίζονται ως «*προοδευτικοί*».

Ύποστηρίζεται ότι ό σημερινός «έκσυγ-

χρονισμένος» πολίτης και οι κοινωνίες του είκοστου πρώτου πια αιώνα δέν χρειάζονται τις «δεσμεύσεις» που επιβάλλει ή πειθαρχία τής θρησκευτικής και μεταφυσικής θεωρήσεως τής ζωής. «*Η συνείδηση του σύγχρονου ανθρώπου*», ύποστηρίζουν, «*είναι ίκανή πυξίδα στην έπιλογή τής πορείας του και την άξιολόγηση των πράξεών του άπέναντι στους συνανθρώπους του και στον εαυτό του*».

Δέν γίνεται όμως καμμία διευκρίνηση, από τους έκπροσώπους αυτής τής στομφώδους και ρηξικέλευθης άποψης, για ποιά «*συνείδηση*», ποίου ανθρώπου γίνεται λόγος. Και πώς εξασφαλίζεται ή όρθή «*λειτουργία*» αυτής τής συνείδησης, ώστε να είναι «*ό άλάθηνος κριτής του καλού και του κακού*», όπως την χαρακτηρίζει τόσο εύστοχα ό γάλλος φιλόσοφος και παιδαγωγός Jean Jacques Rousseau (1712-1778). Τέλος, ποιός παρέχει τα κριτήρια τής διάκρισης του καλού από το κακό;

Τις πρώτες «δοκιμαστικές βολές» μιās μελλοντικής συστηματικής έκθεμελιωτικής έκστρατείας για τον κλονισμό του κύρους των θρησκευτικών και μεταφυσικών έρεισμάτων τής κοινωνίας μας άποτελούν μερικές «*προτάσεις*» που διατυπώθηκαν τον τελευταίο καιρό με την μορφή ύπομνημάτων από κοινοβουλευτικούς Έκπροσώπους του έλληνικού λαού, όλων των πολιτικών άποχρώσεων, για την άλλαγή ώρισμένων Θεσμών και Συμβόλων, όπως ή πρόταση για τον χωρισμό Έκκλησίας και Πολιτείας, ό όποιος στην ουσία άποβλέπει στον χωρισμό Έλληνισμού και Χριστιανισμού. Τής αυτής ήθικης άπαξίας είναι και οι προτάσεις για άντικατάσταση του Χριστιανικού όρκου με «*διαβεβαίωση συνείδησης*» των Βουλευτών, και για την άφαίρεση από την αίθουσα συνεδριάσεων του Κοινοβουλίου τής Εικόνας του Κυρίου, που, σημειωτέον, είναι άναρτημένη και σε όλες τις αίθουσες των Έλληνικών Δικαστηρίων, για να ύπενθυμίξει την άναγκαιότητα τής όρθής άπονομής του δικαίου, που θεσμοθετεί ή Βου-

λή τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ὑποχώρηση σ' αὐτὲς τὶς πρώτες «δοκίμαστικὲς βολές» καὶ ἡ υἱοθέτηση τέτοιων προτάσεων εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ ἀνοίξει τὸν δρόμο γιὰ τολμηρότερες «διαβρώσεις» τοῦ πνευματικοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Πολιτισμοῦ μας, τὰ θεμέλια τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν οἱ Ἀξίες μὲ κορυφαία τὴν Ἀξία « Ἄ γ ι ο υ ν ».

IV/ Εἶ δ ω λ α

Ἡ κρίση τῶν Ἀξιῶν ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ μας δημιουργεῖ, κατὰ γενικὴ παραδοχὴ συγχρόνων Φιλοσόφων καὶ Κοινωνιολόγων, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συνέπειες τῶν ἐκτροπῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες ἔγινε ἤδη λόγος, καὶ τὸ ἄγνωστο μέχρι σήμερα στὴν πορεία τοῦ Πολιτισμοῦ « κ ε ν ό », χάρη στὸ ὅποιο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος «λιμώττει» πνευματικά, ἐνῶ ζῆ μέσα σὲ πλημονὴ ὑλικῶν ἀγαθῶν-ἐπιτευγμάτων τῆς τεράτιας τεχνολογικῆς προόδου.

Αὐτὸν τὸν πνευματικὸ λιμὸ τῶν λαῶν καὶ μάλιστα τῆς νεολαίας σὲ ὅλες τὶς σύγχρονες κοινωνίες τῆς «πολιτισμένης» Δύσεως ἐπιχειροῦν νὰ κορέσουν οἱ διάφοροι αὐτόκλητοι ταγοὶ τοῦ «χωρὶς Ἀξίες πολιτισμοῦ» μὲ τὰ γνωστὰ ὑποκατάστατα, «ersatz» τῶν Ἀξιῶν, προβάλλοντάς τα ὡς «εἶ δ ω λ α» ποὺ σαγηνεύουν τὶς ψυχὲς τῶν «πεινῶντων καὶ διψῶντων» γιὰ ἀληθινὲς πνευματικὲς Ἀξίες.

Ἔτσι ὁ αἰώνας μας δημιουργεῖται:

Ἀφ' ἑνὸς τοὺς ἐπάνυμους «super stars» τοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ θεάματος ἢ τῆς μπάλας, δικούς μας καὶ ξένους, ποὺ προβάλλονται στὰ κανάλια τῆς τηλεόρασης ἢ στὰ ποιικιλώνυμα περιοδικά, κατὰ τρόπο ποὺ θαμπώνει κυρίως τοὺς ἀνερεμάτιστους νέους, ἢ στὰ διάφορα ὑπερθεάματα μὲ τὰ φαντασμαγορικὰ effets ποὺ προσφέρουν, μὲ φυσικὰ «ἀλμυρὸ» εἰσιτήριο, μιὰ ξέφρενη «διασκέδαση», ὅπως αὐτὴ ποὺ «ἀπολαύσαμε» καὶ στὴν πόλη μας μὲ τοὺς Rolling Stones.

Ἀφ' ἑτέρου ὠρισμένες «ὑπεραξίες» ποὺ κυριαρχοῦν στὶς ἡμέρες μας, ὅπως τὸ S E X

καὶ τὸ Χ Ρ Η Μ Α .

Ὁ χαρακτηρισμὸς «ὑπεραξίες» χρησιμοποιεῖται στὴν συγκεκριμένη περίπτωση γιὰ νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ ὑπερβάλλουσα σημασία ποὺ ἀποδίδεται σήμερα στὶς δύο αὐτὲς ὄντως Ἀξίες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν μὲν στοιχεῖα «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἀνευ» γιὰ τὴν βιολογικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀντίστοιχα ἐπιβίωση ἀτόμων καὶ λαῶν, ὑπερεκτιμῶνται ὁμως σὲ σημεῖο ὥστε νὰ προβάλλονται ὡς τὰ μόνα ψυχολογικὰ καὶ οἰκονομικὰ «βάθρα» γιὰ τὴν διατήρηση καὶ ὁμαλὴ ἐξέλιξη τῆς ζωῆς, χωρὶς τὰ «δεσμά» τῶν παραδοσιακῶν Ἀξιῶν τοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἔτσι ὁμως οἱ δύο αὐτὲς Ἀξίες, ἀντὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν πρόοδο τοῦ Πολιτισμοῦ, ἀποβαίνουν καταστροφικὲς γι' αὐτόν:

1) Ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ SEX ὁδηγεῖ σὲ ἓνα ξέφρενο πανσεξουαλισμὸ (τὴν «ἀποθέωση» τοῦ SEX) μὲ συνέπεια ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ ἐπιζητοῦν, μὲ τὴν καθοδήγηση μάλιστα μοντέρνων «σεξολόγων», τὶς πιὸ ἀπίθανες ὑπερβολές, ποὺ αὐτονόητα ἄλλοτε ἐθεωροῦντο καὶ ἀπὸ τὸν Ἡθικὸ Κώδικα καὶ ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη (Βιολογία, Ἐγκληματολογία) ὡς διαστρεφές.

Τὸ μὴ φυσιολογικὸ αὐτὸ φαινόμενο καλύπτεται καὶ ἐπισημοποιεῖται μὲ τὶς γνωστὲς πλέον «ἐλεύθερες σχέσεις» (ἐτεροφυλικὲς ἢ ὁμοφυλοφιλικὲς) μὲ χαρακτηριστικὰ τὴν προσωρινότητα καὶ τὴν ἐναλλαγὴ, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ὠραῖο καὶ ἀγνὸ «αἰσθημα», κατ' ἀποκλειστικότητα ἐτεροφύλων, ποὺ ἔχει ὡς αὐτονόητα γνωρίσματα τὴν ἀποκλειστικότητα καὶ τὴν μονιμότητα, ἀφοῦ κατὰ κανόνα ὁδηγεῖ στὴν ὀλοκλήρωσή του μὲ τὰ δεσμά τοῦ Γάμου.

Τραγικὲς συνέπειες τῆς «ἀποθέωσης» τοῦ SEX εἶναι δύο ἐπὶ πλέον ἐκτροπὲς ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ὑποβάθμιση τοῦ κοινωνικοῦ μας βίου:

α) Ἡ ἰταμὴ προβολὴ τῆς ὀργανωμένης «σεξουαλικῆς βιομηχανίας» μὲ τὰ γνωστὰ «ίνστιτούτα» ποὺ διαφημίζονται μὲ «ρὸς διαφημίσεις», μὲ τὶς ὁποῖες θὰ κοκκίνιζαν ἀπὸ ἐντροπὴ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα.

Τὰ ἄρθρα, βέβαια, 348 καὶ 349 τοῦ Ποινικοῦ μας Κώδικα χαρακτηρίζουν ὡς σοβαρώτατα ποινικὰ ἀδικήματα τὴν «διευκόλυνση ἀλλότριας ἀκολασίας» καὶ τὴν «μαστροπεία». Κανένας ὅμως εἰσαγγελικὸς Λειτουργὸς δὲν ἐπεμβαίνει αὐτεπάγγελτα γιὰ τὴν καταστολή τους.

6) Ἡ ἔξαρση τῆς σεξουαλικῆς κατάχρησης τῶν ἀνηλίκων, πού κακῶς τὴν χαρακτηρίζουμε ὡς παιδεραστία ἢ ὡς παιδοφιλία, ἀποτελεῖ μία ἀκόμη συνέπεια τῆς χυδαίας ἐκμετάλλευσης τοῦ SEX.

2) Ἡ ὑπερεκτίμηση ἐξ ἄλλου τοῦ χρήματος ὁδηγεῖ σὲ ἓνα μανιασμένο κυνηγητὸ κυρίως τοῦ «εὐκόλου χρήματος», πού δὲν ἀποκτᾶται ὡς δίκαιη ἀμοιβὴ τοῦ τίμιου ἀγῶνα τοῦ ἐργαζόμενου, ἀλλὰ «διὰ τῆς εὐκολῆς ὁδοῦ» τῶν οἰκονομικῶν ἐκτροπῶν τῆς παραοικονομίας καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐγκλημάτων.

Εἶναι ὅμως πολὺ φυσικό, ὅταν ὁ κάθε πολίτης καὶ μάλιστα ὁ ἄπειρος νέος «διδάσκειται» ὅτι μόνον μὲ τὸ χρήμα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποκτήσει τὴν δύναμη πού θὰ τὸν ἀναδείξει σὲ νικητὴ τῆς ζωῆς, νὰ μὴ ὀρθωθῆσει μπροστὰ σὲ κάθε φυσικό ἢ ἠθικὸ ἐμπόδιο πού τοῦ κλείνει τὸν δρόμο γιὰ τὴν εὐκόλη ἀπόκτησή του, ἂν μάλιστα ἔχει ἀπεμπολήσει κάθε ἀνασταλτικὸ παράγοντα πού παρέχουν οἱ ἠθικὲς Ἀξίες.

Καὶ τὸ ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι: Μὲ αὐτὰ τὰ «Εἶδωλα», πού ἐκ πρώτης ὄψεως δημιουργοῦν μία ἀτμόσφαιρα ἐλευθερίας καὶ κυρίως μία ἀτμόσφαιρα «φυγῆς» ἀπὸ τὴν σκληρὴν πραγματικότητα, πού θυμίζει τὸν «τεχνητὸ παράδεισο» τῶν ναρκωτικῶν, θὰ λυθοῦν τὰ συνειδησιακὰ προβλήματα πού γεννᾷ ἡ ἔξωση ἀπὸ τὴν ζωὴ μας ἢ ἔστω ἡ ὑποβάθμιση τῶν Ἀξιῶν;

Τὴν ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ καυτὸ ἐρώτημα μᾶς τὴν δίδει ὁ νεαρὸς «ἄσωτος υἱός» τῆς Εὐαγγελικῆς Παραβολῆς πού μάταια ἐπιχειροῦσε «**χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν κεραιῶν ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι**».

Μὲ ξυλοκέρατα δὲν κορέννυται ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα τῆς Συνείδησης, πού ὑπάρχει σὲ κάθε ἄνθρωπο, παρὰ τις ὅποιες προσπάθειες διαστροφῆς τῆς, καὶ πού τελικὰ τὸν σώζει ἀπὸ τὴν ἀπώλεια ὅταν μπορέσει νὰ ἀφυπνισθῆ καὶ νὰ μιλήσει μὲ τὴν γλῶσσα πού ἐμπνέουν οἱ Ἀξίες. Καιρὸς λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψουμε στὶς «πηγὲς τῶν ὑδάτων», νὰ ξαναζωντανέψουμε μέσα μας καὶ γύρω μᾶς τὶς Ἀξίες, μὲ τὶς ὁποῖες γενεὲς καὶ γενεὲς διαμόρφωσαν τὸν Πολιτισμὸ μας καὶ οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν τὴν πυξίδα γιὰ τὴν ἀσφαλῆ πορεία μας ὡς ἀτόμων καὶ ὡς κοιωνίας.

Τὶς Ἀξίες, στὶς ὁποῖες ἡ ἑλληνικὴ κλασσικὴ ἀρχαιότητα θέλησε νὰ στηρίξει τὴ διαμόρφωση τοῦ ἄρτιου ἀνθρώπου, τοῦ «καλοῦ καγαθοῦ» ἀνδρὸς, ὡς τοῦ βασικοῦ παράγοντα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς.

Ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Φιλοσοφία ζητεῖ πίστη καὶ βίωση τῶν Ἀξιῶν πού σήμερα ἀμφισβητοῦνται, θεωροῦνται ξεπερασμένες καὶ ἀναχρονιστικὲς, ὅπως εἶναι τὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια τῆς φυλῆς, ἡ Πατρίδα, ἡ ἀρετὴ, ἡ ἐντιμότητα καὶ ἡ ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα, ἡ εὐλικρινὴς καὶ δίκαιη συμπεριφορὰ, ἡ ἐπιδίωξη τοῦ κοινοῦ καλοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού ἀργότερα ὁ Χριστιανισμὸς τὸν θέλει ἐνσαρκωτὴ τῆς ὑπέρτατης πολιτιστικῆς Ἀξίας τῆς ἀγάπης καὶ ὁ Παῦλος στὴν πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή του (κεφ. δ' στ. 8) τὸν προτρέπει νὰ λογίζεται «**ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος**», δὲν ἀποτελεῖ ἓνα οὐτοπικὸ ἰδεῶδες. Εἶναι τὸ π ρ ὅ τ υ π ο , πρὸς τὸ ὁποῖο μποροῦμε καὶ πρέπει νὰ κατατείνουμε.

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπίτ. Δικηγόρος

Διδάκτωρ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου

Ο ΓΑΜΟΣ

Ο γάμος είναι ένα πολύ μεγάλο και πολύ σοβαρό θέμα. Είναι ένα θέμα που επηρεάζει σημαντικά τη ζωή των ανθρώπων αλλά και της κοινωνίας ολόκληρου. Ο γάμος είναι μεγάλη πηγή ευτυχίας αλλά και δυστυχίας. Ο γάμος είναι το βασικότερο κύτταρο της οικογενείας και του κοινωνικού συνόλου. Στο άρθρο αυτό εξετάζεται ένα ουσιαστικό, ίσως το κυριώτερο, θέμα του γάμου. Ο γάμος χωρίς και ο γάμος με έσωτερικό πνευματικό αγώνα.

Γάμος χωρίς έσωτερικό αγώνα βιώσεως της παρουσίας του Θεού

Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο, όπως αναφέρει στη Γένεση ή Παλαιά Διαθήκη, κατ' εικόνα Του και καθ' όμοίωσίν Του. Ο άνθρωπος, όμως, μετά την έκπτωσή του από τον παράδεισο έχασε την καθ' όμοίωσιν του Θεού δημιουργία του και έμεινε με το κατ' εικόνα, δηλαδή έμεινε ελεύθερος, με λόγο και με την έσωτερική φλόγα ανάζητήσεως του Θεού, άμα δε και με έγωπάθεια.

Η έγωπάθεια, ως γνωστόν, δυστυχώς, συντελεί στη διάσπαση, στη σχάση της κοινωνίας των ανθρώπων σε άλληλοσυγκρουόμενα άτομα. Στο γάμο των ανθρώπων χωρίς πνευματικό αγώνα να βιώσουν την παρουσία του Θεού, ενεργούν δύο δυνάμεις: Η δύναμη της έλξεως των δύο φύλων, με την οποία επροίκισε ο Θεός τον άνθρωπο με την εύλογία του «**Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε**». Η έλξη των δύο φύλων αποτελεί την κεντρομόλο δύναμη της ένωσης των δύο στο γάμο, και συνεπάγεται συναισθηματική ικανοποίηση και των δύο, όμως, έφ' όσον και οι δύο είναι πρόσωπα χωρίς ήθικες άρχες και χωρίς έσωτερικό αγώνα, διέπονται από ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο έγωισμό. Ο έγωισμός οδηγεί σε συγκρούσεις και αντιθέσεις γιατί ο καθένας ενδιαφέρεται βασικά για το έγώ του. Οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις, δυστυχώς, οδηγούν το γάμο σε ναυάγιο. Βασική αίτία του ναυαγίου είναι ότι

καθένας προσέρχεται στο γάμο, όχι για να καταβάλει προσπάθεια με αγάπη και θυσία για να κάνει τον άλλο ευτυχισμένο, αλλά για να κάνει τη ζωή του. Το άτομο το έγωπαθές, θεωρεί ότι το ταίρι του δεν είναι μοναδικό κι αναντικατάστατο, αλλά το ταυτίζει με κάθε άλλη γυναίκα ή με κάθε άλλον άνδρα. Η έγωπάθεια είναι πρόξενος πολλών και ποικίλων αιτίων διαλύσεως του γάμου. Θα αναφερθούν μερικά εξ αυτών, ένδεχομένως τὰ συνηθέστερα:

(α) Η άπιστία. Αφού έζησαν οι δύο με μακροχρόνιο δεσμό, έρχονται στο γάμο. Ύστερα από λίγα χρόνια, ο άνδρας ή η γυναίκα βρίσκουν άλλο πρόσωπο για συμβίωση, αφού έχουν κάνει πολλές φορές και παιδιά. Καθένας ξεχνά τα πάντα. Το θέμα του είναι ή προσωπική του ικανοποίηση.

(β) Η σὺν τῷ χρόνῳ, λόγω έγωπαθείας, άδιαφορία του ενός για τον άλλον και τὰ παιδιά. Κέντρον του ενδιαφέροντος του ενός ή και των δύο, είναι ο έαυτός τους.

(γ) Η έλλειψη επικοινωνίας και συναντιλήψεως. Συνήθως ο άνδρας δεν διαθέτει χρόνο για ν' ακούσει, να καταλάβει τὰ θέματα του ενδιαφέροντος και τὰ προβλήματα της γυναίκας του και της οικογενείας του και να ενδιαφερθεί γι' αυτά. Έκείνη φυσικά αισθάνεται φοβερά μόνη και ή μοναξιά την οδηγεί πολλές φορές στη διάλυση του γάμου της.

(δ) Η άπώλεια της εκτιμήσεως του ενός προς τον άλλον. Κατά τη διάρκεια του μακροχρόνιου δεσμού και του έρωτα, βασικό θέμα ήτο ή συναισθηματική και σεξουαλική ικανοποίηση. Μετά το γάμο αρχίζουν να φαίνονται τὰ ελαττώματα και οι άδυναμίες. Ο καθένας εκ των δύο δεν έχει υπομονή και πνεύμα θυσίας και αγάπης για να βοηθήσει τον άλλον. Άπλως δεν τον ή την άντέχει. Δεν υπάρχει έσωτερικός αγώνας, υπάρχει μόνο το έγώ του καθενός.

(ε) Η έπιβολή του ενός σπὸν άλλον του

τρόπου της ζωής που θέλει, αδιαφορώντας για το πρόσωπο, συνήθως της συζύγου. Ένδεχομένως, η γυναίκα δεν θα ήθελε διάφορο τρόπο ζωής. Εκείνο που της λείπει είναι ότι ο άνδρας της την αγνοεί και δεν την λαμβάνει υπ' όψιν του στην κοινή ζωή τους.

(στ) Η αντίθεση στους σκοπούς και τις επιδιώξεις της ζωής τους και της ψυχαγωγίας τους. Η αντίθεση τους οδηγεί σε μία χωριστή συμβατική ζωή και τελικά στο ναυάγιο.

(ζ) Σωρεία μικροεγωισμών και αντιθέσεων. Ο καθένας θέλει να επιβάλει το δικό του και δεν υποχωρεί στο ελάχιστο. Ο γεμάτος έγωισμός έχει μέσα του από την αρχή το τέλος.

Η διαστροφή του ατόμου δια του εγωισμού, δεν του αφήνει περιθώρια επικοινωνίας και πραγματικής αγάπης πέραν ενός ερωτισμού, στον οποίο καθένας εισπράττει τη δική του ικανοποίηση.

Ο έγωπαθής δεν άντεχει τον άλλον, τον οιονδήποτε άλλον, δεν έχει καιρό για τον άλλον κι όταν ακόμη έχει τον καιρό, δεν τον χαιρετά με τον άλλον. Ο ατομισμός δεν αφήνει χώρο για τρυφερότητα και διάθεση να συναντήσει ο ένας τον άλλον και να δοθεί απόλυτα ο ένας στον άλλον.

Ο ατομισμός αφήνει σήμερα τη ζωή του ανθρώπου ανησυχητικά απρόσωπη και οδηγεί τον άνδρα και τη γυναίκα μέσα στο γάμο σε μία ανυπόφορη μοναξιά. Ο γάμος του ατομισμού και της μοναξιάς δεν έχει μεγάλα περιθώρια αγαθού τέλους.

Εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν γάμοι που παρά το γεγονός ότι ο ένας ή και οι δύο σύζυγοι δεν καταβάλλουν ένσυνείδητη προσπάθεια εσωτερικής πνευματικής καλλιέργειας, εν τούτοις, επειδή από την οικογένειά τους έχουν αποκτήσει ισχυρές ηθικές βάσεις και οι δύο σύζυγοι, με την αγάπη και τη θυσία του ενός ή και των δύο, κάνουν το γάμο τους ευτυχισμένο. Αν βέβαια αυτοί οι σύζυγοι έδεχοντο την επίδραση της χάριτος, τότε ασφαλώς ο γάμος τους θα ήτο τελειότερος. Η τελειότητα είναι βέβαια ατελείωτη.

Ο γάμος προσώπων που, ύστερα από συνεχιζόμενο εσωτερικό αγώνα, ζούν την ταπεινώση και τη χάρη του Θεού

Οι άνθρωποι αυτοί, λόγω του ότι ζούν έντονα την ταπεινώση έναντι παντός, έχουν με-

γάλη συμπάθεια προς κάθε πτώση και λάθος του άλλου, του οποιουδήποτε άλλου. Η χάρη του Θεού, ενώ καθαρίζει και κατακαίει κάθε ρύπο της ψυχής, την όπλιζει με μεγάλη αγάπη για τον πλησίον, τον ενάρετο ή τον άμαρτωλό. Αυτοί οι άνθρωποι στο γάμο τους δεν συναντούν τον πλησίον τους, αλλά τον εαυτό τους, το ωραιότερο και γλυκύτερο μέρος του εαυτού τους, το οποίο άνεζητησαν και συνέχεια αναζητούν για να εκφράσουν έμπρακτα την αγάπη τους. Καθένας από τους δύο δεν επιδιώκει την δική του ικανοποίηση, αλλά τη χαρά του άλλου. Ο άλλος, μέσα σ' αυτόν τον γάμο, είναι μοναδικός, ανεπανάληπτος και αναντικατάστατος. Δεν υπάρχει άλλη γυναίκα για τον άνδρα και άλλος άνδρας για τη γυναίκα σ' όλο τον κόσμο. Δεν υπάρχει άλλη αγάπη αντίξια προς την αγάπη των συζύγων, γιατί μόνο σ' αυτή τη σχέση ενώνονται ψυχές, σκέψεις και σώματα σε ενιαίο εν. Ο γάμος είναι μεγάλη πηγή ευτυχίας. Η άφροσύνη του ενός στον άλλον, είναι απόλυτη και η αγάπη φλεγόμενη μέχρι θανάτου. Η αγάπη και η άφροσύνη κάνει αναγκαία τη συνεχή επικοινωνία για να γνωρίσει ο ένας τον άλλον, τη νοοτροπία, τη σκέψη, την αντίληψη, την επιθυμία, τις επιδιώξεις, για να χαράξουν μαζί την κοινή τους πορεία. Οι επιδιώξεις του καθενός είναι θέμα και των δύο. Ο ένας συμμετέχει στις επιδιώξεις, τα προβλήματα του άλλου και τον συμπαρίσταται όσο είναι δυνατόν, γι' αυτό και οι δύο αποτελούν ενιαίο εν. Ο καθένας ζει την απόφαση του Θεού **«κὺ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν»**. Ο ένας με αγάπη και πόνο συμπαρίσταται και βοηθά τον άλλον στην πνευματική του ανάβαση. Δεν υπάρχει καλύτερος καθρέπτης του εαυτού σου από τὰ μάτια της γυναίκας σου ή του άνδρα σου. Ο ένας μιλά στον άλλο για τὰ λάθη και τις πτώσεις του, με μεγάλη συμπόνοια, στην κατάλληλη ώρα. Ο καθένας των συζύγων δεν ζητά από τον Θεό και δεν επιθυμεί τίποτε περισσότερο από την συνεχή και ολοκληρωμένη πρόοδο του άλλου και της οικογενείας.

Η συνεργασία και η βοήθεια είναι συνεχής. Η πρόοδος του ενός είναι ταυτόχρονα και πρόοδος του άλλου. Οι δύο δια της αγάπης και της χάριτος, έχουν γίνει ένα μαζί, συνεργάζονται για το σπιτικό τους, τὰ παιδιά

τους, την ψυχαγωγία τους, την ανάπαυσή τους, γιά τήν ἄρμονική ζωή τους.

Βασική πηγή δυνάμεως τῆς ἄρμονίας, εἶναι ὁ διά τῆς πίστεως καί ταπεινώσεως κατακαίων πόθος τῆς κατὰ χάριν ἐνώσεως τῶν δύο μέ τὸν Θεό. Σ' αὐτὸ τὸ γάμο δὲν ὑπάρχει μοναξιά γιατί ἀσκεῖται ἡ ζωὴ σάν ἀγάπη καί ἡ ἀγάπη σάν ζωή. Οἱ δύο σάν ἐνιαῖο ὄλο, δὲν ἐπιτρέπουν σὲ κανένα νὰ μπεῖ ἀνάμεσά τους, ἀλλὰ καί κανεὶς δὲν τὸ διανοεῖται, γιατί γίνε-ται ἀντιληπτὴ ἡ ἀγάπη τους καί ἡ μέσα στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ κοινωνία τῶν δύο. Οἱ δύο ἐνω-μένοι προσφέρουν στοργή καί ἀγάπη στὰ παι-διά τους, σεβασμὸ καί ἀγάπη στοὺς ἐκατέρω-θεν γονεῖς τους, τοὺς ὁποίους συμπαρίσταν-ται ὅταν ἔχουν ἀνάγκη καί συμβάλλουν στὴν ἄρμονική σχέση μὲ τὰ ἐκατέρωθεν ἀδέλφια καί τοὺς συγγενεῖς τους. Πέραν ὅμως τῶν δικῶν τους, οἱ δύο μέσα στὰ πλαίσια τῶν κατὰ και-ροὺς δυνατοτήτων τους, δὲν ξεχνοῦν αὐτοὺς ποὺ ἀποτελοῦν τὸν πλησίον τους. Οἱ δύο γνω-ρίζουν ὅτι ἡ τελειότης τοῦ καθενὸς τελειοῦ-ται διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς ὅλους. Ἡ ἀγάπη βρίσκει πάντα τρόπο καί χρόνο γιὰ νὰ καθα-ρίσει καί νὰ ἐπουλώσει τὶς πληγὲς τοῦ πλη-σίον, οἱ ὁποῖες στὶς περισσότερες περιπτώσεις εἶναι πνευματικῆς. Οἱ δύο γνωρίζουν ὅτι εἶ-ναι ἀπὸ τὰ εὐαγγελικὰ παράδοξα νὰ εἴμαστε ἀναστημένοι στὸ Σταυρὸ μας, ἰσχυροὶ στὴν ἀδυναμία μας, νὰ κρίσκουμε τὴν ψυχὴ μας ὅταν πραγματικὰ τὴν χάνουμε. Ὁ Θεὸς πάν-τα εὐλογεῖ καί τελειώνει τὴν ἀγαθὴ διάθεσή μας καί τὴν ἐλεύθερη ἀπόφασή μας νὰ προσ-παθήσουμε τὰ ἀδύνατα γιὰ τὶς δυνάμεις μας καί τὰ ὑπέρογα γιὰ τὴ λογικὴ μας, τὰ ὁποῖα βέβαια, εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά Του. Ὁ γάμος εἶναι τὸ μυστήριον τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνδρα καί τῆς γυναίκας διὰ τῆς μεταξύ τους ταπεινώσεως καί τῆς ἀγάπης.

Ἐρωτᾶται πῶς εἶναι δυνατόν δύο νέοι, τῶν ὁποίων τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο δὲν εἶναι ὑψηλό, νὰ ζήσουν τὸν γάμο τους ὅπως περι-γράφηκε; Ἡ δυνατότητα δὲν εἶναι δικό τους θέμα, εἶναι θέμα τοῦ Θεοῦ.

Θέμα ὅλων μας εἶναι:

(α) Ἡ αὐτογνωσία μας. Ποιὸς δὲν μπορεῖ ν' ἀντιληφθεῖ ὅτι μόνος του δὲν ἔχει τὴ δύνα-μη ν' ἀντιμετωπίσει τὶς ἀδυναμίες του, τὰ ἐλαττώματά του καί τὶς πτώσεις του. Αὐτὸ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ ὁ ὁποιοσ-

δήποτε, ἀρκεῖ ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του.

(β) Ἡ πίστη μας στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος εἶναι δίπλα μας, εἶναι παντοῦ.

(γ) Ἡ μὲ πόνο ἐσωτερικὴ κραυγὴ μας γι' αὐτὸ ποὺ εἴμαστε πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν Θεὸ τῆς Ἀγάπης, ζητώντας τὸ ἔλεός Του.

(δ) Ἡ στροφὴ τοῦ νοῦ καί τῆς ψυχῆς μας πρὸς Ἐκεῖνον, δηλαδὴ ἡ μετάνοιά μας.

(ε) Ἡ συνενέργειά μας γιὰ νὰ Τὸν πλη-σιάζουμε.

Αὐτὰ δὲν εἶναι δύσκολα. Αὐτὰ ἀπαιτοῦν-ται γιατί ὁ Θεὸς μᾶς ἔκανε ἐλεύθερους καί δὲν παραδίδει τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἔτσι, ὅταν ὁ ὁποιοσδήποτε πάρει τὴν ἀπόφαση τῆς ἐπι-στορῆς, Ἐκεῖνος ποὺ θὰ τρέξει πρῶτος εἶ-ναι ὁ Θεός, ὅπως ἔτρεξε καί στὸν Ἄσωτο. Πρέπει νὰ καταλάβουμε ὅλοι μας ὅτι σημα-σία δὲν ἔχει τὸ τελειωμένο, ἀλλὰ τὸ συνεχῶς τελειούμενο, μέσα στὴν ἀτέλειωτη τελειότη-τα τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, καί πῶς δὲν ὑπάρ-χει ἄνθρωπος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συμμετέχει σ' αὐτὴ τὴν τελείωση, νέος ἢ γέρος, ἀρχάριος ἢ παλαίμαχος τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα.

Τὸ Συμπέρασμα

Ὁ γάμος εἶναι ὁ χώρος πραγματώσεως τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Μὲ τὴν ταπεινώ-ση, τὴν ἀγάπη καί τὴν πίστη, οἱ σύζυγοι ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν Θεό. Ὁ γά-μος εἶναι ἕνα μεγάλο σκαλοπάτι γιατί δὲν καλ-λιεργεῖ μόνο τὴν ἔνωση τῶν συζύγων, ἀλλὰ καί τὴν ἔνωσή τους μὲ τὸν Θεό. Ὁ γάμος ἔχει μία οἰκουμενικὴ διάσταση, γιατί εἶναι τὸ μυ-στήριον τῆς ἀγάπης. Ὁ γάμος ἔχει σάν καρπὸ τὴν συνδημιουργία μετὰ τοῦ Θεοῦ τῆς οἰκο-γένειας.

Ὁ γάμος εἶναι «μυστήριον μέγα» γιατί εἶ-ναι ἡ «κατ' οἶκον ἐκκλησία», ἐν σμικρῷ, ὅπου οἱ σύζυγοι μὲ τὴν ἀφιέρωσή τους, τὴν ἀφο-σίωσή τους, τὴν ἀγάπη τους, τὴ θυσία τους καί τὴν ὑπέρβαση τῶν προσωπικῶν τους ἐπι-θυμιῶν πορεύονται πρὸς τὴ βίωση τοῦ Σταυ-ροῦ καί τὴν Ἀνάστασή τους καί ἐκφράζουν τὴν ἔνωση τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Στὴν ἔκφραση αὐτὴ τοῦ γάμου, οἱ ἄνδρες ἔχουν μία ἰδιαίτερη ἀποστολὴ καί εὐθύνη, ὅπως τονίζει ὁ Παῦλος: «Οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὶς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καί ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καί ἑαυτὸν παρέδω-κεν ὑπὲρ αὐτῆς».

ΑΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΙΩΝΑ μ.Χ.

Εισαγωγή

Η είσοδος μας στην τρίτη χιλιετία, στον 21ο αιώνα, αποτελεί ήδη πραγματικότητα. Διατρέχουμε το έτος 2000, το μαγικό αυτό αριθμό, που αρχίζει να είναι χωρίς τον προσδιορισμό «μετά Χριστόν». Ίσως γιατί άορατες δυνάμεις σκέπτονται να τον αντικαταστήσουν με κάτι άλλο. Η εντύπωση που έχει δοθεί είναι ότι με το πέρασμά μας στην τρίτη χιλιετία ή στον 21ο αιώνα όλα θα αλλάξουν ως δια μαγείας μέσα σε μιὰ νύχτα.

Για μᾶς τούς «ευρωπαίους» η είσοδος μας στην ONE και τό «ευρώ» συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον μας. Ὁ πληθωρισμός, οἱ στατιστικές, γενικῶς οἱ ἀριθμοί, τὰ σχήματα καὶ τὰ σχεδιαγράμματα, οἱ χρηματιστηριακὲς διακυμάνσεις, ἡ σύγκλιση τῶν οικονομῶν παγκοσμίως καὶ ἡ τήρηση τῶν συνθηκῶν, πού συνήθως δὲν ἐφαρμόζονται, μᾶς εἰσάγουν σὲ κάποιον διαφορετικὸ κόσμο. Ἡ ἔννοια τῆς παγκοσμιοποίησης ἐξ ἄλλου τείνει σάν «ἰός» νὰ ἰσοπεδώσει τὰ πάντα μετὰ τὴν ἀνάπτυξη πολυεθνικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὀργάνωση οικονομικῶν συμφερόντων.

Μιὰ νέα κατάσταση ἐνδέχεται νὰ ἐξαφανίσει ἀκόμη γλῶσσα, θρησκεία, πολιτιστικὴ κληρονομιά, ἦθη καὶ ἔθιμα, ἀγῶνες καὶ ἀγωνίες λαῶν πού ἐπαιξαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν Ἱστορία καὶ ἔχυσαν πολὺ αἷμα γι' αὐτό. Φόβος ὑπάρχει ἀκόμη νὰ ἐξαφανίσει τὴν ταυτότητά μας «δίκηνη ὁδοστρωτήρα» καὶ νὰ ὑπαγάγει τὰ πάντα κάτω ἀπὸ μιὰ ἄξενη καὶ ἀφιλόξενη στέγη, ἀδύναμη νὰ καλύψει καὶ νὰ κατανοήσει τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν λαῶν πού θέλουν καὶ ὀφείλουν νὰ διατηρήσουν τὴν ταυτότητά τους.

“Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν μὲ ὅλα τὰ καθημερινὰ προβλήματα σὲ δράση πραγματικότητα σημερινή. Καὶ βεβαίως οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας εἶναι μεγάλες. Ἐκεῖνο πού πολὺ λίγο ὑπολογίζεται εἶναι ἡ **θέση καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου στὸ σημερινὸ κόσμο** ἔναντι τῆς μηχανῆς καὶ φυσικὰ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου «προσώπου» μὲ ὅλα τὰ αἰσθήματα καὶ συναίσθηματα πού πρέπει νὰ τὸ κοσμοῦν.

Σήμερα πολὺ λίγο μιλάμε γιὰ ἀγάπη, συνεννόηση καὶ κατανόηση, γιὰ εἰρήνη καὶ γαλήνη, ἐνῶ θαυμάζουμε τὰ ὀπλικά συστήματα καὶ τὸ καταστροφικὸ τους ἔργο καί, αἰμορραγοῦντες οικονομικά, ἐξοπλιζόμαστε εὐελπιστοῦντες νὰ κερδίζουμε... πολέμους γιὰ νὰ ἐξασφαλίζουμε τὴν εἰρήνη. Αὐτὸ τὸ πολῦτιμο ἀγαθὸ πού πολλὰ ἀκόμη παιδιά δὲν γνώρισαν καὶ πολεμᾶνε χωρὶς νὰ ἔχουν καταλάβει τὸ γιατί; Καὶ ἔτσι γράφεται ἡ Ἱστορία, γιατί ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου.

Στις 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1900 μ.Χ., ἡ βρετανικὴ ἐφημερίδα «Daily Mail», προφήτευε γιὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα, μὲ ἀρκετὴ αὐταρέσκεια «**ἐναντὶ αἰῶνα θαυμαστὸ καὶ φωτεινὸ**». Οἱ προσδοκίες ἦταν πράγματι μεγάλες. **Ἡ Τεχνολογία εἶχε μπεῖ σὲ ἀνοδικὴ πορεία** καὶ οἱ ρυθμοὶ ἀνάπτυξης τῆς ἦταν σημαντικοί: **Ἡ πνευματικὴ πορεία καὶ καλλιέργεια εἶχε πάρει κι αὐτὴ τοὺς ἀνοδικοὺς ρυθμούς τῆς. Οἱ ὑλιστικὲς θεωρίες** πού εἶχαν ἀπομείνει ἀκρωτηριασμένες ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα **εἶχαν χάσει τὸ κύρος τους**. Ὅλοι περίμεναν ἕναν αἰῶνα ὅπου θὰ βασιλεύε ἡ

ειρήνη, ή ευημερία και ότι τὰ προβλήματα τῆς φτώχειας, τῆς πείνας και τῆς ἀδικίας θὰ εὐρισκαν τὴ λύση τους. Ὑπῆρχαν οἱ προϋποθέσεις. Οἱ ἐπαγγελίες ὅμως πού διατυπώνονταν σὲ ὄλους τοὺς τόνους ὅτι ἡ ἐπιστήμη θὰ φέρει τὴν εὐτυχία και ὅτι ἡ τεχνοκρατία θὰ ὀδηγήσει στὴν ευμάρεια, ἀποδείχτηκαν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους ψεύτικες. «Ὁ εἰκοστὸς αἰώνας ἄρχισε μὲ μιὰ γαλήνη πού ἦταν ὑποπτη» (Παν. Κανελλόπουλου, ὁ εἰκοστὸς αἰώνας, σελ. 1).

Ἡ «Διακήρυξη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» (1946, σ. 14) διευτύωνε τὰ ἐξῆς: «Μὲ πόσας προσδοκίας ἡ ἀνθρωπότης ὑπεδέχθη τὸν 20ὸν αἰώνα! Καί τί δὲν ὑπεσχέθη, ὅταν ἤροχοτο νὰ κυβερνήσει τὴν ζωὴν μας, ὁ αἰὼν αὐτός! Τὴν ἐμφάνισίν του ἀνύμνησεν ἡ ἀνθρωπότης, και μάλιστα οἱ ἐπιστήμονες και διανοοῦμενοι. Εἰς τὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ιδέαι τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀφέθη νὰ μᾶς κυβερνᾶ ὡς ἄτομα, ὡς οἰκογένειαν, ὡς σύνολον κοινωνικὸν και ἔθνικόν. Τὴν πνευματικὴν μας ὑπαρξίν ὀλόκληρον, τὴν παρεδώσαμεν διὰ νὰ πάρῃ τὴν μορφήν, τὸ χρῆσμα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος».

«Ὁ ἄνθρωπος εἶχε πιστέψει πὼς εἶχε κερδίσει ὀριστικὰ τὸν ἑαυτό του και τὸ πίστεψε ἀκριδῶς τὴν ὥρα πού ὁ κόσμος ἐμπαινε στὸν πιὸ ἀπάνθρωπο αἰώνα, στὸν αἰώνα πού ἦταν ταγμένος νὰ ἀναγκάσει τὸν ἄνθρωπο νὰ χάσει τὸν ἑαυτό του» (Παν. Κανελλ. ὀπ.π. σ. 1).

Ἄρχη και τέλος αἰῶνων

Ἡ ἀρχὴ ἑνὸς αἰῶνα ἡ μιᾶς χιλιετίας ἐν προκειμένῳ «τυπικὰ εἶναι μιὰ ἄλλη μέρα περιβεβλημένη μὲ μιὰ ἰδιαίτερη σημασία ἐξαιτίας τοῦ τρόπου πού εἶναι ὀργανωμένο τὸ ἀνθρώπινο ἡμερολόγιον». Ὅπως ὅμως γράφει ἡ «Ὀμπσέρβερ», κάθε ἄνθρωπος νιώθει μέσα του τὸν βαθύ ἀντίκτυπο πού ἔχει τὸ γεγονός ὅτι ἓνας αἰώνας -και στὴν προκειμένη περίπτωση μιὰ χιλιετία- ἐφθασαν στὸ τέλος τους.

«Ποιὸς ξέρει τάχα ἂν ὑπάρχουν ὄρια και

ἀρχινήματα στὸ χρόνο. Οἱ χρονολογίες μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὸ νόημα τοῦ χρόνου» (Παν. Καν. σ. 7). Ἡ πρώτη μέρα τοῦ 21ου αἰῶνα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπομένη μέρα τῆς τελευταίας μέρας τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Τίποτα περισσότερο.

«Πὼς ὅμως τελειώνουν οἱ αἰῶνες; Πὼς ἔχουν τελειώσει στὸ παρελθόν;» «Τὸ βιβλίον «Fins de siècle» (Τέλη τοῦ αἰῶνα), εἶναι μιὰ συλλογὴ δοκιμῶν ἀπὸ εἰδικευμένους ἱστορικοὺς πού ἐπιχειροῦν νὰ ἀπαντήσουν σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα... Τὸ 1800 ἦταν ἡ κρίσιμη καμπή... Στὸ 19ο αἰώνα θεμελιώθηκε ἐπιστημονικὰ ἡ μεγάλη κοινωνικὴ ἐπανάσταση πού ἦταν ταγμένη νὰ χρησιμεύσει ὡς ἄλλο προστάδιο τῆς φοβερῆς ἀνατροπῆς στὴν ἠθικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πού ἐπιχειρήθηκε στὸν αἰώνα μας» (Π. Καν. σ. 15).

«Τὰ “τέλη τοῦ αἰῶνα” μὲ τὸν ὁποῖο εἴμαστε βαθύτερα ἐξοικειωμένοι εἶναι δέβαια στὴ δεκαετία τοῦ 1890. Γιὰ πρώτη φορὰ ἓνας αἰώνας συνελήφθη ὡς μιὰ ἐνότητα μέσα στὴν ἱστορικὴ προοπτικὴ. Παρ' ὄλο ὅτι στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ Βρετανία εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν πρόκληση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν και τῆς Γερμανίας, ἦταν ὅμως μιὰ περίοδος προοικισμένη μὲ βαθειὰ αἰσιοδοξία και ἐμπροτισμένη ἀπὸ τὴν ιδέα τῆς προόδου. Ὁ πόλεμος ἦταν ἀκόμη κάτι τὸ ἀξιοθαύμαστα θεαματικό, και ὄχι θάνατος και καταστροφὴ. Ὁ 20ὸς αἰώνας διέλυσε κάτι τέτοιου εἶδους ἀφελεῖς αἰσιοδοξίες. Τοῦτος εἶναι ἓνας αἰώνας πού εἶδε τὴν καταστροφὴν σὲ κλίμακα πού οἱ παλιότερες ἐποχὲς ὄχι μόνο δὲν εἶχαν δεῖ, ἀλλὰ οὔτε κἂν ὄνειρευτεῖ. Μὲ τὴν ἐμπειρία τῶν τελευταίων 100 χρόνων ἀκόμη πρόσφατη, δὲν εἶναι ἐκπληκτικό τὸ ὅτι τὸ «Fins de siècle» ἀντιμετωπίζεται μὲ ἀβεβαιότητα, ἐπιφύλαξη και αἰσθήματα ἀμφιβολίας».

Γενικὲς διαπιστώσεις

Σήμερα βρισκόμαστε σὲ μιὰ κατάσταση διαπιστωτικὴ γιὰ νὰ ποῦμε πὼς ὁ εἰκοστὸς αἰώνας, πού τελείωσε τώρα, ὄχι μόνο δὲν μπόρεσε νὰ λύσει ἢ ἔστω νὰ μετριάσει στὴν

έντασή τους κανένα από τὰ καὶ τότε ἐπέιγοντα προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀλλὰ κατάφερε νὰ ἐπισωρεύσει πληθώρα ἄλλων πού δημιουργήθηκαν ἐν τῷ μεταξύ. Ἐνῶ ἡ τεχνολογία προχώρησε μὲ γοργούς ρυθμούς, ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἔμεινε ἴσως ἔξω οὐσιαστικά ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς. Δὲν τοῦ ἐγινε ἡ κατάλληλη, ἡ σωστὴ πνευματικὴ ὑποστήριξη. **Ὅχι μόνο ἀπὸ τὸ Σχολεῖο, γενικὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου, καὶ μάλιστα τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὅλη ἐμφάνιση τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας.** Μόνη ἡ τεχνολογία εἶναι ἀνίκανη νὰ προσεγγίσει τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου πού δὲν εἶναι μόνο προβλήματα μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, οὔτε φυσικὰ μόνο προβλήματα «τεχνοκρατῶν», «προοδευτικῶν δυνάμεων», «ἐκσυγχρονιστῶν», καὶ ἄλλων πού ἀγνοοῦν οὐσιαστικά ἀκόμη καὶ σήμερα τὸν ἀποδέκτη, τὸν ἄνθρωπο. Μήπως δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος μὲ ἠθικὴ ὑπόσταση καὶ προβλήματα πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ του ὑπόστασι;

Α΄ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

Γεγονότα πού χάραξαν τὴν πορεία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα

1. Παγκόσμιοι πόλεμοι, ἐπαναστάσεις, τοπικοὶ πόλεμοι

α) **Δύο παγκόσμιοι πόλεμοι:** Ὁ πρῶτος (1914-1918) καὶ ὁ δεύτερος (1939-1945). Δύο πόλεμοι πού εἶναι χωρὶς προηγούμενο σὲ ἀνθρωποσοφίᾳ καὶ σὲ καταστροφές. Μὲ 40-50 ἑκατομμύρια νεκρούς ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἀποδείχθηκε ἡ πιὸ πολυαίμακτη σύρραξη τῆς ἱστορίας, ἐνῶ πάντα ἐπικρέματα ἕνας τρίτος παγκόσμιος πυρηνικὸς πόλεμος.

β) **Δύο συνταρακτικὲς ἐπαναστάσεις** πού ἀλλάξαν βαθιὰ τὴν κοινωνικὴ δομὴ τεράστιων σὲ ἔκταση χωρῶν (τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας), **ἐμφύλιες συρράξεις** καὶ μιὰ **ἐπιδημία «σκληρῶν δικτατοριῶν»** ἀπερίγραπτης

σκληρότητας μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Εὐρώπης, ἡ μακροχρόνια ρήξη Ἰσραηλινῶν καὶ Ἀράβων, πού ὄλο καὶ εἰρηνεύουν καὶ ὄλο ἀλληλοσκοτώνονται στὴ Μέση Ἀνατολή, οἱ ἑκατόμβες τῆς Ἰνδονησίας, ὁ ἐξολοθρευμὸς τοῦ Βιετνάμ, οἱ μόνιμοι ἀδελφικοὶ πόλεμοι τῶν λαῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Νότιας Ἀμερικῆς. Καὶ ἂς μὴ λησμονήσουμε τὴν ἐθνικὴ μας συμφορὰ, καὶ τὸ ξεριζώμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὶς Μικρασιατικὲς ἐστίες του, τὶς ἐπιδρομὲς καὶ τὴν κατοχὴ τοῦ 38% τῆς Κύπρου ἀπὸ τὶς τουρκικὲς ὀρδές τοῦ στρατοῦ κατοχῆς τοῦ Ἀττίλα, μὲ τὶς χιλιάδες ἀνθρώπινα θύματα καὶ ἀγνοούμενους, τὶς πολιτισμικὲς καταστροφές, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὴν ἀποκοπὴ τῆς Β. Ἠπείρου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

γ) **Πλῆθος μικροτέρων πολέμων.** Σήμερα ἀκόμη ὁ πόνος βαθαίνει καὶ ἡ ἀπελπισία γιγαντώνεται. Τὰ προβλήματα μοιάζουν ἀξεπέραστα (Βορειοηπειρωτικὸ, Κυπριακὸ, ἀλησμόνητες πατρίδες). Πρόσφυγες, (ἂς θυμηθοῦμε τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀπὸ τὴν ἄνευ αἰτίας πρόκληση τοῦ ἀκήρυκτου πολέμου τοῦ ΝΑΤΟ στὴν γειτονικὴ μας Σερβία), τραυματίες, ἀνάπηροι, ὄμηροι, ἄστεγοι, παγιδευμένοι, αἰχμάλωτοι σὲ φυλακὲς ἢ στρατόπεδα συγκεντρώσεως πού γεννοῦν οἱ πάνω ἀπὸ 30 ἔσωτερικοὶ πόλεμοι σ' ὀλόκληρο τὸν πλανήτη μας.

2. Πολιτισμὸς

α) **Ὁ διχασμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ πολιτισμοῦ.**

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν 20ὸ αἰῶνα δίχασε τὴν ἐννοια τοῦ πολιτισμοῦ. Δίχασε τὸν πολιτισμὸ σὲ **τεχνικὸ καὶ πνευματικὸ.** Τὴν τεχνικὴ ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ, ἄλλοτε τὴν καθοδηγοῦσε τὸ πνεῦμα καὶ στὸν αἰῶνα μας ζήσαμε ἕνα διχασμὸ τραγικὸ.

Ὁ **τεχνικὸς πολιτισμὸς** (ἂν δεχθοῦμε ἐννοιολογικὰ τὸ διχασμὸ) καθόρισε ἄλλους, δικούς του στόχους καὶ σκοποὺς καὶ μᾶς πρόσφερε ἀσύλληπτες ἐκπλήξεις. Σκοπὸς του εἶναι νὰ ἀξιοποιήσει τὴν ὕλη, νὰ κάνει πιὸ εὐκόλη καὶ εὐχάριστη τὴ ζωὴ. Ποτὲ

άλλοτε στη ζωή του ο άνθρωπος δεν είχε τόσες ανέσεις. Και ποτέ άλλοτε ή ζωή του δεν είχε τόσο μικρή αξία. Και αυτά ακόμη τα μνημεία του ανθρώπινου μόχθου, τα μνημεία του πολιτισμού καταστράφηκαν χωρίς οίκτο. Ο άνθρωπος μπορεί να κάλυψε τις αποστάσεις, να διευκόλυνε τις τηλεπικοινωνίες του, αλλά δεν κάλυψε το στοιχείο της επικοινωνίας του.

Ο πνευματικός πολιτισμός ξεχάστηκε ή και παραγνωρίστηκε. Ο άνθρωπος έπαψε να στρέφεται προς τό «καθ' όμοίωσιν», προς την ολοκλήρωση του «προσώπου» του, προς την αριότητά του, να ζει και να κινείται ελεύθερα. Δεν ενδιαφέρεται για τό ζήτημα του νοήματος της ζωής του. Κι ακόμη βλέπει άλυτο τό πρόβλημα του θανάτου και άγνοεί την αιωνιότητα.

Ο πολιτισμός όμως είναι ένας και έχει ανάγκη από τη σύμμετρη και παράλληλη ανάπτυξη της τεχνικής εξέλιξης και των πνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου. Ο πολιτισμός βλέπει προς τό «**συναμφοτέρον**» (άγιος Γρηγόριος ό Παλαμής), στην «**ψυχοσωματική ενότητα του ανθρώπου**», προς την βελτίωση του ανθρώπινου προσώπου, την άρτια προσωπικότητα. Τα στοιχεία γι' αυτό τά δίνει ή πίστη στο Χριστό, μέσα στην Εκκλησία του Όποιου σώζεται ό άνθρωπος.

6) Έσωτερική διάσπαση

Αν δούμε πιό κοντά τά πράγματα, θα διαπιστώσουμε πως ακόμη και μέσα μας έχουμε μιá **διάσπαση** ένα **διχασμό**, ακόμη ένα **κενό**. Διχασμό πού ήδη ό Άπ. Παύλος τόν διατυπώνει καθαρά: «**οὐ γάρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν τοῦτο πράττω**» (Ρωμ. ζ' 19), δηλαδή δεν πράττω τό ἀγαθό τό όποιο θέλω, αλλά πράττω τό κακό πού δεν θέλω. Άμφισβητούμε άλλωστε τά πάντα. Δεν εμπιστευόμεθα κανένα. Για όλα τά ζητήματα είμαστε έτοιμοι να δώσουμε τις δικές μας λύσεις. Άλλά υπάρχει έξωτερικός κόσμος χωρίς τόν έσωτερικό πνευματικό μας κόσμο; Οί αρχές μας δοκιμάζονται και μιá πάλη μπορεί να δώσει μορφές έμπρακτης ζωής πού δεν έχουν

καμιá σχέση με τό πιστεύω μας. Ο έσωτερικός μας κόσμος βρίσκεται σε άναστατώση. Οί πνευματικές δυνάμεις έπαναστατούν, ίσως για λίγο. Μετά, τό ρεύμα της εποχής μäs κλυδωνίζει και τά ιδανικά μας βρίσκονται σε κίνδυνο.

Η πορεία του ανθρώπου για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του συναντάει εμπόδια. Τό «εγώ» και τό «εσύ» αντιπαρατίθενται επικίνδυνα. Ο **εὐδαιμονισμός της ύλικής** από τη μιá πλευρά ζωής και ή **έλλειψη άναζήτησης νοήματος ζωής** του θέτει διλήμματα. Τό αίσθημα ευθύνης άπέναντι στο Θεό άδρανεϊ. Άδειασε ό άνθρωπος την ψυχή του από τόν Θεό. Η άγάπη χάνει τό νόημά της και διαφοροποιείται. Περιχαρακώνονται οί κινήσεις του ανθρώπου ανάμεσα στο **πρόσκαρο** και τό **αίώνιο**. Γιατί χρειάζεται συνέπεια σε λόγια και έργα, πράγμα όχι και τόσο εύκολο στην σημερινή κοινωνία. Τί θα διαλέξει ό άνθρωπος μπροστά στα τόσα διλήμματα, στο διχασμό, στη διάσπαση, τό άγχος και τό κενό πού στήνονται άμείλικτα μπροστά του; Γιατί ό άνθρωπος υπάρχει, αλλά κινδυνεύει, ως σῶμα και ως ψυχή.

γ) **Άπό την έξωτερική πλευρά** παρατηρούμε έναν κόσμο στις γενικές του γραμμές, πού αναπτύσσεται **χωρίς κάποιες ήθικες αρχές**, χωρίς ιδανικά, χωρίς πρότυπα, καθορισμένους στόχους, και πνευματικές άναζητήσεις χωρίς δηλαδή εκείνα τά στοιχεία πού καταξίωσαν οί αιώνες ως δυναμικά χαρακτηριστικά μιās σωστής κοινωνίας ανθρώπων. Είναι σαν να πορεύεται στην τύχη.

«*Ζούμε σ' έναν κόσμο πού κυριαρχείται από τις στρατιωτικές προτεραιότητες... Σ' έναν κόσμο όπου ή υγεία, ακόμη δέ και ή επιβίωση του ανθρώπινου γένους φαίνεται να άπειλούνται ολοένα και περισσότερο από τη μόλυνση του περιβάλλοντος... Σ' έναν κόσμο, "όπου ή μειονότητα των έννοουμένων" συνεχίζει "να κόβει" τη μερίδα του λέοντος από τις φναικές πηγές και να παίρνει τά αγαθά της βιομηχανικής παραγωγής,*

του διεθνούς εμπορίου και της τεχνικής προσόδου» (Estefania Aldaba, Ποιόν κόσμο κληροδοτούμε στα παιδιά μας, σ. 20). «Ζούμε σ' έναν κόσμο της βίας, της εγκληματικής ή της πολιτικής, με σύμπτωμα τη σκληρότητα, σ' έναν κόσμο αλαζονικό» και ανοικτό σε κάθε ανηθικότητα είτε σε κλειστό κύκλωμα είτε στην εικόνα της βίας και της εγκληματικότητας που παρουσιάζουν τα ΜΜΕ, σε πλούσιες παραλλαγές. Ζούμε σ' έναν κόσμο δωροδοκίας και σκανδάλων που η επιθετικότητα έχει γίνει πιά στάση ζωής, σε κόσμο που η άτομική (των ιδιωτών) και των δημοσίων ανδρών και η συλλογική ήθικη θα είχαν σχεδόν καταποντισθεί αν δεν υπήρχαν τα αντισώματα των υγιών και πνευματικώς σκεπτομένων ανθρώπων.

Ζούμε ακόμη σ' έναν κόσμο που η κοινωνική αδικία και η οικονομική ανισότητα αυξάνονται συνεχώς, σ' έναν κόσμο που προσπάθησε να αποδυναμώσει την επίδραση της θρησκείας. Η ανεργία βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα. Ο κόσμος μας έχει σήμερα εκατομμύρια άνεργους. Κυρίως νέους. 'Αλλά η εργασία είναι ουσιαστικής προϋπόθεσης για τη ζωή της οικογένειας, για την εξασφάλιση τροφής, ένδυσης και κατοικίας. Είναι ευνόητο ότι η εργασία αποτελεί ένα από τα αναφαίρετα δικαιώματα του ανθρώπου. Η ανεργία λοιπόν είναι προσβολή των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η πολιτική ζωή ξέφυγε από καθιερωμένες αρχές και έχασε τον προσανατολισμό της προς μια πολιτική περισσότερο ήθικη. Σκάνδαλα και αναξιοπιστίες, αναξιοκρατίες και κομματικά συμφέροντα, υποσχέσεις που δεν εκπλούνται, συμβάσεις που δεν τηρούνται, διαπλεκόμενα οικονομικά συγκροτήματα που διευθύνουν τα πάντα, μέσα μαζικής ενημέρωσης ανεξέλεγκτα, και μια ζωή με όλα τα δείγματα της κατάρπτωσης και της διαφθοράς αποτελούν το φόντο μιας ανεργμάντιστης και ασύμμετρης, χωρίς μέτρο κοινωνίας.

Η πολιτική και η διπλωματία έχουν άλλους στόχους. Δεν μπορούν να κινούνται

όταν στερούνται «δύναμιν πυρός» ή αγνοώντας το ανθρώπινο στοιχείο, αλλά ούτε να παραγνωρίζουν τον πνευματικό παράγοντα. 'Αλλιώς τίποτα δεν μπορεί να σταθεί ὀρθιο. Γι' αυτό και χρειάζεται αμοιβαιότητα και κοινό σημείο αναφοράς υγιών αρχών. Και το κοινόν σημείον αναφοράς θα έπρεπε για τον άνθρωπο να είναι ο ήθικος νόμος του Θεού.

Πέρασαν μέσα στον εικοστό αιώνα **χαρισματικοί ηγέτες**, πνεύματα με καλές προθέσεις παρά τα αναπόφευκτα λάθη τους. Πέρασαν πολιτικοί με αξιοπρέπεια και σεβασμό στις αξίες, με πολιτικά όραματα, με ήθικες αρχές. Τα όραματα πρέπει να δημιουργούν πλαίσιο ενότητας, συνύπαρξης και εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών, για μια δημιουργική πορεία. Η αναγνώριση της συμμετοχής στα κοινά και οι θυσίες κάθε λαού δεν μπορεί και δεν πρέπει να ξεχνιούνται και να παραγνωρίζονται.

Πέρασαν όμως και ηγέτες που χρησιμοποίησαν την εμπιστοσύνη των λαών μόνο για να καταστρέψουν. Πέρασαν ηγέτες που κατέλαβαν βίαια την εξουσία που κατήργησαν κάθε έννοια δημοκρατικών αρχών. Τα έργα τους θα μείνουν στην ιστορία ως έργα έμφυλων πολέμων, αίματος και καταστροφής ὅσων δημιούργησαν οι λαοί στη μακραίωνη ιστορία τους. Είναι όμως αλήθεια πως κοινωνίες που ακολουθούν ανεργμάντιστες πολλούς δρόμους δεν έχουν δυνατότητα επιβίωσης. Είναι καταδικασμένες σε άποτυχία που στοιχίζει πολύ ακριβά. Η άοριстіα έξ ἄλλου κάποιων αρχών δεν μπορεί να δώσει ένα στέρεο θεμέλιο. Και φυσικά είναι σαφές ότι όταν αναζητή κάποιια κοινωνία ένα κόσμο χωρίς Θεό πρέπει να είναι έτοιμη να αναλάβει τις ευθύνες και τις συνέπειες.

3. Η ανάπτυξη της επιστήμης

α) 'Αναμφισβήτητη ή **έπιστήμη** έκανε τεράστια άλματα μέσα στα 100 χρόνια. Η έπιστήμη βρίσκεται στο σχέδιο του Θεού. Προσπάθησαν να τη φέρουν σε αντίθεση με

τήν Ἐκκλησία, ὅμως δὲν τὰ κατάφεραν οἱ ὑλιστικὲς δυνάμεις νὰ ἐπικρατήσουν. Ἡ θρησκευτικὴ πίστη εἶναι βαθιὰ ριζωμένη στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Τὸν «θάνατο τοῦ Θεοῦ» δὲν μπόρεσαν νὰ τὸν στηρίξουν σὲ καμιά γνήσια ἐπιστημονικὴ θεωρία.

Ὁ ρυθμὸς ἀνάπτυξης τῆς ἐπιστήμης ἦταν πράγματι καταπληκτικὸς. Ὅλες οἱ ἐπιστῆμες ξεπέρασαν πολλές φορές μέσα στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα τὰ καθορισμένα κάθε φορά ὅρια καὶ μὲ ἐφαρμογές ποῦ δὲν εἶναι γνωστὲς στοὺς πολλοὺς. Οἱ θετικὲς ἐπιστῆμες: Ἡ Φυσικὴ (π.χ. ἡ πρακτικὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ νὰ φωτίσει καὶ νὰ μειώσῃ τὶς ἀποστάσεις, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μὲ τὶς ποικίλες ἐφαρμογές της, ἡ ἠλεκτρονικὴ γενικά, γιὰ ὅσα γνωρίζοι με), ἡ Χημεία, σὲ ὅλες τὸς τὶς μορφές, τὰ Μαθηματικά, ἡ Μετεωρολογία, ἡ Σεισμολογία, ἡ Ἡλεκτρονικὴ, ἡ Ἀστρονομία, ἡ Διαστημικὴ, ἡ Ὀδοντιατρικὴ. Ἰδιαίτερα ἡ Ἰατρικὴ μὲ ὅλους τοὺς ἐξειδικευμένους κλάδους της (ἀνακάλυψη τοῦ ἐμβολίου κατὰ τῆς φυματιώσεως, οἱ μεταμοσχεύσεις νεφροῦ, καρδιάς, οἱ ἐσωτερικοὶ θηματοδότες, ὁ τεχνητὸς πνεύμονας, ἡ μείωση τῶν θανάτων ἀπὸ ἐπιδημίες καὶ γενικῶς ἡ μείωση τῆς θνησιμότητος κ.λ.π.), ἡ γενετικὴ, ἡ βιολογία, ἡ κλωνοποίηση, τὰ παιδιὰ τοῦ σωλήνα, ἡ ἀνακάλυψη τῶν ἀντιβιοτικῶν, ἡ καταπολέμηση τῶν ἀσθενειῶν (ἡ πρόοδος τῶν ἐρευνῶν γιὰ τὴν καταπολέμηση τοῦ καρκίνου, τοῦ εἶτζ), καὶ ἕνα ἄλλο πλῆθος ἐφαρμογῶν ὑπῆρξαν ἀνακαλύψεις περισσότερο ἀπὸ σημαντικὲς συνεισφορῶν τῆς ἰατρικῆς τεχνολογίας. Ἡ τηλεϊατρικὴ, ἡ τηλεχειρουργικὴ, τὰ συστήματα ἀκτινογραφιῶν, ἀξονικῶν καὶ μαγνητικῶν τομογραφιῶν, τῶν ὑπερηχογραφημάτων καὶ ἐγκεφαλογραφημάτων δίνουν πρόσθετες εὐκολίες γιὰ τὴν διάγνωση ἀσθενειῶν ποῦ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἦταν ἀγνωστες. Ἐξ ἄλλου ἡ πολεμικὴ βιομηχανία χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα τῆς αὐτοκινητοβιομηχανίας, τῆς ἀεροναυπηγικῆς καὶ τῆς ναυπηγικῆς, δημιούργησε ἀμυντικοὺς, ἐπιθετικοὺς μηχανισμοὺς καὶ ὀπλικά συστήματα μὲ ιδιαίτε-

ρη χρῆση τῆς ἠλεκτρονικῆς (σκοῦντ καὶ πάτριот) ποῦ κινοῦνται σχεδὸν χωρὶς ὅρια.

Οἱ θεωρητικὲς ἐπιστῆμες: Νομικὴ (Διεθνές, Ἐμπορικὸ, Κοινωνικὸ δίκαιο), Οἰκονομία (ποῦ ὀδηγεῖ στὴν παγκοσμιοποίηση), Φιλοσοφία (σύγχρονα φιλοσοφικὰ ρεύματα), Θεολογία (σὲ σχέση μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῆς πατερικῆς παράδοσης), Λογοτεχνία, Θέατρο καὶ Ποίηση (μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μορφῶν ἔκφρασης), Ἀρχαιολογία μὲ τὰ νέα τεχνολογικά, ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ δεδομένα καὶ τὴν εἴσοδο τῶν Ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν πῆραν ἄλλες διαστάσεις. Ἡ μελέτη τῶν πολιτισμῶν καὶ τῆς παράδοσης, ἡ μελέτη τῶν ἀγιοπατερικῶν κειμένων καὶ ὁ πνευματικὸς κόσμος ποῦ ἀποκαλύφθηκε μὲ ἐμπνευσμένα κείμενα φωτισμένων ἀνθρώπων καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἀποτελοῦν φωτεινὰ σημεῖα. Ἀκόμη ἡ ἐπέμβαση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων στὴν κίνηση καὶ διαμόρφωση τῶν πνευματικῶν γεγονότων τοῦ αἰῶνα μας ἔδωσαν γερὰ δείγματα γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς θείας προνοίας. Ἐξ ἄλλου πολλές ἐκκλησιαστικὲς μορφές ἄφησαν ἀποτύπωμα τῆς παρουσίας τους καὶ θεμελίωσαν τὶς χριστιανικὲς πνευματικὲς κινήσεις.

Ἡ τέχνη καὶ μάλιστα ἡ ζωγραφικὴ προχώρησε στὴν ἐμφάνιση νέων μορφῶν ἔκφρασεως (φωδισμὸς, κυβισμὸς, ὑπερρεαλισμὸς κ.λ.π.), ἡ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο ποῦ ἐκπροσωπήθηκαν ἀπὸ μεγάλα ὀνόματα (π.χ. Ντοστογιέφσκι, Τ. S. Elliot) μὲ τὶς θετικὲς διαμαρτυρίες τους ἀντιστάθηκαν ἐν μέρει στὸ κύμα τῆς ἀλλοτριώσεως, ὁ κινηματογράφος, ἡ τηλεόραση καὶ τὸ βίντεο (μὲ τὴ γλώσσα τῶν εἰκόνων), τὸ ραδιόφωνο, ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ διοίκηση, ἡ παρουσία τῆς μηχανῆς καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἠλεκτρονικῆς, ὁ ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς, μὲ κορυφαία ἀπόληξη τὸ Ἴντερνετ, τὰ διαστημικὰ ταξίδια, οἱ δορυφόροι κάθε μορφῆς, ἡ ἐπιστῆμη τῆς πληροφορικῆς, ἡ τυπογραφία καὶ ἡ διαφήμιση, τὸ βιβλίο καὶ ὁ περιοδικὸς τύπος (παράμεινε ἀκόμη παραδοσιακὸ στοιχεῖο τῆς γραπτῆς γλώσσας), καὶ τόσα ἄλλα ξεπέρασαν κάθε φαντασία.

Για τους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές με τις τεράστιες ταχύτητες έπεξεργασίας δεδομένων (ένα τρις πράξεις το δευτερόλεπτο) τί να πούμε;

Πράγματι μεγάλα έπιτεύγματα!

6) Από την άλλη όμως πλευρά: **Τά στρατόπεδα συγκέντρωσης, ή συγκέντρωση της δύναμης του ανθρώπου σε λίγα «χέρια», ή χρήση της οικονομικής ισχύος που εξαρτάται και από τη γνώση της τεχνολογίας. Η χρήση της ελευθερίας που έχει όλα τα στοιχεία της οίησης, ό έντελώς κοσμικός προσανατολισμός και τό όρθολογικό πνεύμα,** έκοψαν τό νήμα για τόν Ούρανό και την έπικοινωνία με τόν Θεό. Έκοψαν τες γέφυρες για μιá μεταφυσική εξάρτηση και έδειξαν σύντομα τά αποτελέσματα της κακής χρήσεως της ελευθερίας του ανθρώπου. Ό άνθρωπος χρησιμοποίησε την άτομική δόμδα στη Χιροσίμα και τό Ναγκασάκι της Ίαπωνίας, άποκορύφωμα καταστροφής, σκορπίζοντας τό θάνατο σε έκατομμύρια ανθρώπους. Άνάπηροι, τυφλοί, τερατογενέσεις είναι θύματα της δύναμης που ξέφυγε από τά χέρια του ανθρώπου έναντίον του ίδιου του του έαυτου. Τραγικός άπολογισμός!

Παραλείπουμε να αναπτύξουμε έστω διαγραμματικά τούς ποικίλους πυρηνικούς αντιδραστήρες, που έχουν στηθεί σε πολλά κράτη κρυφά ή φανερά, παραγνωρίζοντας τούς κινδύνους από τη ραδιενέργεια που έχει ή έγκατάστασή τους (π.χ. Τσέρνομπιλ). Οί μετρήσεις που δίνονται μπορεί να είναι καθησυχαστικές, δέν παύουν όμως να είναι επικίνδυνες έστίες μόλυσμού της άτμόσφαιρας που αναπνέουμε. Άλλωστε μεγάλο είναι επίσης τό πρόβλημα και ή εξαφάνιση ή ή ταφή ή ή ρίψη στη θάλασσα τών πυρηνικών άποβλήτων.

γ) Σημειώνω άκόμη ότι ή διανομή τών

γνώσεων που θεμελιώνουν την τεχνολογία δίνει την γενική εικόνα. «*Άν τό 1/4 της άνθρωπότητας διαθέτει τά 3/4 του παγκόσμιου πλούτου, μήπως τόúτο δέν συμβαίνει κυρίως διότι αυτό τό 1/4 κατέχει μόνο του περισσότερο από τά 90% του έπιστημονικού και τεχνολογικού δυναμικού της γής;*» (Μ. Μπόου).

Ό Άλβιν Τόφφλερ αναλύει τό φαινόμενο της μετατόπισης της δύναμης από την παραδοσιακή βάση της στη βία και στον πλούτο για μιá νέα εξάρτηση από τη γνώση και ειδικά «*άπό τη γνώση σχετικά με τη γνώση. Η μετατόπιση αυτή της φύσης της δύναμης αλλάζει ριζικά τες ύπάρχουσες σχέσεις έξουσίας καθώς τά άτομα, οί έπιχειρήσεις και τά κράτη θά ανταγωνίζονται για τόν έλεγχο τών νέων πόρων της γνώσης*». Η δύναμη επιβάλλεται με τη βία. Χωρίς βία ή δύναμη δέν έχει έμφανή σημεία και χάνει τό κύρος της.

Θά θυμήσουμε άκόμη την πρόσφατη **έκθεση του Ο.Η.Ε.** που αναφέρεται στα 225 πλουσιότερα άτομα του αιώνα μας με έτήσιο εισόδημα 1 τρισεκατομμύριο δολάρια, όσο είναι τό εισόδημα του 47% τών φτωχότερων ανθρώπων του κόσμου (2,5 δισ. άτομα). «*Τό πιό έντυπωσιακό όμως είναι τό έξής: Τό κόστος για να έχουν όλοι οί αποκλεισμένοι από τες βασικές κοινωνικές υπηρεσίες πρόσβαση στη βασική εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη, για να έχουν έλαφρή τροφή, άσφαλείς έγκαταστάσεις ύδρευσης και άποχέτευσης άνέρχεται περίπου σε 40 δισ. δολάρια. Τό ποσό αυτό άντιστοιχεί στο 4% της συνολικής περιουσίας τών 225 πλουσιότερων ανθρώπων!*»

(Συνεχίζεται)

ΣΠ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΤΡΙΤΗ ΧΙΛΙΕΤΙΑ

Ἐπὶ τέλους, μπαίνουμε στὴν τρίτη χιλιετία. Δηλαδή δὲν μπαίνουμε ἀκόμη, γιατί ὁ χρόνος ποὺ διανύουμε εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ τελευταῖος τῆς δευτέρας χιλιετίας. Ἔτσι ὅμως τὸ εἶπαν σὲ ὄλον τὸν κόσμο, ἔτσι τὸ λέμε κι ἐμεῖς. Ὅποτε τὸ σωστὸ φαίνεται λάθος καὶ τὸ λάθος σωστό.

Σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς γῆς ἐορτάζεται, λοιπόν, ἡ ἀλλαγὴ αὐτή. Γιατί ὅμως; Ὡς ἄνθρωποι, δὲν ἀλλάξαμε σὲ τίποτα. Ἐχουμε τὶς ἴδιες ἀδυναμίες, τὰ ἴδια πάθη, τὶς ἴδιες κακίες. Καὶ ἐμμένουμε σ' αὐτές. Ὡς κοινωνία, τὸ ἴδιο. Ὡς διεθνῆς οἰκογένεια, ἐπίσης. Γιατί λοιπόν τόσες γιορτές; Ἀπλῶς καὶ μόνο γιατί ὁ δείκτης τοῦ ρολοιοῦ μᾶς ἔδειξε τὸ πρῶτο λεπτὸ τῆς καινούργιας χιλιετίας;

Μήπως τῆ νέα αὐτῆ χρονιά, ὁ κόσμος ὅλος δὲν θὰ διέπεται ἀπὸ συνθήκες ποὺ ἔχουν ὑπογραφή μέσα στὶς προηγούμενες; Τὶς ἀποφάσεις γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου δὲν θὰ παίρνουν οἱ «μεγάλοι», ὅποιοι κι ἂν εἶναι αὐτοί; Καὶ οἱ ἀποφάσεις τους αὐτές (μᾶς τὸ ἀπέδειξαν) θὰ ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸ δίκαιο καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν λαῶν; Πρὸς τί λοιπόν οἱ ἐορτασμοί;

Ὅλοι ξέρομε ὅτι οἱ ἐπέτειοι ἔχουν νόημα ἂν ἀποτελοῦν σταθμὸ ζωῆς. Ἄν, ἐξετάζοντας τὸν ἑαυτό του ὁ καθένας, ἀναρωτιέται: «*Τί παρέβην, τί δ' ἔρεξα (=ἔπραξα), τί δέ μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;*», ὅπως ἔλεγαν οἱ Πυθαγόρειοι, ἐξετάζοντας τὸν ἑαυτό τους κάθε ὁράδῳ. Ἄλλως, ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἐτῶν καὶ τῶν χιλιετιῶν δὲν ἔχει κανένα νόημα καὶ πρὸ παντὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι εὐκαιρία ἐορτασμῶν.

Ἐκτὸς ἐὰν οἱ γιορτὲς καὶ τὰ πανηγύρια εἶναι γιὰ νὰ ἐξευμενίσουμε τὸν καινούργιο χρόνο καὶ τῆ νέα χιλιετία γιὰ νὰ εἶναι καλοὶ μαζί μας καὶ νὰ μᾶς φέρουν εὐτυχία. Ὅλα νὰ τὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο

πο τῆς ἐποχῆς μας, τὸν homo sapiens, ποὺ ξαναγύρισε στοὺς ἀστρολόγους, τὰ μέντιοι καὶ τὶς καφετζοῦδες.

Ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης χιλιετίας μας σηματοδύθηκε μὲ ἓνα κοσμοϊστορικό γεγονός. Τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μεγάλο αὐτὸ γεγονός χώρισε τὴ ζωὴ μας στὰ δύο. Καὶ ἀπὸ τότε ὑπολογίζεται καὶ ἡ νέα μέτρηση τοῦ χρόνου. **Ἡ μετὰ Χριστόν.**

Στὴν πορεία μας ὅμως ξεχάσαμε τὸν Χριστό. Δὲν ἀπαρηνήθηκαμε τὸν ἑαυτό μας γιὰ νὰ Τὸν ἀκολουθήσουμε, ὅπως μᾶς τὸ ζήτησε. Ἀπαρηνήθηκαμε Ἐκεῖνον. Καὶ ὑψώσαμε στὸ δικό μας πάνθεο ἄλλες θεότητες: τὸ χρῆμα, τὸ σέξ, τὴν καλοπέραση.

Τώρα γιορτάζουμε τὴν τρίτη χιλιετία μὲ πανηγυρισμούς. Θὰ γίνουν καὶ κάποιες πανηγυρικὲς λειτουργίες καὶ δοξολογίες (λίγος Χριστὸς δὲν βλάπτει). Ἀλλὰ οἱ κοσμικὲς γιορτὲς προβλέπεται νὰ κρατήσουν πολὺ. Ἐκτὸς ἐὰν κηρυχθῆ ἓν τῶ μεταξύ ἓνας νέος «*ἀνθρωπιστικὸς πόλεμος*» καὶ διακοποῦν. Ἀλλὰ γιατί νὰ διακοποῦν; Ἄλλο ὁ πόλεμος μὲ τὶς χιλιάδες θύματα ἀμάχους καὶ τὴν ἰσοπέδωση τῶν πόλεων καὶ ἄλλο οἱ γιορτὲς.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ τελευταίου αἰῶνα τῆς δευτέρας χιλιετίας, τοῦ περίφημου εἰκοστοῦ, ὁ ἄνθρωπος, μεθυμένος ἀπὸ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, εἶχε προβλέψει ὅτι ὁ αἰώνας αὐτός, χωρὶς Θεοῦ (ναί, χωρὶς Θεοῦ), θὰ εἶναι αἰώνας τῆς εὐτυχίας. Οὔτε ἀρρώστειες, οὔτε πόλεμοι, οὔτε ἄλλα δεινά. Τώρα ποὺ τελείωσε, γνωρίζουμε ὅτι ὑπῆρξε ὁ χειρότερος αἰώνας στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἦταν φυσικό. Ὁ εἰκοστὸς πρῶτος αἰώνας ποὺ θὰ σημάδευε τὴν ἀρχὴ τῆς τρίτης χιλιετίας, χωρὶς καμμιά προσπάθεια δικῆς μας βελτιώσεως θὰ εἶναι καλύτερος;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

AKTINES - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΡΩΤΑ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Μεγάλων διαστάσεων πινακίδα τοποθετημένη στην είσοδο ονομαστού βορείου προαστίου της Πρωτεύουσας διαφημίζει Σχολή σκύλων με την πρόσθετη πληροφορία ότι παρέχεται στους τετράποδες τροφίμους της διατροφή επιστημονικῶς ἐγγυημένη.

Φαίνεται ὅτι στήν ἐν λόγω σχολή ἔχει θρεῖ ἀλήγηση τὸ γνωστὸ σύνθημα: ψωμί, παιδεία... Ἡ στήλη αὐτὴ δὲν τρέφει ἐχθρικά αἰσθήματα γιὰ τὰ ζῶα -φύλακες τοῦ ἀνθρώπου- γιὰ τὰ ὅποια κάθε λογικὴ περιποίηση εἶναι ἐπιβεβλημένη ἀλλὰ κάθε ἐξεζητημένη καὶ ὑπερβολικὴ φροντίδα αὐτῶν γεννᾷ εὐλογία ἀντίδραση, τὴν στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία ὀλόκληροι πληθυσμοί, καὶ παιδιά ἐιδικώτερα, σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ πλανήτη ἀντιμετωπίζουν προβλήματα ἐξασφάλισης τῆς στοιχειώδους διατροφῆς των, ἐνῶ παράλληλα στεροῦνται βασικῶν εὐκαιριῶν ἐκπαιδύσεως, γιὰ νὰ μὴν ἀναφεροῦμε στὰ κατὰ συρροὴν ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀγέννητης ἀνθρώπινης ζωῆς.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ σχολίου αὐτοῦ θὰ εὐχηθοῦμε, ἐν ὄψει καὶ τοῦ νέου ἔτους, νὰ ἐπικρατήσῃ στὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ σῶμα περισσότερη εὐαισθησία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία μὲ τὸ σύνθημα: πρῶτα ὁ ἀνθρώπος.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΣΕΙΣΜΩΝ

Εὐρισκόμενοι στὸ τέλος τῆς σεισμικῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου σειμοῦ ποὺ σημειώθηκε στὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀθήνας στὶς 7 Σεπτεμβρίου, ἔγινε εὐρύτατος λόγος μεταξὺ τῶν ἐιδικῶν ἐπιστημόνων εἴτε σὲ εἰδικὰ συνέδρια, εἴτε μέσω τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὴν δυνατότητα ἢ μὴ τῆς προβλέψεως τοῦ ἀπευκταίου αὐτοῦ φυσικοῦ φαινομένου.

Πέραν ὅμως τούτου μὲ τὸν σειμὸ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου διαφεύσθηκε καὶ ἡ ἐπικρατούσα στὸ εὐρὸ κοινὸ ἀντίληψη περὶ τῆς ἀντισεισμικότητας τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Ἀθήνας.

Τοῦτο εἶχε ἐπισημανθεῖ ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ 1950 ἀπὸ σχετικὴ ἔρευνα τῶν ἐιδικῶν καθηγητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Α. Sieberg, Ν. Κρητικοῦ καὶ Ἀ. Γαλανόπουλου. Σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν ὑφίστανται δύο σεισμικὲς ἐστίες στὴν περιοχὴ, ἡ μία μεταξὺ Κηφισιάς καὶ Ἐκάλης καὶ ἡ ἄλλη μεταξὺ Μαλακάσας Καλάμου καὶ Κιούρκων.

Αὐτὰ τὰ συμπεράσματα εἶχαν προκύψει ἀπὸ τὴν καταγραφή ἀσθενῶν σεισμικῶν δονήσεων ποὺ εἶχαν σημειωθεῖ στὴν περιοχὴ τὴν 15-9-52, 4-1-56, καὶ 13-4-56 καὶ ἀπὸ ἀνάλογα φαινόμενα κατὰ τὰ ἔτη 1923 καὶ 1934.

Ἀναφέρεται ἀκόμη ὅτι πολὺ προγενέστερα εἶχαν συμβεῖ ἰσχυροὶ σειμοὶ μὲ καταστροφικὰ ἀποτελέσματα σὲ κτίρια τῆς παλαιᾶς Ἀθήνας τὴν 1-6-1643, τὴν 16-11-1805, τὴν 17-1-1874 καὶ τὴν 22-1-1889. Τὰ γεγονότα αὐτὰ μαζὶ μὲ τὶς ρωγμὲς καὶ τοὺς μετατοπισμένους σπονδύλους τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου (κοινῶς Θησεῖον) μαρτυροῦν ὅτι καὶ τὸ λεκανοπέδιο τῶν Ἀθηνῶν δὲν στερεῖται τουλάχιστον μιᾶς ἐστίας βλαθερῶν σεισμῶν.

Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἀθήνα ἦταν σεισμικῶς ἀπρόσβλητος ἐστηρίζετο μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ στὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος διατηροῦνται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Τοῦτο ὀφείλεται κατὰ τοὺς σεισμολόγους εἰς τὸ ὅτι ἡ παλαιὰ πόλη ἦταν κτισμένη σὲ οχιστολιθικὰ ἐδάφη, τὰ ὅποια παρουσιάζουν σχετικὴ ἀντοχὴ στὶς σεισμικὲς δονήσεις καὶ εἰς τὸ ὅτι ἡ οἰκοδόμησις αὐτῶν ἐγένετο μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια.

Τὰ ὡς ἀνω ἀναγραφόμενα στοιχεῖα ἐλήφθησαν ἀπὸ σχετικὸ ἄρθρο μὲ τίτλο: «Οἱ σεισμοὶ στὴν Ἑλλάδα», συντάκτης τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ ἀείμνητος καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Δημήτριος Κωτσάκης καὶ εἶχε δημοσιευθεῖ στὶς «Ἀκτίνες» στὸ τεῦχος τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1958.

Μάλιστα ενδιαφέρον είναι ότι στον σεισμολογικό χάρτη της 'Αττικής (έπεξεργασία του καθηγητού Α. Γαλανόπουλου), ο οποίος είναι έντετακτος εις τὸ ἐν λόγω ἄρθρο, σημειώνεται ὡς ἐπίκεντρο τὸν ἐξοχὸν σεισμοῦ μὴ θέση μεταξὺ Κηφισιάς καὶ Ἐκάλης, ἢ ὅποια δὲν ἀπέχει καὶ πολὺ ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ σεισμοῦ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1999.

Β. Κ. Στ.

ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ, ΤΡΙΤΗ ΧΙΛΙΕΤΙΑ μ.Χ.

Νέος αἰώνας. Εἰκοστὸς πρῶτος μ.Χ. Νέα χιλιετία. Τρίτη μ.Χ. Ὅσοι ζοῦμε στὸ μεταίχμιο αὐτῆς τῆς μεταβολῆς αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὶς νέες προοπτικὲς ποὺ ξανοίγονται μπροστὰ μας. Αὐτὲς οἱ προοπτικὲς ἔχουν πάντα μὴ ἀναφορὰ στὴν πείρα ποὺ ἀποκτήθηκε τὸν προηγούμενο αἰώνα.

Ἀπὸ τὸν 20ὸν αἰώνα διδαχτήκαμε τὰ προτερήματά του, ἀλλὰ καὶ τὰ μειονεκτήματά του. Ἄς ξεχάσουμε γιὰ λίγο τὶς λεπτομέρειες. Ὁ 20ὸς αἰώνας μᾶς ἔδωσε πολλὰ στὸ χῶρο τῆς τεχνολογίας. Αὐτὸ εἶναι ἀναμφισβήτητο καὶ μὲ τὶς ἀνακαλύψεις τῶν ἐπιστημόνων διευκολύνθηκε ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως δημιούργησε καὶ πολλὰ προβλήματα παρ' ὅλες τὶς ἀρχικὲς ὑποσχέσεις του γιὰ εὐρίνη καὶ εὐημερία τοῦ κόσμου. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφερθοῦμε στοὺς πολέμους, στὶς ἐπαναστάσεις, στὴ χρῆση τῆς ἀτομικῆς βόμβας, στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, στὶς ἐγκληματικὲς ἐνέργειες «γιὰ λόγους ἀνθρωπιστικούς». Ἄλλη στήλη μπορεῖ νὰ ἀσχολεῖται μὲ περισσότερη ἄνεση. Σημαιοῖς ἔχει ἐδῶ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ πείρα ποὺ ἀποκτήσαμε μπορεῖ νὰ γίνεῖ ὁδηγὸς γιὰ τὸν πολιτισμὸ τῆς τρίτης μ.Χ. χιλιετίας ποὺ θέλουμε νὰ οἰκοδομήσουμε. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε πῶς ἡ τρίτη χιλιετία θὰ εἶναι ἡ χιλιετία τοῦ πνεύματος ποὺ θὰ ἐμπνέει καὶ θὰ καθοδηγεῖ τὴν τεχνολογία. Γιὰ νὰ ἀναστήσει καὶ πάλι ὁ ἄνθρωπος τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ ἐπιτελέσει τὴν ἀποστολή του πάνω στὴ Γῆ.

ΑΝΗΚΟΥΣΤΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΤΟΡΗΤΑ

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ οἱ «εὐρωπαῖοι» φίλοι θέλουν νὰ «ἐξορίσουν» τὸν ἑλληνικὸ, τὸ ρωμαϊκὸ καὶ τὸ βυζαντινὸ πολιτι-

σμὸ ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔχει μάλιστα καί... ἑλληνικὸ ὄνομα. Τὸ νὰ τοποθετεῖται ὡς ἀφετηρία τῆς Εὐρώπης ἡ ἐποχὴ τοῦ Καρλομάγνου (γύρω στὸ 800 μ.Χ.) ἀποτελεῖ ἀνεπίτρεπτο καὶ ἀνήκουστο ἱστορικὸ λάθος, ἀνεξήγητο, ἀνερημνευτο καὶ φυσικὰ ἀναπόδεικτο καὶ χωρὶς στοιχεῖα ἱστορικά, ἀφοῦ ἡ πραγματικότητα εἶναι τελείως διαφορετικὴ. Ὁ ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς μὲ ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, στὴ φιλοσοφία, στὴν ἐπιστήμη, στὴ λογοτεχνία, στὴν τέχνη συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν μορφῶν τῆς, στὴ γυμναστικὴ καὶ ὅ, τι ἄλλο ἔχει νὰ παρουσιάσει τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἔδωσε τροφή στοὺς λαοὺς ποὺ σήμερὰ ξεχνοῦν τὶς ρίζες τους καὶ τὴν καταγωγὴ τους. Κρίμα! Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ λαοὶ καλλιέργησαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μίλησαν γι' αὐτὰ μὲ τόσο θαυμασμό. Καὶ ὄχι μόνο. Ἐχουν ἀποθησαυρίσει στὶς βιβλιοθήκες τους καὶ φυλάσσουν «ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ» τὰ δημιουργήματα τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως, ποὺ τοὺς ἀνέδειξαν στὸ ἐπιστημονικὸ στερέωμα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ. Ἀλλὰ οἱ σημερινοὶ ὀνομαζόμενοι εὐρωπαῖοι τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζουν; Ἐξ ἄλλου ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν λείπει γιὰ τοὺς ἀνιστόρητους αὐτοὺς «κυριοὺς» τίποτα; Τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο εἶναι γι' αὐτοὺς ἕνα μηδενικὸ; Ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς διαγράφεται μὲ μὴ μονοκονδυλιά; Ὡ! τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς παραφροσύνης! Καλὰ τὰ ἔλεγε ἕνας καθηγητὴς μας. «*Ὅταν ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες φτειάχναμε τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ ἄλλα μνημεῖα, οἱ σημερινοὶ Εὐρωπαῖοι πετοῦσαν ἀπὸ τὸ ἕνα δένδρο στὸ ἄλλο*». Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποδεικνύουν τὴν καταγωγὴ τους; Πῶς νὰ ἀντέξουν τὰ κατορθώματα τῆς μικρῆς Ἑλλάδας;

Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ μὴ συμπεριλάβουν στὸ Μουσεῖο τῆς Εὐρώπης, ποὺ θὰ γίνεῖ στὶς Βρυξέλλες, τὸν ἑλληνικὸ, τὸ ρωμαϊκὸ καὶ τὸ βυζαντινὸ Πολιτισμὸ καὶ φυσικὰ τὸν Ὁρθόδοξο Χριστιανισμὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας!

Η ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΔΙΑΓΡΑΦΕΤΑΙ

Ὅμως ἡ Ἑλλάδα δὲν διαγράφεται μὲ μὴ μονοκονδυλιά ἀνοησίας. Καὶ ἂς τὸ καταλάβουν καλά. Μὴ νομίσουν ὅτι θὰ ταπεινώσουν

τούς Έλληνες που πάντα ξεπέρασαν τὸν ἑαυτό τους μέσα στὰ ἱστορικά δρώμενα ὄλων τῶν αἰώνων 6.000 χρόνια. "Αν κάποιοι νομίζουν ὅτι τιμωροῦν τοὺς "Έλληνες γιὰ τὶς ἥττες ποὺ υπέστησαν οἱ λαοὶ τους κατὰ τὶς πολεμικὲς ἐξελίξεις τοῦ 20οῦ αἰώνα ἐξ αἰτίας τῶν ἱστορικῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων τῆς μικρῆς Ἑλλάδας, κάνουν μεγάλο λάθος. Ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει. "Ας τὸ καταλάβουν καλὰ ὅλοι οἱ «φίλοι» εὐρωπαϊκοὶ λαοί.

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΙΔΑΝΙΚΑ

"Όταν ρωτήθηκε ὁ Ἄνδρὲι Βάντα, ὁ πωλωνὸς σκηνοθέτης, πῶς βλέπει τὸ μέλλον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κινηματογράφου, κούνησε τὸ κεφάλι του μὲ νόημα: *«Αὐτὴ τῆ στιγμή στὴν Εὐρώπη, σὲ κάθε χώρα, γίνονται ἐνδιαφερόουσες ταινίες. Ὅμως γίνονται ἢ καθεμιὰ ξεχωριστά. Δὲν συνθέτουν ἕνα κοινὸ κινηματογραφικὸ προφίλ. Παλαιότερα ὑπῆρχαν οἱ ἰταλοὶ νεορεαλιστές, τὸ γαλλικὸ κῦμα κ.λ.π. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει σήμερα. Πουθενά. Δὲν εἶναι γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν καλοὶ σκηνοθέτες ἢ σημαντικὰ θέματα. Ὑπάρχει ἔλλειψη ἰδανικῶν. Φαίνεται ὅτι ὁ κόσμος ἔχει χάσει τὴν αἴσθησὶ τοῦ τί θέλει».*

Ζητοῦνται λοιπὸν ἰδανικά. Τὰ ἰδανικά εἶναι σήμερα εἶδος πολῦτιμο γι' αὐτὸ καὶ ἡ κοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ τὸ δρόμο της. Μὴν κοιτᾶμε νὰ βροῦμε τηλεοπτικά ἢ κινηματογραφικὰ ἔργα ποιότητας. Λεῖπει τὸ ἰδανικὸ τῆς ἀνθρωπιᾶς, τῆς ἀγάπης, τῆς τρυφερότητας, τῆς πίστεως στὶς θεϊκὲς ἐντολές. Ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀντίθετα.

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

Πάλιν ἡ Τηλεόραση ἔκανε τὸ θαῦμα της!.. Μιὰ ἀπαράδεκτη «παρουσίαση», μὲ τοὺς κρινόντες καὶ τοὺς κρινόμενους, προκάλεσε, δικαιολογημένα, τὴν ἀηδία καὶ ἀγανάκτηση τῆς κοινῆς γνώμης καὶ κατέδειξε τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρισκεται ὁ «σύγχρονος» πολιτισμὸς μας καὶ οἱ ...παραγωγοὶ του.

Τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἀνήθικο τοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, καθὼς καὶ ἐμπλεκόμενοι (ἐπώνυμοι ἢ ἄσημοι) σ' αὐτόν, ἀσφαλῶς χρειάζονται τὴν αὐστηρὴ κριτικὴ καὶ τὸν ἔλεγχο, ἀλλὰ μὲ σοβαρὸ καὶ κατάλληλο τρόπο. Τὸ κακὸ δὲν στηλιτεύεται μὲ τὸ χυδαῖο καὶ «θεατρικὸ» ξεσκεπασμα τῶν αἰσχρῶν,

πράγματι, καὶ ψυχοπαθολογικῶν συμπεριφορῶν, ἀτόμων καὶ ὁμάδων. Γιὰ τέτοια φαινόμενα πρέπει νὰ ψάξει κανεὶς νὰ βρεῖ τὶς ρίζες τους καὶ τοὺς «καλλιεργητές» τους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀρχίσει ἡ θεραπεία, μάλιστα μὲ ἐπιθετικὴ... χειρουργικὴ ἐκρίζωση τοῦ σάπιου.

Ἡ τηλεόραση, δυστυχῶς, δὲν νομιμοποιεῖται νὰ γίνῃ ὁ ἐπιτιμητὴς τῶν πάντων, τὴν ὥρα μάλιστα ποὺ ἐκείνη, μὲ τὴν ὑπερδοσολογία λόγου καὶ εἰκόνας, προβάλλει, μὲ τὸν πιὸ ἐντονὸ τρόπο, ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ ὑλοζωιστικὸ τρόπο ζωῆς, χρεῖμα, φήμη, ἀπόλαυση, ἡδονή. Ἡ Τηλεόραση, μέρα-νύχτα, σπρώχνει τοὺς θεατὲς της, νέους προπάντων, στὸν «ἔθισμό» ὄλων τῶν παραγόντων κινδύνου τῆς φυσικῆς καὶ κοινωνικῆς υγείας.

Τὶ κρῖμα, ποὺ ταλαντοῦχοι, ὄντως, δημοσιογράφοι (καὶ δὲν εἶναι λίγοι) δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν τὴν ἀληθινὴ ἀποστολὴ τους καὶ τὸ σωστὸ προορισμὸ τους, μέσα στὴν κοινωνία.

Τὶ κρῖμα, ποὺ δὲν παίρνουν τὴν ἀπόφαση, ἀφοῦ διατείνονται, ὅτι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν διόρθωση τῶν κακῶς κειμένων στὴν κοινωνία, νὰ δώσουν, μὲ τὴν τέχνη τους καὶ τὴν τεχνικὴ τους, ἐκεῖνα τὰ μ η ν ὑ μ α τ α , ποὺ θὰ καλλιεργοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ θὰ τονώνουν τὸ ἠθικὸ του αἰσθητήριο, ποὺ θὰ τὸν κάνουν υπεύθυνο ἄτομο (ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας), ποὺ θὰ τὸν «σπρώχνουν» στὸν «ὁμορφὸ ἔθισμό μιᾶς ζωῆς μὲ νόημα»...

Οἱ υπεύθυνοι τῆς Τηλεοράσεως, γενικῶς, πρέπει νὰ κάνουν σοβαρὴ αὐτοκριτικὴ. Νὰ συναισθανθοῦν τὸ βαρὺ ρόλο τους, νὰ σεβαστοῦν τοὺς κανόνες καὶ τὰ ὄρια τῆς ἐργασίας τους. Νὰ ὁμολογήσουν τὰ λάθη τους καὶ τὸ μεγάλο μερίδιο εὐθύνης τους, γιὰ τὴν παράλογη νοοτροπία τῆς κοινωνίας μας.

Προσοχή, λοιπὸν, μεγάλη. "Αν ληφθοῦν μέτρα, ἐγκαίρως, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ μὴ δοῦμε τὴν κοινωνία μας «μεταλλαγμένη», μὲ παρεκκλίσεις καὶ παραλλαγές ἐπιβλαβεῖς καὶ ἐκφυλιστικές. «Ὁ δὲ καιρὸς ὄξυς», θὰ ἐπιναλάμβανε ὁ Ἱπποκράτης.

M.Θ.M.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

10 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

«Σε περίπου δύο εκατομμύρια αμερικανικά σπίτια, η τηλεόραση έχει καθηλώσει τις οικογένειες στις πολυθρόνες τους. Είναι λοιπόν καιρός κάποιος να μελετήσει τις επιδράσεις αυτής της νέας κοινωνικής δύναμης... Τη μεγαλύτερη επίδραση δέχονται τα παιδιά. Παρακολουθούν τηλεόραση για δύο και περισσότερες ώρες την ημέρα, κατά μέσο όρο!»

Αυτά τα έντυπωσιακά έγγραφε πριν ακριβώς 50 χρόνια το αμερικανικό επιστημονικό περιοδικό Scientific American, κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου για τις επιδράσεις της τηλεόρασης στους ανθρώπους και ιδίως στην τρυφερή παιδική ηλικία. Τί θα μπορούσε κανείς να γράψει σήμερα για την Ελλάδα, με αφορμή τη συμπλήρωση 10 χρόνων ιδιωτικής τηλεόρασης; Σίγουρα η είσοδος της ιδιωτικής τηλεόρασης στην πατρίδα μας ήταν μία από τις μεγαλύτερες αλλαγές του αιώνα μας στο χώρο της επικοινωνίας. Μια αλλαγή που παραμένει ακόμα σε καθεστώς παρανομίας, μιάς και η χώρα μας είναι η μοναδική στην Ευρωπαϊκή Ένωση που δεν έχει παραχωρήσει ακόμα νόμιμες άδειες λειτουργίας στους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, έστω κι αν ο κρατικός κορβανάς εισπράττει κάθε χρόνο δισεκατομμύρια φόρων και τελών!

Σήμερα στην Ελλάδα παρακολουθούμε τηλεόραση κατά μέσον όρο 4 ώρες την ημέρα, ενώ το 62% των σπιτιών έχουν από δύο συσκευές τηλεόρασης και άνω! Ός λάτρεις της τηλεόρασης εμφανίζονται οι ηλικιωμένοι, οι γυναίκες, οι άνθρωποι με-

σαίας ή χαμηλής μορφώσεως και οι κάτοικοι της περιφέρειας, ιδίως της Βορείου Ελλάδος, χωρίς οι υπόλοιποι να μένουμε πίσω: το 86% του πληθυσμού ανοίγει τον τηλεοπτικό του δέκτη κάθε μέρα!

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της ελληνικής τηλεόρασης είναι η βία. Μόνο κατά την τελευταία τριετία οι σκηνές βίας αυξήθηκαν κατά 60%! Η τηλεοπτική βία είναι διάσπαρτη σε όλο το καθημερινό πρόγραμμα από τις ταινίες και τα σήριαλ μέχρι τις ειδήσεις και τα τρέιλερ, με συχνότητα 3-4 βίαιες σκηνές ανά λεπτό τηλεοπτικού προγράμματος, όπως προκύπτει από σχετική έρευνα του Ίνστιτούτου Έφηρμοσμένης Επικοινωνίας του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ιδίως τα τρέιλερ αναδεικνύονται σε μάλιστα, που γίνεται οξύτερη τις πρωινές ώρες του Σαββατοκύριακου, όπου είναι συγκεντρωμένες οι λεγόμενες παιδικές εκπομπές. Με πρόσχημα την προαναγγελία των εκπομπών, τα τρέιλερ δεν είναι μόνο ενοχλητικά για τους μεγάλους, αλλά αθροισόμενα με τη βία που κυριαρχεί στις παιδικές σειρές κινουμένων σχεδίων, αποτελούν πλέον μείζονα κοινωνικό κίνδυνο!

Είναι συνεπώς άκρως απαραίτητη η παρουσία των γονέων όταν ο τηλεοπτικός δέκτης ανοίγει στο σπίτι. Με συνειδητή επιλογή τηλεοπτικών εκπομπών, από κοινού με τα παιδιά, οι γονείς μπορούν να ανασχέσουν τις καταστροφικές επιδράσεις της τηλεόρασης, αναδεικνύοντας τις ωφέλιμες δυνατότητές της.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ

Ἀνάμεσα στὰ νέα βιβλία πού ἐκτυπώθηκαν γιά τήν Γ΄ τάξη τοῦ Ἐνιαίου Λυκείου ὑπάρχει καί ἓνα βιβλίο μὲ μιὰν ἰδιατερότητα: εἶναι γραμμένο, στὸ μεγαλύτερο μέρος του, στὸ πολυτονικὸ σύστημα γραφῆς. Πρόκειται γιά τὴν *Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία*, στὴν ὁποία τὰ περισσότερα ἀποσπάσματα προσφέρονται μὲ τὴν παραδοσιακὴ-πολυτονικὴ ὀρθογραφία τους. Εἶναι ἡ πρώτη φορά, μετὰ τὴν διὰ νόμου καθιέρωσι τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος γραφῆς (1982), κατὰ τὴν ὁποία τυπώνεται σχολικὸ βιβλίο μὲ νεοελληνικὰ κείμενα στὸ πολυτονικὸ. Οἱ συντάκτες του προβάλλουν ὡς δικαιολογία τῆς ἐνεργείας των τὴν τήρησι τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐκδόσεων, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀνθολόγησαν τὰ ἀποσπάσματα. Θεωροῦμε ἐλπιδοφόρο τὸ γεγονός ὅτι εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴν διὰ νόμου ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ ὑπάρχουν φιλόλογοι οἱ ὁποῖοι ἐμμένουν στὴν παραδεδομένη ἱστορικὴ-πολυτονικὴ ὀρθογραφία. Πιστεύομε ὅτι εἶναι τόλμημα ἄξιο ἐπαίνων ἡ εἰσαγωγὴ ἐνὸς πολυτονικοῦ βιβλίου στὴν ἐκπαίδευσιν καὶ χάριμα ὀφθαλμῶν ἢ ἀνάγνωσις τῶν κειμένων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας μὲ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα τῆς παραδεδομένης γραφῆς των.

Ἐπισημαίνομε ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια σημειώνεται μιὰ εὐχάριστος ἐπιστροφή ἐκδοτικῶν οἴκων, περιοδικῶν καὶ ἰδρυμάτων στὴν παραδεδομένη, πολυτονικὴ ὀρθογραφία. Ἀπὸ τὰ πολλὰ παραδείγματα ὑπενθυμίζομε ὀλίγα: Τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο Ἀθηνῶν, στὴν σειρά Θέατρο, ἐκδίδει ἐδῶ καὶ χρόνια θεατρικὰ κείμενα στὸ πολυτονικὸ, ἐξηγῶντας σὲ πρόλογο βιβλίου του τοὺς λόγους, πού τὸ ὠδήγησαν σὲ αὐτὴν τὴν ἀναθεώρησι. Τὸ περιοδικὸ *Νέα Κοινωνιολογία* ἀπὸ τὸ τεῦχος 23/1997 ἐκδίδεται στὸ πολυτονικὸ. Στὸν πρόλογο τοῦ τεύχους σημειώνονται οἱ λόγοι πού ὤθησαν τὴν συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ σὲ αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴ. Οἱ ἐκδόσεις *«Νεφέλη»* ἐκδίδουν τὸ ἑξαμηνιαῖο περιοδικὸ *Ποίηση* στὸ

πολυτονικὸ καθὼς καὶ ὁλόκληρο τὴν σειρά *«Νεώτερος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς»* (12 τόμοι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μακαρίτου Π. Κονδύλη). Τὸ περιοδικὸ *Δοκιμῆς* (ἐκδόσεις Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν τοῦ τμήματος Κοινωνιολογίας τῆς Παντείου) ἐκδίδεται ἐξ ὁλοκλήρου στὸ πολυτονικὸ, ἀπὸ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἔνεκα ἡλικίας δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐκδύχθησαν στὸ σχολεῖο! Νέος ἐκδοτικὸς οἶκος τὸ «Ροδακίο», ἐκδίδει ὅλα του τὰ βιβλία στὸ πολυτονικὸ σύστημα, χρησιμοποιώντας μάλιστα τὴν παλαιὰ τεχνικὴ τῆς μονοτυπίας. Ἀνάμεσα στὰ βιβλία του τὸ *Κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Εὐαγγέλιον*, σὲ μεταγραφή τοῦ Ντίνου Χριστιανόπουλου, ἀφιερωμένο στὴν μνήμη Ἀθανασίου Φραγκοπούλου. Καὶ βεβαίως ὑπάρχουν ἐκδοτικοὶ οἴκοι καὶ περιοδικὰ, οἱ ὁποῖοι συνεχῶς ἐξέδιδαν τὰ ἐντυπὰ τους στὸ πολυτονικὸ. Νομίζομε ὅτι σταδιακῶς καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ ἐκδότες θὰ ἐπιστρέφουν στὸ πολυτονικὸ σύστημα, ἀνακαλύπτοντες σὲ αὐτὸ τὴν παράδοσι τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς μας.

Τὸ πλέον ἐλπιδοφόρο ὁμως γεγονός προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐταιρεία Microsoft, ἡ ὁποία στὰ μέλλοντα νὰ κυκλοφορήσουν Windows 2000 θὰ περιέχῃ ἀνάμεσα στὶς γραμματοσειρές της καὶ ἑλληνικὰ πολυτονικά. Ἔτσι καθίσταται εὐκολώτερα ἢ χρησις τοῦ πολυτονικοῦ καὶ στοὺς χρηστες τῶν ὑπολογιστῶν καὶ καταρρίπτεται ἡ πρόφασις πολλῶν ὅτι ἡ σύγχρονος τεχνολογία τοὺς ἐμποδίζει στὴν διατήρησι τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας.

I.K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

Τὴν Κυριακὴ 6 Φεβρουαρίου θὰ γίνῃ ἡ μηνιαία **Θεῖα Λειτουργία** γιά τὰ μέλη καὶ τοὺς φίλους τῆς Ἐνώσεώς μας στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Καρυτση 14 Ἀθήνα. Θὰ ἀκολουθήσῃ ἐκδήλωση ἀφιερωμένη στὸ περιβάλλον μὲ ὀμιλητὲς τὸν Δρ.

Φυσικῆς κ. Σπύρο Κουμπῆ καὶ τοὺς μαθη-
ματικούς κ. Ἀλέξανδρο Μηλιώνη καὶ κ.
Μαργαρίτη Προέδρου.

Τὸ **Σεμινάριο Θετικῶν καὶ Βιολογικῶν**
Ἐπιστημῶν, μὲ συντονιστὴ τὸν Ἀκαδη-
μαϊκὸ κ. Γεώργιο Κοντόπουλο, θὰ γίνῃ στίς
8 καὶ 22 Ἰανουαρίου, ἡμέρα Σάββατο καὶ
ὥρα 18.30 μ.μ. στὸν 6ο ὄροφο τοῦ Καρύτ-
ση 14. Στίς 8 Ἰανουαρίου ὁμιλητὴς θὰ εἶ-
ναι ὁ κ. Βασίλειος Κιόρτσης, καθηγητὴς
βιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ
θέμα *«Βιολογικὴ ταυτότητα καὶ ἀνθρώπι-
νη προσωπικότητα»*.

Ὁ **Κύκλος Ἰατρῶν** θὰ συναντηθεῖ στὸ
γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε. τὴν Κυριακὴ 16 Ἰα-
νουαρίου καὶ ὥρα 11.00 π.μ.

Ὁ **Κύκλος Νομικῶν** θὰ συνεχίσει τίς συ-
ναντήσεις του στὸ γραφεῖο τοῦ κ. Δ. Λια-
ρομάτη, Βουλῆς 17, 4ος ὄροφος, Πλατεία
Συντάγματος.

Ὁ **Κύκλος μελέτης Ἁγίας Γραφῆς ἀν-
δρῶν** συνεχίζει τὴ μελέτη Ψαλμῶν μαζί μὲ
παράλληλα χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης.
Γιὰ τὴν Κυριακὴ 16 Ἰανουαρίου θὰ γίνῃ
κοπὴ τῆς βασιλόπιττας, ἐνῶ τὸ θέμα θὰ εἶ-
ναι *«Αἵτηση τῆς ἐξ ὕψους βοήθειας»* καὶ
συγκεκριμένα ὁ 69ος Ψαλμὸς, παράλληλα
μὲ τὸ χωρίο τῆς Καινῆς Διαθήκης Ματθαίου
ζ' 7. Τὴν Κυριακὴ 30 Ἰανουαρίου θὰ συζη-
τηθεῖ τὸ θέμα *«Δίψα γιὰ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ»*

μὲ ἀφορμὴ τὸν 41ο Ψαλμὸ, παράλληλα μὲ
τὸ χωρίο τῆς Καινῆς Διαθήκης Ἰωάννου δ'
13-14. Κατὰ τὴ συνάντηση αὐτὴ θὰ προ-
γραμματιστεῖ ἡ ἐξόρμηση τοῦ Κύκλου σὲ
χωρίο τῆς περιφέρειας. Οἱ συναντήσεις γί-
νονται στίς 11.00 π.μ. στὸ γραφεῖο τῆς
Χ.Ε.Ε.

Ὁ **Κύκλος μελέτης Ἁγίας Γραφῆς γυ-
ναικῶν** θὰ γίνῃ τὴν Πέμπτη 13 Ἰανουαρίου
καὶ ὥρα 11.00 π.μ. στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.
Παράλληλα οἱ «φίλες τῆς βιβλιοθήκης τοῦ
χωριοῦ» ἔστειλαν προσφάτως δέματα μὲ
βιβλία καὶ περιοδικὰ χριστιανικοῦ καὶ μορ-
φωτικοῦ περιεχομένου στὸ χωρίο Ρέθι Τρι-
κάλων Κορινθίας.

Τέλος, ὁ **Κύκλος νέων ἐπιστημόνων** θὰ
συναντηθεῖ τὴν Κυριακὴ 16 Ἰανουαρίου μὲ
θέμα *«Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία στὴν*
Τρίτη χιλιετία» καὶ εισηγήτρια τὴν δ. Μα-
ριάννα Ἀνδρούτσου, φιλόλογο-ἱστορικό,
καὶ τὴν Κυριακὴ 30 Ἰανουαρίου μὲ θέμα *«Ὁ*
νέος ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀνακάλυψη τῶν Πα-
τέρων» καὶ ὁμιλητὴ τὸν π. Βασίλειο Θερ-
μό, Θεολόγο-ψυχίατρο. Οἱ συναντήσεις γί-
νονται στὴν αἴθουσα Βερίτη, Καρύτση 14,
στίς 11.00 π.μ.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΣΩΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἄγαπητές «Ἀκτίνες»,

Οἱ ὑλιστικὲς θεωρίες, παρ' ὅλον τὸν ἐπισημονικὸ χαρακτήρα ποὺ θέλουν νὰ ἔχουν, εἶναι συχνὰ ἀπλοϊκὲς, ἰδίως ὅταν παρουσιάζονται ἀπὸ ἐκλαϊκευτές, ποὺ δὲν τις ἔχουν μελετήσει σωστά. Θὰ ἀναφέρω ὡς παράδειγμα τὴ θεωρία τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποία μερικοὶ ἔχουν κάνει δόγμα πίστεως, σχεδὸν θρησκεία καὶ ἐπιδιώκουν νὰ ἐρμηνεύσουν μὲ αὐτὴ τὰ πάντα. Ὅλα τὰ θεωροῦν δημιούργημα μιᾶς φανταστικῆς θεᾶς, τὴν ὁποία ὀνομάζουν Ἐξέλιξη. Αὐτὴ βοήθησε τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀναπτύξει τὸν ἐγκέφαλο, νὰ χρησιμοποιήσει τὰ λίθινα ἐργαλεῖα στὴν ἀρχὴ καὶ ἔπειτα τὰ μεταλλικά. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπέδιδαν τὴν πρόοδο τῶν τεχνῶν στὸν Προμηθεά, ὁ ὁποῖος ὅμως ἦταν θεός, Ἐπομένως οἱ ἀρχαῖοι δέχονταν ὅτι κάποιος θεός ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο τὴν ικανότητα γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ σημερινοὶ ὑλιστὲς ὅμως χρησιμοποιοῦν τὸ μῦθο τοῦ Προμηθεά ἀλληγορικά, ἐννοώντας μὲ αὐτὸν τὴν τυχαία ἐξέλιξη. Ἡ τύχη ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ παραγάγει ἀριστουργήματα οὔτε νὰ δημιουργήσει ἔργα μὲ σχέδιο.

Μερικοὶ ἐκφράζονται περισσότερο ἀπλοϊκὰ καὶ λένε ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόνος του ἀνέπτυξε τὸν ἐγκέφαλό του καὶ ἔτσι προόδευσε. Δὲν μᾶς λένε μὲ ποῖο τρόπο μπόρεσε ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος νὰ ἀναπτύξει τὸν ἐγκέφαλό του.

Ἐλεῖται λένε ὅτι οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι συγκεντρώθηκαν κάποτε σὲ ἄγνωστο τόπο καὶ χρόνο καὶ ἀποφάσισαν νὰ φτιάξουν κοινωνία γιὰ νὰ ζοῦν εἰρηνικά. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημη θεωρία τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου τοῦ Χόμπς καὶ τοῦ Ρουσσώ. Δὲν ἔχουμε ὅμως καμία μαρτυρία γιὰ μιὰ τέτοια

συγκέντρωση καὶ συμφωνία, δὲν γνωρίζουμε νὰ ἔγινε σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου. Ἄρα πρόκειται γιὰ μία φανταστικὴ ὑπόθεση. Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι δὲν εἶχαν κοινὴ γλῶσσα, ἄρα δὲν μποροῦσαν νὰ συνεννοηθοῦν. Δὲν εἶχαν γραφὴ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ γράφουν συμβόλαια οὔτε νὰ κάμουν συμφωνίες. Οὔτε μποροῦσαν νὰ συγκεντρωθοῦν σὲ ἓνα μέρος ὅλοι οἱ ἄνθρωποι.

Ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου δὲν εἶναι ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες, εἶναι θεωρίες, ἐρμηνευτικὰ σχήματα. Μερικοὶ ὅμως τις παίρνουν γιὰ ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες καὶ ἐπιχειροῦν μὲ αὐτὲς νὰ κάνουν ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ δεχθοῦν κάθε παραλογισμό, ἀρκεῖ νὰ μᾶς ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴ θρησκεία καὶ τὴ μεταφυσικὴ, γιατί δὲν δέχονται τὸν Θεὸ ὡς δημιουργὸ τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ ἡ πίστη στὸν Θεὸ δὲν ἀποκλείει τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία πάντως δὲν ἐξηγεῖ τὰ πάντα. Οἱ ἐπιστημονικὲς γνώσεις ἀφήνουν μεγάλα κενά, τὰ ὁποία καλύπτει τὸ μυστήριο τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία ὀμιλεῖ γιὰ μιὰ ὑπερφυσικὴ Δύναμη ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα μὲ σοφία. Μὲ τὴν πίστη στὸν Θεὸ κατανοοῦμε καλύτερα τὸν κόσμο, δὲν θεωροῦμε τὰ πάντα ὡς προϊόντα τῆς τυφλῆς τύχης, βεβαιωνόμαστε γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου καὶ ἡ ζωὴ μας αποκτᾶ νόημα καὶ ἀξία.

B. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

Κύριε Διευθυντά,

«Ποιὸς ὁ Θεός; Ἐρωτήματα γιὰ τὸν ἄλλον αἰῶνα». Ἡ ἀποσύνθεση καὶ ἡ ἀνασύνθεση τῆς θρησκείας. Μία συνεργασία τῆς

έφημερίδας «Τὸ Βῆμα» καὶ τῆς Monde τοῦ Henri Tincg, (5-12-1999, Εἰδικὴ Ἔκδοση) καταλήγει στὴν ἀνεξήγητη καὶ παράδοξη σκέψη: «Ὁ καθέννας συνθέτει τὴ δική του θρησκεία “α λα κάρτ”. Κάνουμε ζάπυγκ ἀπὸ τὴ μιὰ θρησκευτικὴ παράδοση στὴν ἄλλη».

«Ὁ 21ος αἰώνας θὰ ἐπιβεβαιώσει πρῶτον τὴν παρακμὴ τῆς θρησκείας ὡς συστήματος δογματικῶν δοξασιῶν δεύτερον, τὴν ἀντίσταση πρὸς τὴν μισαλλοδοξίαν καὶ τὶς θρησκευτικὲς ομάδες ποὺ ἀρνοῦνται κάθε ἐξέλιξη τρίτον, τὴν ἀνοδο τῶν “ἀναρχικῶν” πνευματικῶν ἀναζητήσεων στὶς ἀνατολικὲς ἢ ἐσωτερικὲς παραδόσεις».

«Ἠθικὲς νόρμες τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ὄλο καὶ λιγότερο ἀποδεκτὲς καὶ οἱ ἀλήθειες τῆς ἐποχῆς δὲν ἐπιβάλλονται ὅπως ἄλλοτε. Ἀντιθέτως, ἡ ἀπόλυτη “Ἀλήθεια” θεωρεῖται δογματικὴ, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὸν σεβασμὸ τοῦ πλουραλισμοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια τὰ θρησκευτικὰ ἀπόλυτα δὲν ἐπέζησαν περισσότερο ἀπὸ τὰ πολιτικά, ἐπιστημονικὰ ἢ ἰατρικὰ ἀπόλυτα. Κανένας δὲν μπορεῖ πλέον νὰ πεῖ: “Ἴδου ἡ Ἀλήθεια”. Γιατὶ τὸ καθεστῶς τῆς Ἀλήθειας ἔχει ἀλλάξει. Δὲν εἶναι πιά ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια ποὺ ἔρχεται ἀνωθεν. Τὸ ἄτομο θρῶσκεται στὸ ἐπίκεντρο, παράγει τὸ ἴδιο του τὸ σύστημα ἐννοιῶν», λέγει ἡ Ντανιέλ Ἐρδιε Λεξέ.

Στὸ δρόμο ποὺ ἀνοίξε ἡ «ἀπελευθέρωση τῆς πίστεως» παρατηροῦνται τρεῖς τάσεις:

- Ἡ πνευματικότητα χωρὶς Θεοῦ θὰ ἀδεχθεῖ τὶς μεγάλες μονοθεϊστικὲς θρησκείες...

- Ἡ «fast θρησκεία» τοῦ πεντακοστισμοῦ θὰ εἶναι ἡ θρησκεία τοῦ 21ου αἰώνα. Διότι εἶναι μιὰ «fast θρησκεία», εὐκολὰ ἀφομοιώσιμη καὶ εὐάλωτη στὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἐκμετάλλευση.

- Ὑπερβατικότητα χωρὶς Θεοῦ... Ἡ θρησκεία θεωρεῖται ὑποπτη ἐνῶ ἡ πνευματικὴ εἶναι τῆς μόδας (!). «Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιστροφή ἐνός ἀγνωστικισμοῦ στρατευμένου ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ», λέει ὁ

Κλώντ Ζεφρέ.

«Δὲν πρόκειται γιὰ “ἀπώλεια” ἢ “ἐπιστροφή” τῆς θρησκείας, ἀλλὰ γιὰ “ἀποσύνθεση” καὶ “ἀνασύνθεση”», ὅπως λέει ὁ Φρεντερίκ Λενουάρ, «ἡ θρησκεία δὲν ἐξαφανίζεται, ἀλλὰ μεταμορφώνεται».

Τὸ πόση ἄγνοια προδίδουν οἱ παραπάνω θέσεις καὶ προβλέψεις εἶναι φανερό καὶ εἶναι ἀνάξιο καὶ ἀδιανόητο νὰ ἀσχοληθεῖ κανεὶς. Τὸ μέλλον θὰ δεῖξει τὶς δυνάμεις τοῦ πνεύματος ποὺ ἔχει σημεῖον ἀναφορᾶς τοῦ στὸν Θεό.

ΣΠ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Μὲ χαρὰ διαπιστώνει κανεὶς τὸν τελευταῖο καιρὸ τὰ ἀνοίγματα τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες» μὲ τὴ φιλοξενία καὶ πολιτικοοικονομικῶν ἄρθρων δοκίμων ἐπιστημόνων-μελῶν τῆς ΧΕΕ (π.χ. τὰ ἄρθρα τοῦ καθηγητοῦ κ. Χρ. Διακόπουλου).

Μὲ ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ γεγονός θὰ παρακαλοῦσα νὰ δεχθῆτε καὶ μιὰ πρόταση ἀπὸ ἓνα παλιὸ φίλο καὶ ἀναγνώστη (ἀπὸ 50ετίας!) τῶν «Ἀκτίνων», στὸν ὅποιο εἶναι γνωστοὶ οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ΧΕΕ καὶ τοῦ Περιοδικοῦ... Ἡ πρόταση:

Θὰ μπορούσαν, νομίζω, νὰ κινητοποιηθοῦν κάποια μέλη-ἀλλὰ καὶ φίλοι- τῆς ΧΕΕ καί, ἀξιοποιῶντας γνωριμίες, νὰ ἐπηρεάσουν καταστάσεις στὰ δρώμενα στὸν τομέα τῆς λεγόμενης «Παγκοσμιοποίησης» καὶ τῆς «Νέας Τάξης τῶν Πραγμάτων». Θὰ μπορούσε π.χ. ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Περιοδικοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ χρησιμοποίησι κάθε ἄλλου ΜΜΕ νὰ ἀποκρουστοῦν θεωρίες κάποιων στρατευμένων ἀπὸ τὸ σύστημα ἐπιστημόνων...

Νὰ προστεθεῖ μιὰ ἀκόμη φωνὴ στὶς ἀντιδράσεις ἐπὶ παραδείγματι ποὺ προκάλεσε ἡ διαστρέβλωση τῆς ἱστορίας μὲ τὴν περίφημη θεωρία Huntington, ἡ ὅποια μάλιστα

θίγει ιδιαίτερα τούς Έλληνες.

Και από την άλλη να αξιοποιηθῶν έντιμες φωνές, ὅπως τοῦ (Ἄμερικανοῦ καθηγητοῦ καὶ αὐτοῦ) Noam Chomsky, πού σαρκάζει μὲ δύναμη καὶ αὐτὸν τὸν Πρόεδρο τῆς πατρίδας του (Τζ. Μπους) πὺ πρωτομίλησε γιὰ «Νέα Τάξη» στὸν «πόλεμο τοῦ Κόλπου» λέγοντας: «Θὰ γίνεῖ αὐτὸ πὺ θέλουμε ἐμεῖς»! Κάτι βέβαια πὺ θυμίζει τὸ «Car tel est mon plaisir» ἀλλὰ καὶ λίγο «Deutschland ueber Alles».

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ θυμηθοῦμε ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι τοὺς ἀγῶνες τῶν «Ἀκτίνων» κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ. Ναι, εἶναι καὶ πάλι σήμερα αὐτὴ ἡ νοοτροπία.

Εἶναι ἡ ζούγκλα πὺ θέλουν νὰ ἐπιβάλλουν οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς διακηρύσσοντας ὅτι: Γιὰ τοὺς ἀδύνατους ἰσχύει τὸ κράτος τοῦ νόμου, γιὰ τοὺς ἰσχυροὺς τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυ-

ροτέρου...

Θυμίζω ἐδῶ καὶ ἄλλο μαργαριτάρι πὺ «ἀλίευσε» πρόσφατα τὸ Περιοδικὸ «ΖΩΗ»: Εἶναι ἀπὸ δημοσίευμα κάποιου Ἄμερικανοῦ - καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς παρακαλῶ! Ἴδου αὐτό:

*«Οἱ νέοι κανόνες τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῶν ἐπεμβάσεων ἀποδίδουν ἥσσονα σεβασμὸ πρὸς τὴν παλαιὰ ἰδέα τῆς κυρίαρχης ἰσότη-
τας πὺ ἐπικρατοῦσε κάποτε. Ἡ νέα στάση ἀναγνωρίζει τὴν κενότητα αὐτῆς τῆς ἔν-
νοιας»!*

Εὐρὺ πεδίο ἀγῶνων λοιπὸν γιὰ τίς «Ἀκτίνες».

Εὐχαριστῶ πὺ μὲ... ἀκούσατε

Μὲ πολλὴ τιμὴ
ΑΛΕΞ. ΚΕΒΡΕΚΙΔΗΣ
Καβάλα

2000 ΜΕΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ

*Ἄνοιχτὸς Ὅριζοντας,
χωρὶς οἰμωγὲς ἀπὸ βόμβες
καὶ συντρίμια Πύργων,
χωρὶς κλάματα παιδιῶν
καὶ καπνοὺς ἐρειπίων,
πὺ φέρνουν χειμῶνες,
καὶ χεῖμαρρους αἵματος
καὶ δακρύων.*

*2000 μετὰ Χριστόν,
μὲ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη,
μὲ ἀγάπη καὶ τὴ λάμψη
τῆς Βασιλείας Χριστοῦ.
Μὲ ἀγαλλίαση κι εὐφροσύνη,
καὶ τὴ φωνὴ τοῦ Βαπτιστοῦ,
πὺ θ' ἀκολουθεῖ ἡ Ἄνατολή,
ἡ αἰώνια Ἄνατολή τοῦ Χριστοῦ.*

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΤΥΧΗΡΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ

Τὸ παλαιὸν μέγα ἐκκρεμές μὲ τὴν ἀτέρο-
μονα ρυθμικὴν καὶ ἀπαστρούπτουσαν ταλάν-
τευσίην του, ἤρχισε νὰ διαχέῃ περίξ αὐτοῦ
τὴν πρὸ τῆς τελευταίας μεσονυκτίου δωδε-
κάτης, τοῦ ἔτους ἐκείνου, μουσικὴν του. Ὁ
εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου τῶν συμποσιαστῶν
ἤρχισαν νὰ καταθέτουν τὰ ἀργυρᾶ καὶ
χρυσᾶ ὄπλα τῆς γαστροῦς εἰς προσωρινὴν
ἐκεχειρίαν. Τὸ διακονοῦν τὴν πολυτελῆ με-
γάλην τράπεζαν ὑπηρετικὸν προσωπικὸν
διέκοψε τὴν ἀνεαὸν κίνησίην του. Καὶ πάν-
τες ἠγέρθησαν ὡσανεὶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν
πάμφωτον αἴθουσαν τῆς δεξιῶσεως ὑψηλός
τις ἐπισκέπτης. Τὰ πλούσια φῶτα, τὰ πη-
γάζοντα ἐκ τῶν βαρυτίμων πολυελαίων καὶ
διαθλόμενα μέσω τῶν πολυεδρικών κρυ-
στάλλων καὶ κατόπτρων εἰς ποικίλους ἱρι-
διομοῦς, ἐσθέθησαν ἀκαριαίως ἐνῶ ἤρξα-
το σημαίνουσα ἡ δωδεκάτη. Καὶ ἀπέμεινε
μόνη πηγὴ φωτὸς ἡ πλουσίως φλογοβολοῦ-
σα ἐστία ἣτις προσέδιδεν εἰς τὸν χώρον μυ-
στηριώδεις διαστάσεις, ἐνῶ ἤχουν οἱ τελευ-
ταῖοι παλμοὶ τοῦ θνήσκοντος γηραλέου χρό-
νου. Καὶ μετὰ τὸν δωδέκατον, ἦναψαν πά-
ραυτα τὰ φῶτα καὶ ἠκολούθησαν πάταγος
ἐκ πολλῶν χειροκροτημάτων ὡς βροντὴ
προμηγνύουσα ὑετόν, ὅστις καὶ αὔθις ἐνέσκη-
ψεν ὑπὸ μορφὴν φωνῶν, γελῶτων, εὐχῶν
καὶ ἀσπασμῶν.

*«Ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανεν... Ζήτω ὁ Βασι-
λεύς».*

Ἐν βασιλεῦσαν ἔτος ὑπέργηρον πλέον
ἀπέθανεν, συμπαρασῶραν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν
θάνατον πρεσβυτέρους μετὰ νεωτέρων καὶ
ἄωρα καὶ ὑπομάζια νήπια, ἀδιακρίτως. Καὶ
τὸ διάδοχόν του -πόθεν καὶ ὑπὸ τίνος γεν-
νηθέν;- κατελάμβανεν τὸν θρόνον του. Παι-

δίον νέον, πορφυρογέννητον, ἀρτιγέννητον
καὶ ἀρτιμελές -καθότι δίσεκτον- ἔχον ὡς
τιμητικὴν συνοδείαν του βρέφη ἄρτι ἐρχό-
μενα εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐν ταύτῳ ἐστρων-
νύοντο λίκνα γναφαλώδη καὶ θερμὰ ἢ ἠνοι-
γοντο τραχεῖς καὶ ψυχροὶ τάφοι πρὸς ὑπο-
δοχὴν ἢ ξενίαν τούτων. Ὁ νέος μονάρχης,
παρὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας του, ἐλάμβανε
τὸ σκῆπτρον εἰς τὰς τρυφερὰς του χεῖρας,
ὄχι ὡς παίγνιον ἀλλὰ δηλωτικὸν ἀσκουμέ-
νης ἐξουσίας ἐπὶ πᾶσαν τὴν ὑφήλιον καὶ
πέραν αὐτῆς εἰς τὸ ἀχανές σύμπαν! Καὶ τὸν
προσεκύνουν ἅπαντες **«ἐκ δυσμῶν καὶ
βορρᾶ καὶ θαλάσσης καὶ ἑώας»** ἄρχοντες καὶ
ἀρχόμενοι πλούσιοι καὶ πένητες, ἐγκρατεῖς
καὶ ράθυμοι, κομίζοντες τὰ δῶρα των - ἐλ-
πίδας, προσδοκίας, ὁράματα, σχεδιασμούς,
πόθους καὶ ἐπιθυμίας.

Ὁ πολὺς τὴν κόμην καὶ τὸ ὑπογένειον
προπάτωρ τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν
Μεγαλοοικονόμων, εἰς οὗ τὸ ἀρχοντικὸν
ἐγίνετο ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου ἔτους, ἀνὴρ με-
γαλοπρεπῆς καὶ ἠγεμονικός, ἐλλογιμώτατος
κύριος καθηγητῆς μετὰ τριῶν πτυχίων καὶ
μετεκπαιδεύσεων εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ἄγων
τὸ ἐνενηκοστὸν δευτέρον ἔτος τῆς ἡλικίας
του ἐν πλήρει ὑγείᾳ, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὴν
προσφερθεῖσαν ὑπὸ τῆς νεωτέρας θυγατρὸς
του καὶ οἰκοδεσποίνης πλατεῖαν ἀργυρᾶν
μάχαιραν. Εἶτα ἐχάραξε σταυροειδῶς τὴν
παρατεθειῶσαν πρὸ αὐτοῦ, ἐντὸς ἀργυροῦ
περιτέχνου δίσκου, βασιλόπιτταν καὶ εὐχη-
θεῖς πᾶσι τοῖς συνδαιτημόσι ὑγείαν καὶ εὐ-
τυχίαν, ἤρχισε νὰ κόπῃ τελετουργικῶς καὶ
ιεραρχικῶς τὰ καθ' ἕκαστον κατονομαζό-
μενα τεμάχια. Ἄπαντες μὲ τὴν προσδοκίαν
τοῦ τυχεροῦ τῆς χρονιάς, υἱοί, θυγατέρες,

γαμβροί, ἔγγονοι, διαἔγγονοι καί τινες στενοί φίλοι ἠρεύνων τὸ τεμάχιόν των μήπως εὔρωσι τὸ φλωρίον, χρυσὴν λίραν Ἀγγλίας, ὡς συνήθιζεν ἢ εὐποροῦσα οικογένεια νὰ ἐμβάλλῃ ἐντὸς τῆς πίττας. Καὶ τὸ φλωρίον ἔλαχε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πατριᾶς! Εὐχαὶ καὶ χειροκροτήματα ἐπεδοκίμασαν τὴν εὐνοίαν τῆς τυφλωττούσης Τύχης, κυριαρχούσης τῆς εὐχῆς ἐκείνης, ἣν ἀπὸ βρέφους εἶχεν ἀκούσει ὁ κύριος καθηγητής, τουλάχιστον ἐνενήκοντα δύο φορὰς, ὅπως «τὰ ἑκατοστήση». Καὶ ἦτο τοῦτο προσδόκιμον καθότι ἔχαιρεν «ἄκρας ὑγείας» ἐν εὐγηρίᾳ διατελῶν, καὶ ὁ οἰωνὸς τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐνίσχυε τὸ τοιοῦτον. Καὶ τίς ἐκ τῶν συνδαιτημόνων δὲν θὰ τοῦ τὸ ἠῦχετο ἐξ ὅλης καρδίας ἐν ὄσῳ τὰ ὑπολοιπόμενα ὀκτὼ ἔτη δὲν θὰ ἀφηροῦντο ἀπὸ αὐτόν; Ὁ τυχηρὸς τῆς Πρωτοχρονιάς ἐκείνης, ὁ ἔλλογιμώτατος καθηγητής Ι. Μεγαλοικονόμου! Ἰστατο ἐναδρονόμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐορτίου συνάξεως περιστυχούμενος ὑπὸ τριῶν γενεῶν, εὐφραινόμενος «ἐν ὀράσει υἱῶν καὶ θυγατέρων», καὶ ἐκγόνων.

Ἠκολούθησεν ἡ ἐκπωματίσις πολλῶν φιαλῶν ἀφρώδους οἴνου καὶ νέαι εὐχαὶ πρὸς τὸν τυχηρὸν τῆς Βασιλόπιττας. Ἡ εὐωχία συνεχίσθη ἐπὶ μακρὸν καὶ τὰ ἄσματα καὶ οἱ χοροὶ ἐπεσφράγισαν τὸ εὐθυμιον συμπόσιον. Τινὲς τῶν παρισταμένων ἀπεχώρησαν εἰς τὴν συνεχομένην μικροτέραν αἴθουσαν, διὰ νὰ «δοκιμάσουν τὴν τύχην των» εἰς τὸ κατ' ἔθος ἀκολουθοῦν χαρτοπαίγνιον, τὸ κακῶς παιζόμενον ἄχρι πρωΐας καὶ ἀμνηστευόμενον καὶ ὑπὸ τῶν μὴ θιασωτῶν του.

Ἐνῶ ἐκρούοντο πλέον οἱ πρῶτοι κώδωνες, ἀναγγέλλοντες τὴν Δεσποτικὴν ἐορτὴν καὶ τὴν μνήμην τοῦ Μεγάλου Ἀγίου, ἐρέγχαζον ἅπαντες εἰς ὄλους τοὺς τόνους, μείζονας καὶ ἐλάσσονας, ἐπὶ τῆς κλίνης των, ὄνειρευόμενοι -τίς οἶδεν τι- κατὰ τὰς ἐπιθυμίας των καὶ τὸν φόρτον τῆς ἀκορέστου γαστρὸς, ἐνῶ τὰ εὐτραφῆ οἰκόσιτα εὐωχοῦντο εἰσέτι ἐκ τῶν πλουσίων περισσευμάτων τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, ἐν τῷ ἀνθοδριθεῖ κήπῳ τοῦ ἀρχοντικοῦ. Καὶ ὁ

τυχηρὸς τῆς Βασιλόπιττας, ὡς διηγεῖτο τὴν μεσημβρίαν εἰς τοὺς οἰκείους του, ὠνειρεύετο περιεργόν τι ἐνύπνιον. Ἐβλεπεν ὅτι ἔσκαπτε δῆθεν εἰς ἓνα ἀγρὸν καὶ ἀνεύρισκε μέγαν θησαυρόν! Δὲν ἦτο φιλοχρήματος ἀλλ' οὔτε καὶ ὑλόφρων. Εἶχεν πνευματικὰς ἀνησυχίας καὶ προβληματισμούς καὶ διήγε φιλήσυχον καὶ ἀξιοπρεπεῖ ζωὴν. Οἱ σχέσεις του ὅμως μὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἦσαν ἀνύπαρκοι. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν περίοδον τῶν σπουδῶν του ἐκ τοῦ ἀντικλησιαστικοῦ καὶ ἀντικληρικαλιστικοῦ πνεύματος τῆς Δύσεως, εἰς ἣν ἔκαμεν ἔτη τινά, ἦτο ξένος πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν. Ἀναστρεφόμενος δὲ τὴν κοσμικὴν κοινωνίαν τοῦ Ἄστεως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἐμερίμνα καὶ ἐτύρβαζε περὶ πάντα τὰ «ρέοντα» μὴ ἀσχοληθεῖς ποτὲ καὶ περὶ τοῦ ἐνός «οὔ ἐστι χρεία», καίτοι ἐπροβληματίζετο περὶ τοῦ ἐρχομένου τέλους τῆς ζωῆς. Καὶ διηρωτᾶτο, διηγούμενος τὸ ἐνύπνιον του ὡς ἄλλος Φαραῶ, τί ἄρᾳ γε ἐσημαίνειν. Ὅλοι, συνδυάζοντες τὸ ὄνειρον μὲ τὸ γεγονός ὅτι τοῦ ἔλαχε τὸ φλωρίον τὸ ἡρμηνεύον ὡς τὸ πλέον εὐοίωνον. Καὶ τὸν ἐμακάριζον ὡς τὸν προδήλως ἀποδειχθέντα τυχηρὸν. Ἄλλ' ὅμως ἄλλα προετοιμάζεν εἰς αὐτὸν ἢ «κοινὴ τύχη καὶ τὰ ἀόρατο μέλλον». Φθίνον τὸ τυχηρὸν δι' αὐτόν, ὡς ἐπίστευον πάντες, ἔτος -ὁποῖα εἰρωνεία!- παρελάμβανε καὶ αὐτὸν μετ' αὐτοῦ, ἐκμετροῦντα τὸ ζῆν!

Τὴν οικογένειαν τῆς νεωτέρας κόρης, μεθ' ἧς συνῶκει ὁ πατήρ της καὶ ἔτρεφεν ἰδιαίτερον ἀδυναμίαν εἰς αὐτήν, ὡς ἀκριβοῦς ἀντιγράφου τῆς μακαριτίσεως μητρὸς της, δώσας μάλιστα καὶ ὡς προΐκαν τὸ μέγα ἀρχοντικόν, ἐπεσκέφθη τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκδημίας ἐκείνου ὁ ἀπὸ διετίας κατασταθεὶς ἐφημέριος τοῦ ἐνοριακοῦ των ναοῦ, ὅστις ἀνελπίστως εἶχε συνδεθῆ μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἐπίσκεψις τοῦ ἱερέως αἰφνιδίασε τὴν οἰκοδόσποιαν, ἣτις διερωτήθη ἐν ἑαυτῇ μήπως ὁ ἀναλαβὼν τὴν κηδεῖαν τοῦ πατρὸς της εἶχε πα-

ραλείπει τι ἐκ τῶν πρὸς τὸν ναὸν ὑποχρεώσεων της. Συντόμως ὅμως ἠννόησε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως καὶ ἐντυπωσιάσθη ἐκ τῆς διακριτικῆς καὶ παραμυθητικῆς παρουσίας του. Ἐν τῇ προόδῳ τῆς συζητήσεως μετ' αὐτοῦ, ἐνθαρρυνθεῖσα ἐκ τῆς προσηϊείας του, τὸν ἠρώτησε: Πῶς συμβιβάζεται ἡ εὐρεσις τοῦ φλωρίου ὑπὸ τοῦ πατρὸς της καὶ τὸ εὐόϊωνον ὄνειρόν του μετ' τὸν ἀπροσδόκητον θάνατόν του; Καὶ τὸ ἀπέδιδε μᾶλλον εἰς τὸ δίσεκτον ἔτος...

Ὁ ἱερεὺς λαβὼν τὸν λόγον μετὰ ἰδιαίτερας διακριτικότητος καὶ πειστικότητος ἀπέδειξε τὸ ἀβάσιμον τῶν κοινῶς πιστευόμενων. Καὶ πρὸς κατάπληξιν αὐτῆς καὶ τῶν παρισταμένων, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν προβληματισμὸν των, κατέληξε εἰς τὸ ὅτι πράγματι ὁ μεταστὰς ἀπεδείχθη «ὁ τυχηρὸς τῆς χρονιάς», ὅπως τὸν ἔχαρκτηρίσαν. Ὅχι βέβαια διότι ἀπέθανε -ὁ χωρισμὸς ἀπὸ προσώπων προσφιλῶν εἰς οἰανδήποτε ἡλικίαν, εἶναι πάντοτε ὀδυνηρὸς- ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι ἐξεπληρώθη τὸ εὐόϊωνον ἐνὺπνιόν του! Εὗρε τὸν «κεκρυμμένον θησαυρὸν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν», ἀφοῦ μετὰ τὴν ἄγνωστον εἰς αὐτὴν στενὴν γνωριμίαν του μετ' τὸν πατέρα της, ἐσυνειδητοποίησε τὸν λησμονηθέντα θησαυρὸν τῆς πατρογονικῆς του πίστεως καὶ ἤρχισε νὰ ζῆ ἀφανῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν, ἐν τῇ οὐσίᾳ της. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἤρχισαν νὰ ἐρμηνεύουν οἱ οἰκεῖοι του μερικὰς ἀσυνηθίστους ἐξόδους του, ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους

ἐκείνου, καὶ περισσότερον τὴν ἀνεξήγητον μεταβολὴν τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του. Ὁ κάπως ὑπερόπτης, ἐριστικός καὶ ἐλεγγίας καθηγητῆς, εἶχε μεταλλαγῆ εἰς μετριόφρονα, ἡσύχιον, ἐπεικτικὸν καὶ εὐαίσθητον εἰς τὴν δυστυχίαν τῶν συνανθρώπων του. Ἡ τυχαία γνωριμία του μετ' τὸν ἱερέα, εἰς τὸ σαλόνι δημοσίου ἀνδρὸς καὶ κοινοῦ φίλου, ἡ ἀνακάλυψις κοινῶν ἐνδιαφερόντων μετ' αὐτοῦ, λόγῳ τῆς πολυμεροῦς μορφώσεως τοῦ πρώτου, ἡ γεννηθεῖσα ἀμοιβαία ἐκτίμησις, ἡ σφρηλατηθεῖσα εἰλικρινὴς φιλία ἔφεραν τοὺς δύο ἀνδρας ἐγγύτερον καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς θαυμαστῆς ἀλλαγῆς τοῦ μεταστάντος.

Καὶ ἀπαρχῆς γενομένης ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν γνωριμίαν ἀνεύρισκε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ τυχηροῦ τῆς Βασιλοπιττας τοῦ 19., χωρὶς νὰ τῆς λάξη τὸ φλωρίον ἢ νὰ ἐντυπιασθῆ παρόμοιον τι ὄνειρον, τὸν «κεκρυμμένον θησαυρὸν» καὶ τὸν «πολύτιμον μαργαρίτην» τῆς πίστεως, γενομένη πλουσιωτάτη ἐπὶ ἔτη μακρὰ.

Ὁ ἐκμετρήσας τὸ ζῆν, πλήρης ἡμερῶν, ἐλλογιμώτατος καθηγητῆς εἶχεν ἀποδειχθῆ ὁ διὰ παντὸς τυχηρὸς, καταλιπὼν τὴν μεγαλύτεραν καὶ ἀσφαλεστέραν κληρονομίαν εἰς τοὺς κληρονόμους του μετ' τὴν προϋπόθεσιν βέβαια τῆς ἐλευθέρως ἀποδοχῆς της.

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

«AKTINES», Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροῖδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δοῦρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 200. Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 2000, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνη κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διδλοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰανουάριος 2000

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸν ὑπάρχουν σήμερα

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο 32 23 560.